

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Andra kammaren.

Nr 26.

Fredagen den 16 april.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 81, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm m. m.; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 82—86 och bankoutskottets utlåtande nr 31.

§ 4.

Härefter föredrogs vart för sig och lades till handlingarna bankoutskottets memorial:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkterna 3 och 7 av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till pensionering av till arbetarpersonal hänförliga anställningshavare vid allmänna civilförvaltningen och försvarsväsendet; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkten 29 av elfte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för bidrag till riksförsäkringsanstaltens förvaltningskostnader för handhavande av ärenden rörande ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

§ 5.

Föredrogs, men blevo ånyo bordlagda första lagutskottets utlåtanden nr 25 och 26, sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 3 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 10 A, i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1926—1927 under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

Andra kammarens protokoll 1926. Nr 26.

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln gjorda framställning i fråga om kostnaden för förläggning av skeppsgossar till Nya Varvet;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av ökade förmåner åt personal, tjänstgörande å undervattensbåt;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående ersättningar åt vissa befattningshavare inom utrikesförvaltningen eller deras rättsinnehavare för förluster förorsakade i samband med tjänstgöring i Ryssland;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ansökningar av landsfiskalerna Gustaf Insulander och Emil Lundgren i fråga om ersättning för vissa belopp, som förskingrats av dem underlydande fjärdingsmän; och

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst vid de till finansdepartementet hörande ämbetsverk och kårer;

från bevillningsutskottet:

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillfällig höjning av beloppen för den i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper stadgade stämpelavgiften; och

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inrikes postavgifter;

från bankoutskottet:

nr 148, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 149, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer; och

nr 150, i anledning av viss framställning om understöd; samt

från första lagutskottet, nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av 19 § i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande, nr 37, i anledning av väckta motioner om sänkning av maximigränsen för utminuterung av spirituosa.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Wirsell*

» *Andersson* i Prästbol

under 6 dagar fr. o. m. den 17 april och

» 4 » » » 19 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 17 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 37.

§ 2.

Vidare föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till upprätthållande av bank- och fondinspektionens verksamhet; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i de till handelsdepartementet hörande ämbetsverk och kårer.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.

*Ang. låne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.*

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit i en till riksdagen den 19 februari 1926 avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 171, hemställde utskottet, att riksdagen måtte såsom låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag, att utgå på villkor, som Kungl. Maj:t ägde fastställa, för budgetåret 1926—1927 anvisa ett reservationsanslag av 5,216,000 kronor, med rätt för bolaget att efter Kungl. Maj:ts bestämmande av nämnda belopp, 5,216,000 kronor, i riksgäldskontoret lyfta högst 500,000 kronor före ingången av sagda budgetår.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Granath: Herr talman! I motiveringen till föreliggande statsutskottsbetänkande förekommer en passus i näst sista stycket på sidan 6, som jag anser icke kan få stå oemotsagd. Utskottet säger beträffande den slutna överenskommelsen mellan Ostkustbanans aktiebolag och Norra Hälsinglands järnvägsaktiebolag: »Det vill synas utskottet, som villkoren för Ostkustbanans övertagande av Norra Hälsinglands järnväg vore i alltför hög grad till fördel för sistnämnda järnväg och därvarande ortsintressen. Särskilt torde starkt kunna ifrågasättas, huruvida avsättning till en bredspårsfond bör äga rum.» Då det icke torde vara överensstämmande med verkligheten, att ortsintressena åtnjutit större fördel än statsintressena i detta fall, kan jag icke underlåta, herr talman, yrka, att ifrågavarande stycke i motiveringen uteslutes. De, som känna

Ang. läne-
understöd åt
Ostkustbanans
aktiebolag.
(Forts.)

till, vilket kolossalt arbete som ligger bakom underhandlingarna i ämnet, och de, som ha sig bekant, vilka eftergifter ortsintressena nödgats göra för att kunna få en överenskommelse till stånd med Ostkustbanan, förstå, att man här icke kunnat pressa sig till några särskilda fördelar. Norra Hälsinglands järnväg övertages av Ostkustbanan till endast halva priset, och den summa av 216,000 kronor, som Norra Hälsinglands järnväg skulle få i ersättning, avstås ju genom avsättningar av medlen till en bredspårsfond från Strömma till Bergsjö. Att Ostkustbanan har minst lika stort intresse av att ifrågavarande järnvägsstump blir bredspårig, framgår därav, att om icke denna överenskommelse skulle kunna träffas, finge Ostkustbanans bolag till Norra Hälsinglands järnväg betala en årlig ersättning av 50,000—70,000 kronor. Härav framgår, att ortsintressena icke skulle få större fördel än ostkustbaneintressena.

På grund av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka, att utskottets hemställan bifalles med den ändring i motiveringen, att näst sista stycket på sidan 6 uteslutes.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det förhåller sig med denna sak som med så många andra, att motiveringen råkar vara resultat av en kompromiss i statsutskottet. Om herrarna emellertid se på slutet av utskottsbetänkandet, skola ni finna, att klämman är precis likadan som Kungl. Maj:t föreslagit. Detta innebär, att utskottet endast velat uppmana Kungl. Maj:t att ännu en gång se igenom det förslag till överenskommelse, som föreligger, och undersöka, om det icke går an att därur utvinna någonting ur statens synpunkt fördelaktigt. Det är alltsammans. Jag vill sålunda säga till min vän herr Granath, att han enligt mitt sätt att se ingenting har att frukta, även om dessa rader stå kvar i motiveringen. Jag nödgas sålunda, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Engberg**: Her talman! Statsutskottets ärade ordförande har naturligtvis rätt därutinnan, att Kungl. Maj:t har anledning att med uppmärksamhet följa och bevaka statens intressen i förevarande fråga. Men det föreföll mig, som om den ärade talaren gled förbi kärnpunkten i herr Granaths anmärkning, nämligen att när nu faktiskt det på grund av ett avtal är beslutat, att det skall gäldas ett belopp av 216,000 kronor, så återstår frågan om den lämpliga formen för medlens förvaltning. Det har förut sagts, att förvaltningen skall ske i form av en s. k. bredspårsfond, men häremot anmärker statsutskottet och menar, att denna form icke är lämplig. Emellertid anför utskottet icke en skyms av bevis för sitt påstående. Enligt mitt sätt att se är just bredspårsfondens tillkomst en mycket betydelsefull sak för befolkningen i dessa bygder, och jag tror, att det vore ganska olyckligt, ifall riksdagen genom att konfirmera statsutskottets motivering i detta stycke skulle skapa den uppfattningen, att man här icke bör gå fram på linjen med en bredspårsfond. Jag skall därför förena mig med det yrkande, som framställts av herr Granath.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det förhåller sig tvärtemot som herr Engberg säger: bredspårsfonden var ingen kärnpunkt i herr Granaths yttrande, utan herr Granath uppehöll sig till övervägande del vid att slå fast, att man fått göra eftergifter på ömse håll och att detta särskilt varit fallet med Norra Hälsinglands järnväg. De inom utskottet, som varit motståndare till förslaget att lämna mera pengar till Ostkustbanan ha med styrka tryckt på att det icke kunde vara absolut nödvändigt att i detta sammanhang säga ifrån, att det skulle avsättas så och så mycket till en bredspårsfond, utan i stället tyckte man, att Kungl. Maj:t borde se på saken en gång till. Jag upprepar, herrar Engberg och Granath, att någon kärnpunkt gäller det här icke. Med

den kännedom jag har om saken är jag övertygad om, att Kungl. Maj:t, som i dessa ting får vara skiljedomare mellan två privata järnvägsföretag, kommer att se på det hela så objektivt och rättvist som möjligt utan särskilt hinder av vad som står skrivet i utskottets motivering. Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Granath under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Granath, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 84, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Granath under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för viss personal vid statens järnvägar; och

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, tillhörande utrikesdepartementet samt beskickningar och konsulat.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av väckta motioner om förbättring i pensionsvillkoren för vissa förmän och arbetare vid flottans varv m. fl. yttrade:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Det är med ledsnad jag nödgas konstatera, att bankoutskottet efter en omsorgsfull prövning av min motion icke ansett sig kunna vare sig biträda motionen eller genom en modifikation av dess yrkande gå den i någon mån till mötes. Under sådana omständigheter är det ju utsiktslöst att här resa något bifallsyrkande. Jag skall icke heller göra detta, men jag vill gärna beledsaga min motion med några enkla ord vid dess griftefärd.

De gamla varvsarbetarna ha, utan att därtill äga någon formell rätt, av gammalt betraktat sig och de facto behandlats såsom fast anställda. Hade de på grund av fullmakt eller konstitutorial haft en sådan formell rätt, skulle de tvevelsutan blivit behandlade på samma sätt som med dem jämställda militära befattningshavare, vilka tvångsvis överflyttats på övergångsstat, med andra ord de skulle ha blivit tvångsavskedade med full avlöning. När de nu å ena sidan

I fråga om pensionsvillkoren för viss personal vid flottans varv m. fl.

I fråga om pensionsvillkoren för viss personal vid flottans varv m. fl.
(Forts.)

sakna denna formella rätt men å andra sidan ha att åberopa sig på gammal praxis, ansåg jag för min del, att här såväl som i många andra fall den gyllene medelvägen borde vara den riktiga. Fördenskull har jag i min motion föreslagit förmåner för de tvångsvis avskedade varvsarbetarna, som skulle stå i överensstämmelse med de förmåner, som utgå till med dem jämställda militära befattningshavare, då dessa frivilligt söka överflyttning på övergångsstat. Motionens förslag om ett pensionstillägg, uppgående till 50 % av timlönen, är just byggt på denna tankegång.

Nu vill emellertid icke utskottet och sålunda sannolikt ej heller riksdagen gå med på ett bifall till motionen. De gamla varvsarbetarna komma under sådana omständigheter att tilldelas en förtidspension, som är för stor att svälta på men för liten att leva på. De bli sålunda hänvisade till att söka den erforderliga inkomstökningen ute på den allmänna arbetsmarknaden, där de helt säkert komma att bli besvärliga konkurrenter till den civila arbetskraften. Jag kan dock väl förstå bankoutskottets betänkligheter mot ett bifall till motionen med hänsyn till de konsekvenser, som utskottet förmenar bli en följd därav. Jag skall därför inskränka mig till att uttrycka mitt beklagande över att utskottet icke kunnat finna någon möjlighet att bereda åtminstone en liten förbättring åt dessa statens gamla trotjänare, som redligen förvaltat sitt pund och städse satt en heder i att prestera ett förstklassigt arbete.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag skulle förstå, att den ärade talaren hade de bekymmer, som han framfört i sin motion, vid den tid densamma väcktes, ty då hade han kanske icke haft möjlighet att taga del av fullständiga och autentiska uppgifter om vad en förtidspensionering i detta fall innebär. Att däremot dessa bekymmer fortfarande kvarstå, har jag svårare att begripa. Visst skola ifrågavarande arbetare ha en skaplig ersättning, men detta ha de också enligt min mening fått av riksdagen. Arbetarna erhålla nämligen ungefär samma förtidspensionering som de äldre pensionerade arbetarna i motsvarande ställning äga, och jag undrar, om man kan begära mera. Det kan väl icke vara riktigt, att arbetare, som avgå före pensionsåldern, få större ersättning än de som hålla på under längre tid — detta vore ju en princip, som den ärade talaren icke gärna kunde upprätthålla. Vederbörande kunna ju ha rätt stor arbetskraft kvar, och det är då rimligt, att de fullgöra något nyttigt arbete åt samhället. Ett bifall till motionärens förslag skulle däremot medföra, att en del av de förtidspensionerade erhöles större pension än deras kamrater, som arbeta på varvet. Sådana konsekvenser tror jag icke vare sig motionären, om han tänker igenom saken, eller bankoutskottet och riksdagen någonsin vill vara med om. Riksdagen godkände ifrågavarande bestämmelser i fjol, och de äro utarbetade av en kommitté, bestående av arbetarna och av representanter för marinförvaltningen. Bankoutskottet har för sin del icke kunnat finna, att det framförts några särskilda skäl för att bestämmelserna äro olämpliga eller oriktiga, och jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Ang. lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.

Å föredragningslistan var härefter uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 31 december 1925 dagtecknad proposition, nr 22, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet

förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga, jämte annat, vid propositionen fogat förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord. Propositionen, vilken såvitt nu vore i fråga hänvisats till lagutskott, hade behandlats av första lagutskottet.

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

I samband med nämnda förslag hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 134 av herrar *Lyberg* och *Pålsson*,
- nr 211 av herr *Carl Gustaf Ekman m. fl.* samt
- nr 213 av herr *Wohlin m. fl.*; ävensom

inom andra kammaren:

- nr 284 av herrar *Löfgren* i Stockholm och *Jönsson* i Revinge,
- nr 316 av herr *Petersson* i Lerbäcksbym *m. fl.*,
- nr 317 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp *m. fl.*,
- nr 319 av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.* samt
- nr 321 av herr *Hamrin m. fl.*

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke kunnat i oförändrat skick antagas av riksdagen, måtte för sin del antaga i punkten intaget förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord;

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville med beaktande av utav utskottet anförda synpunkter låta utreda, huruvida och i vilken omfattning genom lagstiftningsåtgärder kunde beredas möjlighet till försäljning av jord i allmän ägo under sådana villkor, att bland annat syftet med upplåtelsen behörigen tryggades, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda; ävensom

3) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under 1) och 2) icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

beträffande lagförslagets allmänna grunder

av herr *Hederstierna*, som yrkat, att riksdagen måtte avslå såväl ifrågavarande lagförslag som de i ämnet väckta motionerna;

av herrar *Rogberg*, *Johanson* i Huskvarna, *Johansson* i Brånalt och *Christenson* i Södertälje, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att det genom Kungl. Maj:ts förevarande proposition framlagda förslaget till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord icke måtte av riksdagen bifallas;

2) att riksdagen i anledning av motionerna i första kammaren nr 213 samt i andra kammaren nr 316 och nr 319 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i samband med den av riksdagen innevarande år begärda planen för styckning av därför lämpade kronoegendomar undersöka, huruledes det kunde underlättas för obemedlade och mindre bemedlade personer att för bildande av jordbruksfastigheter under äganderätt förvärva jord, som tillhörde kronan, utan att därvid någon köpeskilling omedelbart behövde erläggas, samt för nästkommande års riksdag framlägga det förslag, som av undersökningen kunde föranledas;

3) att vid bifall till vad av reservanterna under 1) och 2) föreslagits, motio-

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

nerna i första kammaren nr 134 och nr 211 samt i andra kammaren nr 284, nr 317 och nr 321 måtte anses därmed besvarade;

vidkommande 5 och 26 §§ i lagförslaget av herr *Lyberg*; samt i fråga om motiveringen:

av herr *Lyberg*; och

av herr *Tjällgren*.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Lindqvist** i Halmstad, som yttrade: Herr talman! Med avseende å föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 25 hemställas:

att detsamma företages till avgörande punktvis och i det i punkten 1 tillstyrkta lagförslaget paragrafvis med slutbestämmelse, ingress och rubrik sist;

att, sedan lagförslaget blivit genomgånget, utskottets hemställan i punkten 1 föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, densamma må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att, för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling, i de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar;

samt att utskottet lämnas bemyndigande att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1).

Det av utskottet framlagda lagförslaget.

1 §.

I det av Kungl. Maj:t framlagda motsvarande lagförslaget hade åt 1 § givits denna avfattning:

1 §.

Jord, som tillhör kronan och som ej innehaves med stadgad åborätt eller är till visst statsändamål anslagen, må för bildande av jordbruksfastigheter enligt de i denna lag givna bestämmelser upplåtas mot avgäld under ärftlig och förytterlig besittningsrätt för obegränsad tid.

Vad i lag eller särskild författning finnes föreskrivet om stadgad åborätt eller annan ständig besittningsrätt skall icke äga tillämpning å åborätt enligt denna lag.

Enligt utskottets förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

1 §.

Jord, som tillhör kronan — — — lika med Kungl. Maj:t — — — (åborätt).

Om rätt för åbo att inlösa under åborätt upplåten fastighet gäller vad i 33 § stadgas.

Vad i lag — — — åborätt enligt denna lag.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Linders:** Herr talman, mina damer och herrar! Vid den överläggning, som nu kommer att äga rum angående föreslagen lag om upplåtelse under åborätt av viss jord, anser jag mig redan från början böra säga några ord.

Först vill jag då uttala min stora tillfredsställelse och mitt tack för den förståelse — jag skulle vilja säga den fördomsfria förståelse — och saklighet, varmed utskottet behandlat denna fråga. Man må väl kunna säga, att denna sak i visst avseende är ett ömtåligt spörsmål, eller kanske man rättare bör säga, att den har varit ett mycket ömtåligt sådant. Ty det är för visso på det sättet, att under tidigare år, då man diskuterat denna sak, har man ofta genom ytterlighetsbetonade och känslolösa uttalanden fört diskussionen över på området, som skärpt motsatserna i onödan. Nu vill det emellertid synas, som om man kommit in på en lugnare behandling av ärendet och mera anlagt de praktiska synpunkterna på saken, mera sett på själva kärnan i förslaget och dess förutsedda följder än på rena principfrågor.

För min del har jag under den ganska långa tid, som jag sysslat med hörande spörsmål, i åborätten eller den tryggade besittningsrätten, såsom den förut kallats, velat se en form för jordbesittning, som kan tjäna stora både samhällliga och enskilda intressen och dymedelst kunna medföra avsevärd nytta. Detta torde också kunna ske, enligt mitt sätt att se, utan att träda andra jordbesittningsformer för nära. I min motivering till lagen har jag i synnerhet sökt framhålla, att en sådan upplåtelseform som åborätten har särskilda förtjänster framför andra upplåtelseformer i vissa fall, och under sådana förhållanden kan därför en sådan rätt bliva av stor betydelse och åstadkomma stor nytta.

Jag får visserligen säga, att jag icke har någon övertro på detta förslag, allra minst så att jag tror, att det är den allena saliggörande linjen för en rätt lösning av jordfrågan. Men jag är det oaktat varmt övertygad, att åborätten, om den nu blir genomförd och sedan ledd på rätt spår, också i sin mån skall komma att verksamt bidra till jordfrågans lösning. Framför allt torde den komma att erbjuda den nu jordlösa befolkningen bättre möjligheter än att genom ofta otruggade arrendeformer få arbeta sig fram till en mera självständig jordbrukareställning.

Det är jämförelsevis obetydliga ändringar, som utskottet har vidtagit i Kungl. Maj:ts förslag. Blott i ett enda avseende förekommer ett till synes rätt så betydande avsteg. Det är i § 33. Utskottet har här infört en motionsvis föreslagen rättighet för åbo att efter viss tid kunna med äganderätt förvärva fastigheten. Jag vill härom säga, att även om en sådan friköpning icke fått någon fast formulering i Kungl. Maj:ts förslag, så har i propositionen icke heller rests hinder mot en sådan ordning. Jag hyste emellertid den uppfattning vid förslagets utarbetande, att den frågan i sinom tid finge avgöras efter sig företeende omständigheter. För mig var huvudsaken att snarast möjligt få en stark småbrukarkolonisation till stånd, och enligt mitt förmenande sörjer sedan framtiden själv i vart fall för dess uppehållande och gestaltning oberoende av våra principuttalanden.

Då emellertid nu utskottsmajoriteten — glädjande nog vill jag säga med anslutning från icke mindre än fyra av de fem i utskottsbehandlingen deltagande riksdagspartierna — enat sig om den lösning, som nu föreligger i första lagutskottets utlåtande, så vill jag vid början av denna debatt förklara, att jag för min del anser mig kunna ansluta mig till utskottets förslag.

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman, ärade kammarledamöter! Då jag befinner mig bland reservanterna vid detta utskottsutlåtande, ber jag att få säga några ord.

Ang. lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.

(Forts.)

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

Frågans utgång här i kammaren torde väl på förhand vara given, men då jag deltagit inom utskottet vid behandlingen av densamma, anser jag mig ändå böra framlägga några synpunkter ytterligare, som jag har på detta viktiga spörsmål, såsom ett tillägg till vad vi anfört som skäl för det yrkande vi framställt i vår reservation.

Kampen för det dagliga brödet blir i våra dagar allt mer och mer hård och allvarlig. Vår industri har kommit i det läget, att den knappast förmår bereda arbetstillfällena åt sin nuvarande arbetarstam. På så gott som alla områden i övrigt äro de, som äro i behov av arbete och arbetsförtjänst, till antalet större än de arbetsplatser, som stå till buds. Under sådana förhållanden blir det en tvingande nödvändighet att söka även nya vägar för att om möjligt råda bot på dessa missförhållanden.

Som så ofta skett, när samhället befunnit sig i ett visst nödläge, riktar man blickarna på den mest trygga och svår förstörbara naturtillgång vi äga, nämligen själva jorden. Ehuru det icke är tillräckligt för beredande av nya utkomstmöjligheter vid jordbruket att endast skapa nya former för jordens fördelning och upplåtelse, vill jag icke förneka, att dylika former äga en viss betydelse. Alla äro vi väl också eniga därom, att det är nyttigt, att ännu flera nya och självständiga egna hem och småbruk framskapas och att statens egen jord för detta ändamål tages i anspråk i första hand. En annan lika viktig omständighet är, att de personer, vilka försöka sig på detta strävsamma liv, som alltid kommer att bli den mindre jordbrukarens lott, också äro skickade härför, intresserade och hängivna för sin uppgift.

I den mån som nu relaterade synpunkter legat till grund för Kungl. Maj:ts framlagda förslag om den s. k. åborätten, ansluter jag mig helt och fullt till detta syfte i vad det avser att för obemedlade eller mindre bemedlade personer underlätta åtkomsten av jord. Men om vi äro eniga om detta behjärtansvärda syfte, råda likväl skilda meningar om de former och de villkor, under vilka upplåtelse av statens jord skall äga rum. Kungl. Maj:ts föreliggande förslag bygger icke på oinskränkt äganderätt utan på en tryggad, ärftlig och för ytterlig besittningsrätt, vilken rätt enligt sakens natur kringgärdats med en hel rad inskränkningar i upplåtelseägarens rättighet att förfoga över det upplåtna området. Dessa inskränkningar, som från upplåtarens sida må synas naturliga, komma för åbon att skapa en känsla av frihet och tvång, som i sin ordning måste alstra leda och olust vid utövandet av den dagliga gärningen. Åborätten kan därför enligt mitt förmenande innebära den faran, att det uppstår en kategori missnöjda, osjälvständiga, av staten beroende innehavare av kanske ofta mindre välskötta jordbitar, om vilka i framtiden. i likhet med vad som till och med kunnat förekomma i fråga om jord, som upplåtits enligt den gamla åborätten, ingen riktigt vetat, vem som i själva verket är rätte ägaren till desamma. En sådan utveckling är ju allt annat än önskvärd. Vi som reserverat oss mot utskottets utlåtande och yrkat avslag å den kungl. propositionen, hysa obetingat den meningen, att den obeskurna fulla äganderätten i här förevarande avseende är den form av jordbesittning, som i längden bäst torde tillfredsställa den dugliga och strävsamma jordbrukaren, när denna äganderätt bereder en handlingsfrihet och självständighet i näringsutövningen, som är en väsentlig förutsättning för företagsamhet och arbetsglädje, samtidigt som den tillförsäkrar brukaren och hans anhöriga frukterna av deras arbete. Även utskottet erkänner detta i sitt betänkande, där det å sid. 2 heter, att »den frihet i förfogande över jorden, som äganderätten medför, är ägnad att skänka innehavaren en känsla av trygghet och oberoende, som bidrager att hos honom framkalla ett verkligt intresse för jordbrukets förkovran».

De tre huvudskäl, som anförts till förmån för åborättsinstitutets införande,

äro för det första att brukaren befrias från skyldighet att erlægga kontant köpeskilling, för det andra att staten kunde hindra, att den upplättna lägenheten gjordes till föremål för spekulation, samt för det tredje att staten själv skulle kunna tillgodogöra sig eventuell värdestegring å det upplättna området. Jag skall strax återkomma till det förstnämnda skälet. Gentemot de båda sistnämnda omständigheterna, vilka skulle tala för behövligheten och nödvändigheten av besittningsrätt i stället för äganderätt, vill jag säga, att med kännedom om såväl egnahemslägenheter som om dessa lägenheters innehavare finner jag det mycket osannolikt, att dessa fastigheter göras till föremål för spekulation; sådant torde ytterst sällan förekomma. För övrigt, om en dylik småbrukare efter årtiondens mödosamt arbete, som visserligen gett honom sin knappa bärning men ingenting därutöver, skulle komma i åtnjutande av någon värdestegring å sin fastighet, så finner jag icke detta vara någon riksolycka, som staten ovillkorligen måste söka förebygga. Tvärtom, ett visst mått av välstånd för den enskilde torde vara en vinning även för staten.

Det först berörda skälet för åborättens införande, lättnaden att slippa erlægga en kontant köpeskilling, har däremot mera som talar för sig. Vi reserverar oss emellertid före, att även vid *köp* av jordområde stor lättnad kan beredas köparen i nämnda hänseende, om han, såsom vi tänkt oss, finge amortera köpeskillingen till säljaren under en längre tidrymd, exempelvis ända upp till 40 år. Ärliga avbetalningen blir då föga betungande, men man har vunnit den enligt mitt förmenande avsevärda fördelen, att lägenhetsinnehavaren redan från första början är ägare till den jord han skall bebygga, odla och bruka. Jag anser, att både rent praktiska och mera ideella skäl mycket starkt tala till förmån för en dylik anordning, allra helst som säljaren, staten, kan på ett helt annat sätt än den enskilde inställa sina affärer på lång sikt. Ifrån upplåtarsidan kunna således knappast några befogade invändningar göras mot vårt förslag. I sådana fall, då staten för något icke förutsett ändamål, anläggning av järnväg eller dylikt, skulle behöva återfå det upplättna området, står ju alltid expropriationsvägen öppen. Där sådana omständigheter på förhand kunna ifrågasättas, är det ju lämpligast, att jorden tills vidare endast upplättes på arrende.

Överhuvud taget kännetecknas det föreliggande lagförslaget av en mängd föreskrifter, som avhandla upplåtelseägarens skyldigheter, och som jag förut påpekat genomandas lagförslaget av en överdriven fruktan för att den enskilde skall på något annat sätt än genom rent jordbruk få tillfälle att utnyttja sin jordbit. Om t. ex. någon, som enligt den föreslagna lagen fått på sig upplåtet ett stycke jord av kronan, skulle vilja uppföra en liten smedja eller reparationsverkstad eller han skulle vilja idka någon blygsam mejerihantering eller annat liknande för att därigenom skaffa sig och familjen ökade arbetstillfällen och inkomster, så vore väl sådant ett slags spekulation, och åbon skulle till följd härav måhända till och med kunna fråntagas sin åborätt. Under alla förhållanden blir han i sådana fall beroende av länsstyrelsens tillstånd, och om sådant lämnas, skall han betala särskild avgift. En sådan lag synes mig vara synnerligen olämplig och befordrar icke den företagsamhet, som är så väl behöflig.

Genom en kompromiss inom utskottet har visserligen i det av utskottet förordade förslaget en möjlighet lämnats öppen för åbon att efter första avgäldstidens utgång kunna få inlösa fastigheten, om han fullgjort alla honom åliggande skyldigheter och om ej vid upplåtelsen gjorts annat förbehåll. Alltså är även denna möjlighet till inlösen kringskuren av vissa undantagsbestämmelser, som göra inlösningsrätten beroende av myndigheternas uppfattning i varje särskilt fall.

Såsom ytterligare en nackdel betraktar jag det förhållandet, att åbon enligt

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

Ang. lag
om upplåtelse
under äborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

lagförslaget icke äger möjlighet att inteckna fastigheten. Själva den tillgång, som ligger i den tryggade besittningsrätten, kan icke heller bilda underlag för den kredit, som äbon är i så stort behov av. Under sådant förhållande anser jag, att äbon kommer i svårare ekonomisk ställning än en vanlig arrendator, när äbon i motsats till arrendatorn är skyldig att både uppföra och underhålla byggnader å lägenheten.

Införandet av ett äborättsinstitut, som i tillämpningen av sina många bestämmelser kommer att kräva anställande av nya tjänstemän, betyder också ökade utgifter för statsverket. De inkomster, som kunna beräknas inflyta, torde icke bliva alltför överväldigande, när den jord, som skall ifrågakomma för upplåtelse, i många fall är såväl oodlad som obebyggd.

I vårt förslag lämnas även möjlighet för den, som så önskar, att till en början på vanligt sätt arrendera den jord, som är upplåten till försäljning med rättighet för arrendatorn att inom en icke alltför lång tid friköpa den arrenderade jorden, då lösensbeloppet samtidigt fastställs.

Med ett visst skäl kan mot vårt yrkande anföras, att ett bifall till detsamma skulle fördröja frågans avgörande ytterligare ett år. Praktiskt taget tror jag icke detta betyder något, därför att om någon eller några kronoegendomar under detta år bliva arrendelediga, vilka lämna sig för styckning, skall helt visst Kungl. Maj:t draga försorg om att sådana åtgärder vidtagas, att riksdagens hemställa i den i år avlätna skrivelserna rörande försäljning av kronojord blir förverkligad.

Till allt detta kommer, att den form för upplåtelse, som vi förorda, nämligen äganderätt, onekligen av folkets flertal och särskilt av jordens brukare betraktas som den bästa och ur alla synpunkter mest önskvärda, varför ett bifall till vårt yrkande utan tvivel skulle i högsta grad befördra den utveckling, som vi alla önska se förverkligad, nämligen skapandet av allt flera nya självständiga brukningsenheter.

På grund av vad jag nu tillåtit mig anförva jämte vad vi i övrigt uttalat i vår reservation, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å såväl utskottets förslag i den nu föredragna paragrafen som utskottets förslag i sin helhet och yrka bifall till den av herr Rogberg m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Leo: Herr talman! Jag skall be att något få motivera det yrkande om bifall till utskottets utlåtande, som jag kommer att framställa.

För närvarande är det ju så, att den form, som vid upplåtelse av kronojord till eignahem eller jordbrukslägenheter huvudsakligen kommer till användning, är den rena äganderätten. Emellertid har man sedan länge framställt huvudsakligen två anmärkningar mot denna upplåtelseform. Den ena anmärkningen är den, att så länge man upplåter kronojord endast mot äganderätt, så avskär man från möjligheten att få dylik jord de obemedlade bland de befolkningslager, som annars skulle vilja ha ett stycke sådan jord. Det är ju klart att, för att kunna lösa till sig med äganderätt ett jordområde, måste man vara utrustad med åtminstone något kapital. Den andra anmärkningen går ut på att staten, då den upplåter mot äganderätt, icke har möjlighet att i fortsättningen se till, att den upplåtna jorden verkligen kommer till den användning, som har avsetts med upplåtelsen; den kan nämligen bli föremål för helt annan användning.

Redan för ett tjugotal år sedan uppkom därför inom riksdagen tanken på att söka skapa en besittningsform, som uteslöt dessa båda nämnda olägenheter, men som ändå tillgodosåg båda parternas intressen. Det var då särskilt det frisinnade partiet, som med berömvärd energi drev denna tanke. Jag erinrar om, hurusom år 1908 och 1909 det frisinnade partiets dåvarande ledare Karl Staaff

väckte motioner i andra kammaren om införandet av en dylik besittningsform. Grundtanken i hans motioner var den, att man skulle, vid sidan av den vanliga äganderätten, upplåta jord mot även tryggad besittningsrätt, så att även de obemedlade finge tillgång till kronojord. Men å andra sidan ville han hävda, att staten skulle tillförsäkras möjlighet att i fortsättningen se till att jorden fick den användning, vartill den var avsedd vid upplåtelsen, så att den ej kom att användas för något annat, ovidkommande ändamål. Ja, så tillsattes 1912 ett antal sakkunniga, den s. k. kronolägenhetskommissionen, med uppdrag bl. a. att låta utarbета och framlägga förslag till en dylik besittningsform. År 1920 framlade kommissionen detta sitt förslag, vilket i allt väsentligt var byggt på huvudgrunderna i Karl Staaffs motioner.

*Ang. lag
om upplåtelse
under äborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

Det nu föreliggande regeringsförslaget är i sin tur byggt i allt väsentligt på kommissionens förslag. De ändringar, som gjorts i regeringsförslaget, ha gått ut på att stärka åbons ställning och att i övrigt förenkla hela förfarandet.

Jag vill i detta sammanhang påminna om att justitieminister Ekeberg i den Tryggerska regeringen år 1924 framlade ett förslag om lag till återköpsrätt beträffande sådan jord, som försålts av kronan eller kommuner. I detta förslag hade han föreslagit, att kronan eller kommunen skulle vid jordens försäljning kunna sätta upp vissa villkor beträffande jordens framtida användning. Vidare föreslog han, att försäljaren, kronan eller kommunen, skulle kunna göra förbehåll om rätt att återköpa jorden under vissa förhållanden. Jag skall anföra några ord utav vad justitieminister Ekeberg yttrat i motiveringen till detta sitt förslag. Han säger där bl. a.: »Den nya upplåtelseformens främsta uppgift synes mig vara att betrygga *ändamålet* med samhällets jordupplåtelse. Det är ett fullt berättigat anspråk från samhällets sida att icke behöva överksamt åse, hurusom detta ändamål, för vars befrämjande samhället kanske gjort stora uppoffringar, förfuskas eller tilläventyrs helt förfelas därigenom att den upplåtna jorden ryckes in i den allmänna spekulationsvirveln eller på annat sätt kommer till en icke avsedd användning.» Och han gör vidare gällande, att han med sitt förslag har velat vinna möjlighet för samhället att kunna på ett lättare sätt än expropriationsvägen återtaga den en gång sålda jorden. Därefter fortsätter han sålunda: »Ett tredje samhällsintresse, som man önskat tillgodose, är det som har avseende å den *framtida jordvärdestegringen*. Återköpsrätten, sådan den i föreliggande förslag utformats, medför också indirekt, att samhället vid upplåtelsen kan på visst sätt, såsom av det följande närmare skall framgå, sägas förbehålla sig andel i dylik värdestegring.» Justitieminister Ekeberg karakteriserade själv innebörden av sitt förslag såsom ett mellanläge mellan vanlig äganderätt och vanlig nyttjanderätt, genom vilket han hoppades kunna tillgodose upplåtarnas intressen utan att därför uppoffra jordinnehavarens.

Det är således icke längre sedan än 1924, då en högerregering framlade ett förslag, som i allt väsentligt syftade till samma ändamål som det föreliggande regeringsförslaget. Nu tog riksdagen den Tryggerska regeringens förslag till återköpsrätt i fråga om sådan jord, som låg inom stadsplanlagt område. Men däremot avvisade riksdagen återköpsrätt för vanlig jordbruksjord, emedan den ansåg, att återköpsrätt icke var en lämplig besittningsform för jordbruksändamål, utan att man där måste försöka skapa en annan besittningsform.

Det föreliggande förslaget avser ju egentligen ingenting annat än att fullfölja lagstiftningen från år 1924 och skapa en besittningsform för jordbruk, som är likvärdig med den återköpsrätt, som vi fingo 1924 beträffande områden, som ligga inom städer eller municipalsamhällen.

Jag skall tillåta mig, herr talman, eftersom det icke är gjort ännu, att anföra åtminstone ett par av huvudpunkterna i det föreliggande förslaget för att visa innebörden av detsamma.

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

Enligt förslaget förbehåller ju visserligen kronan sig äganderätten till jorden, men den upplåter den till brukare med en besittningsrätt för obegränsad tid, en besittningsrätt, som är ärftlig och förytterlig och således kan säljas eller annorledes överlätas. Det är vidare ordnat så, att, då åborätten förvärvats av nära anförvant till den förutvarande åbon, så kan förvärvaren bli antagen till åbo utan hinder av underårighet eller omyndighet. Och har åborätten övergått till åbos make eller annan honom närstående person, så äger länsstyrelsen ej vägra att godtaga den nya innehavaren, för såvitt icke hans antagande är oförenligt med det ändamål, vartill åborätten blivit upplåten, eller han i övrigt anses uppenbart olämplig.

Vad sedan beträffar kronans rätt, är det stadgat, att då åborätten övergått till ny innehavare, äger kronan att i viss ordning återtaga fastigheten mot lösen. Och vidare är det naturligtvis stadgat, eftersom äganderätten fortfarande ligger i händerna på kronan, en hel del föreskrifter, som åbon har att rätta sig efter och som innebära att, om åbon bryter mot desamma, kronan kan skilja honom från åborätten. Då man emellertid talat om att dessa stadganden, dessa inskränkningar i åbons rätt i fråga om de skyldigheter, som han har att iakttaga, skulle, såsom herr Johanson i Huskvarna uttryckte sig, framkalla olust, eller hur ordet nu föll sig, hos åborättsinnehavaren, så får jag verkligen säga, att jag tror att man överdriver den saken fullständigt. I varje fall har man från de befolkningslager, som det här är avsett att gå till mötes, lantarbetare, skogsarbetare, hemmasöner och dylika, icke hört några protester mot denna lag eller särskilt mot dessa bestämmelser om åbons skyldigheter, utan tvärtom har man vid några möten uppe i Norrland, där dylika befolkningsgrupper varit representerade, kraftigt uttalat sig för att riksdagen borde antaga denna åborättslag.

Ja, jag tror inte att man behöver vidare gå in på bestämmelser i lagen för att visa, hurusom här verkligen har givits åt åbon en fullt tryggad ställning, medan å andra sidan kronan har den möjlighet, som den måste ha, att se till, att jorden får den användning, vartill den från början varit avsedd. Jag kan ju också nämna, fastän det icke framgår av det föreliggande förslaget, att det är avsett att ordna kreditfrågan för de blivande åborna på så sätt, att åbo skall äga på samma villkor som köpare av egnahemslägenhet få lån av kronan eller anstånd med gäldande av köpeskillingen för kronan tillhöriga byggnader på den upplåtna fastigheten. Emellertid har det ju från sina håll icke ansetts vara tillräcklig trygghet eller tillräckliga förmåner givna åt åbon i regeringsförslaget, utan man har begärt, att åbon skulle få en ovillkorlig rätt att efter viss tid inlösa den fastighet, som han brukar. Jag vill i likhet med vad jordbruksministern tidigare här har framhållit, säga att det har ju aldrig varit avsikten, att denna åborätt skulle klippa utav den upplåtelseform, som vi för närvarande ha, d. v. s. äganderätten. Det är uttryckligen sagt på flera ställen i propositionen, att åborättsformen är avsedd att användas vid sidan av äganderättsformen och att sålunda ingen som helst förändring skall ske i det avseendet. De personer, som ha råd att köpa kronojord, få som hittills göra det, men de personer, som icke ha möjlighet att köpa sådan, hänvisas till att förvärva jorden under åborätt. Kravet på rätt till inlösen från åbos sida står således icke i något som helst principiellt motsatsförhållande till lagens innebörd i övrigt, och det har därför icke varit svårt för oss, som tillhöra den socialdemokratiska delen av utskottet, att gå till mötes ifrågavarande önskemål.

Bestämmelserna om lösningsrätt återfinnas i lagens 33 §, där man ju emellertid så tillvida stadgat en liten inskränkning i inlösningsrätten, som det bestämts att dylik rätt icke föreligger i det fall, där kronan vid första upplåtelsen under åborätt av fastigheten gör förbehåll om att kronan icke vill försälja fastigheten. I dessa fall har åbon sålunda icke möjlighet att gentemot kronan

tilltvinga sig äganderätt. Däremot är det naturligtvis ingenting, som hindrar, att åbon, även ifall sådant förbehåll gjorts, tillöser sig fastigheten under äganderätt, om de skäl, som en gång föranlett kronan att göra förbehåll mot inlösen med tiden bortfallit. Det är några, som vänt sig mot denna lagens förbehållsklausul och menat, att inlösningsrätten därigenom gjorts illusorisk. Jag ber då först att få påpeka, att utskottet i sin motivering uttalar, att det är alldeles klart, att dylikt förbehåll icke skall göras av kronan i andra fall, än där särskilda skäl äro för handen, och jag vill vidare framhålla, att det likaledes är alldeles klart, att det kan finnas sådana uppenbara skäl mot avhändande av kronojord, att kronan bör ha möjlighet att vid en upplåtelse göra ett dylikt förbehåll. Ingen människa blir bedragen. Ingen är ovetande om vad det är för kontrakt, han ingår, ty förbehållet skall göras vid den första upplåtelsen.

Jag vill här inskjuta, att riksdagen i fjol fattade ett beslut, som innebar ett godkännande av de allmänna grunder, i fråga om vilka regeringen begärt riksdagens yttrande, och som rörde upplåtande av kolonat i Norrland. Då beslöt riksdagen, på tillstyrkan av ett enhälligt jordbruksutskott, utan ett ords debatt att i dessa allmänna grunder införa en precis liknande klausul, som innehålles i förevarande lagförslag 33 §. Enligt kungörelsen om dessa kolonat i Norrland är det nämligen medgivet för kolonist att, om han så önskar, med äganderätt inlösa sitt kolonat inom utgången av viss tid. Dock gäller icke denna rätt i de fall, då kronan vid upplåtelse av kolonater gjort annat förbehåll. Det är alltså i nu förevarande lagförslag icke fråga om annat än precis samma grunder, som riksdagen i fjol antog beträffande upplåtelse av nyssnämnda kolonat.

Jag skall nu endast säga ett par ord om de reservationer, som äro avgivna mot utskottets utlåtande. Beträffande den första av dessa reservationer, nämligen herr Hederstiernas, som går ut på rent avslag, kan jag fatta mig mycket kort. Jag får verkligen säga, att en dylik reservation från denne reservants sida på det högsta förvånat mig. Reservanten tyckes nämligen, såvitt man kan döma av reservationen, icke ha någon annan huvudsaklig anmärkning att framställa emot det föreliggande förslaget, sådant det utformats i utskottets utlåtande, än att åborätten skall inskrivas i en bok, som föres vid länsstyrelsen i stället för att på vanligt sätt inskrivas i fastighetsboken på vederbörande domarkansli. Jag vet icke, om någon av herrarna tänkt att närmare å reservantens vägnar utveckla hans synpunkter på frågan. I varje fall måste jag för tillfället nöja mig med att upprepa, att jag icke kan förstå, hur man över huvud kan yrka avslag på ett sådant förslag som detta endast av ett dylikt skäl.

Vad de övriga reservanterna beträffar ha de ju gjort sig mycken möda med att kryssa sig fram här på ett sätt, som skulle visa, att de visserligen å ena sidan livligt behjärta den svåra ställningen för de obemedlade, som vilja ha tillgång till kronojord, men att de å andra sidan anse det bäst för dessa obemedlade själva att icke bliva i tillfälle att få kronojord till sig upplåten på det sätt, som föreslagits i det föreliggande förslaget till åborättslag. Herr Johanson i Huskvarna har redan i ett utförligt resonemang redogjort för denna reservation. Jag misstänker, att vi komma att få höra ytterligare reservanter. Jag skall för min del inskränka mig till att säga att, såvitt jag förstår, skulle det, om herr Johansons och hans medreservanters yrkanden vunne riksdagens bifall, i grund och botten bliva ungefär samma resultat, som om det föreliggande förslaget bifölls av riksdagen. Ty vad är det reservanterna vilja? Jo, säga de, de vilja förorda, att det måtte undersökas, huruvida det icke kunde beredas obemedlade eller mindre bemedlade svenska medborgare, kända för arbetsamhet och nykterhet och i övrigt med förutsättningar för jordbruks idkande, tillfälle att å nybildade, för ändamålet anordnade mindre jordbruk å statens domäner med äganderätt förvärva jord, utan att köpeskillning omedelbart behöver erläggas. Och det skulle gå till på ungefär följande sätt: »Upp-

Ang. lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.
(Forts.)

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

låtelsen kunde ju ske först på arrende» — således precis som enligt förslaget till åborättslag — »men dock med rätt för brukaren att, om han så önskade, efter viss tid, exempelvis högst 10 år» — enligt det nu föreliggande lagförslaget är det 20 år — »tillösa sig fastigheten under äganderätt mot en summa, vilken redan vid upplåtelsen borde vara till beloppet fastställd.» Det sista är ju en nyhet, men en nyhet, som jag hoppas icke kommer att gå igenom här i kammaren. Så mycket fluktuationer i fråga om prisen på jord ha vi, som nu sitta här, varit med om, att vi väl kunna förstå det orimliga i att redan vid första upplåtelsen av jord på arrende, som sedan någon gång i framtiden, kanske först om hundra år, kommer att lösas från kronan, fastställa det pris, som under alla förhållanden skall gälla. Men, om jag frånser det där lilla kuriösa bihanget i reservanternas förslag, så innebär ju i själva verket deras förslag i grund och botten ingenting annat än vad åborättsförslaget innebär. Det är, förstås, den skillnaden, att de kalla denna upplåtelseform för äganderätt, men jag vill fråga herr Johanson i Huskvarna, som nyss stod här och utvecklade reservanternas tanke att, om man upplåter jord mot avgäld, avgälden kan bestämmas så, att köpeskillingen är till fullo erlagd först efter 40 år —, jag vill fråga honom, om han tror, att det är möjligt att få igenom ett förslag, som icke i fråga om kontrollen av en sådan äganderättsupplåtelse komme att innehålla minst lika stränga bestämmelser, som det föreliggande regeringsförslaget rörande åborätten gör. Det är ju klart, att under alla dessa 40 år, under vilka inbetalning av köpeskillning pågår, äger kronan faktiskt jorden, och kronan måste genom därför ägnade bestämmelser, skyddas mot att den tillfälliga innehavaren vansköter jorden eller i övrigt missbrukar sin ställning som innehavare av kronans jord.

Jag kan till sist försäkra herrarna, att detta förslag, sådant det föreligger i utskottets utlåtande, icke avser något annat än att gå till mötes de önskemål, som hysas av dem, som i denna upplåtelseform trott sig finna ett medel för att åstadkomma nya jordbruk i vårt land. Här finnas sannerligen i detta förslag inga principer dolda, som vi icke skulle vilja tala om, och här finnas inga partipolitiska eller andra doktriner insmugglade. Vi ha i utskottet tagit på denna fråga så rätt och slätt och praktiskt, som vi kunnat, och vi ha försökt att åstadkomma ett resultat, som vi ha trott skulle vara till fördel för båda de intresserade parterna.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till den förevarande punkten.

Herr **Petersson** i Lerbäcksbym: Herr talman! Som motionär i den föreliggande frågan har jag vågat att begära ordet på detta tidiga stadium av överläggningen. Det har skett för att jag skulle bliva i tillfälle att litet närmare utveckla min och mina medmotionärers principiella uppfattning i det föreliggande spörsmålet. Jag ber därvid att i likhet med herr Johanson i Huskvarna få ge min oförbehållsamma anslutning till själva syftet med den föreslagna lagstiftningen, i vad därmed avses att underlätta för obemedlade eller mindre bemedlade personer att grunda egna hem ävensom att för detta ändamål statens härför tjänliga jord skall i största möjliga utsträckning tagas i anspråk. Jag kan så mycket hellre ansluta mig till detta, som jag redan i fjol som nykommen riksdagsman tillsammans med tre av mina nyvalda kamrater i denna kammare väckte en motion med begäran om en undersökning, huru mycket av den publika jorden, som genom uppdelning på flera bruksdelar av lämplig storlek skulle kunna stå till förfogande för bildande av nya jordbruk. Den gången hjälpte emellertid liberaler och frisinnade i jordbruksutskottet till att omintetgöra den framställning, som vi kommit med. Deras stund var tydligen ännu icke kommen. Den har ju däremot, som bekant, kommit i år, och det är uteslutande gläd-

jande att kunna konstatera, att det i det avseendet har inträtt en sinnesändring hos dessa meningsgrupper. För att icke tala om, hur glädjande det är att konstatera den sinnesändring, som här försiggått under en litet längre tidrymd, nämligen sedan den tidpunkt, då Frisinnade landsföreningen i ett sitt uttalande förklarade, att »den i statens ägo befintliga delen av Sveriges jord bör till fromma för kommande släkten bevaras och utvidgas genom välbetänkta jordförvärv». Det förefaller, som om även de eviga liberala idéerna i någon mån vore underkastade föränderlighetens lag. Det skulle emellertid ha varit ännu mycket mera glädjande, om man funnit, att dessa båda meningsriktningars representanter hade vetat att taga konsekvenserna fullt och helt av den ändrade uppfattning, som de förmodligen mycket mödosamt tillkämpat sig. Om de hade gjort det, skulle det icke nu ha funnits majoritet i första lagutskottet för ett sådant betänkande som det, som här föreligger till behandling. Om det nämligen var allvarligt menat, då riksdagen i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 mars begärde, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd undersökning låta utarbeta en plan för styckning av därför lämpade kronoegendomar samt för nästkommande riksdag framlägga förslag i ärendet, och om man därvid avsåg, såsom av åtskilliga uttalanden framgår, att upplåtelse av denna jord skulle i första hand och framför allt ske med äganderätt, ja, då frågar jag mig vad det kan vara för mening i att vi nu här skola gå in för en ny vidlyftig, kostsam, ytterst omtvistad och tvivelaktig upplåtelseform, en upplåtelseform, som under dessa förutsättningar ju icke gärna kan tänkas i framtiden komma till användning i någon större utsträckning. Jag erinrar om vad herr Gustafson i Vimmerby anförde under debatten i denna kammare den 23 februari som svar på en framställd fråga: »Jag har personligen», sade herr Gustafson i Vimmerby, »i likhet med motionärerna den övertygelsen, att styckning och försäljning av kronans egendom skall ske med full äganderätt.» Ja, har man den uppfattningen, då är det, som sagt, mycket svårt att förstå det ändamålsenliga i att vi nu skulle gå in för den nya upplåtelseformen. Men det stannar icke vid att man på detta sätt har gått in för en ny upplåtelseform och därmed tagit tillbaka med ena handen vad man för någon tid sedan gav med den andra, utan man går vida längre. Man utnyttjar i det föreliggande utskottsbetänkandet vissa delar av motiveringen till den meranämnda riksdagsskrivelsen på ett sätt, som vi måste inlägga vår bestämda gensaga mot. Det är, när man gång på gång åberopar riksdagens skrivelse som stöd för att vid försäljning av jord från kronans domäner den fulla och obeskurna äganderätten icke skulle komma till användning. Detta är, vågar jag påstå, icke i överensstämmelse med vad man den gången var angelägen om att för kammaren framställa såsom sin uppfattning. Som kammarens ledamöter behagade erinra sig, var det en passus i motiveringen, som var föremål för överläggning här i kammaren, och det påyrkades från högerhåll att den skulle utgå ur motiveringen. Det visar sig nu, huru välgrundat detta yrkande var. Jag återkommer litet senare till denna sak, som jag finner mycket, mycket allvarlig, så allvarlig, att jag anser, att det kan ifrågasättas, om det icke varit bättre att riksdagens ifrågavarande skrivelse aldrig kommit till stånd, än att man nu skall åberopa dess motivering till stöd för att jordpolitiken på en bakväg skall ledas in på nya, betänkliga banor.

Om vi, herr talman, för att nu övergå till det föreliggande betänkandet från första lagutskottet, trots vår principiella anslutning till syftet med den här ifrågasatta lagstiftningen, icke desto mindre nödgas motsätta oss densamma, så beror det — jag är angelägen om att betona detta — uteslutande på det sätt, varpå man söker förverkliga syftet. Att det föreliggande förslaget lämnar rum för allvarliga erinringar, har tydligt framgått av herr Johansons i Huskvarna anförande. Att de, som stå bakom förslaget, icke heller äro så alldeles övertygade om att det i alla sina detaljer är så välbetänt och lyckligt, framgår bl. a.

Ang. lag om upplåtelse under äborätt av viss jord m. m.

(Forts.)

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Fortis.)

av en ledande artikel i Svenska Morgonbladet i dag, där man har åtskilliga anmärkningar att göra. Det beklagas där, att man icke vunnit gehör för sin uppfattning i högre grad än som skett, men man tröstar sig, vill det synas, med att man ju alltid i framtiden kan rätta till det som icke är riktigt bra från början. Jag tycker, att detta är en ganska klen tröst, och nog är det underligt, att när man går in för en ny lagstiftning, som förklaras vara så socialt betydelsefull som åborättslagstiftningen, så är denna icke bättre genomtänkt och utformad än att de som skola tråda in för denna nya lagstiftning måste trösta sig med att man får försöka rätta till i framtiden vad som icke är bra från början.

Jag skall icke uppehålla mig mycket vid lagförslagets detaljer, men det är dock ett par saker, som jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på. Man kallar den nya form för jordbesittning, som man nu vill införa, för en *ärftlig* besittningsrätt. Jäväl, den är ärftlig, men icke under alla förhållanden. Det förutsattes i andra stycket av § 5, där denna sak avhandlas, att länsstyrelsen i vissa fall kan vägra att godtaga såsom åbo den som har ärft åborätten, om han nämligen befinnes vara uppenbart olämplig därtill »eller hans antagande till åbo eljest skulle vara oförenligt med det ändamål, för vilket åborätten upplåtits». Är inte redan det en betänkelig sak, att enskild mans rätt på detta sätt skall vara beroende på prövning av administrativ myndighet? I § 6 anges, huru det skall tillgå, därest vid bodelning flera delägare hava lika rätt och icke kunna sämjas om vem som skall ha åborätten: »då skall om företrädesrätten dem emellan lottas». Är det icke en ganska anmärkningsvärd omständighet, att det sålunda skall kunna bli beroende på ena slumpen, vem av arvingarna som åborätten skall tillkomma? Antag, att slumpen gynnar någon av arvingarna, som icke är lämplig att antagas till åbo! Skall då länsstyrelsen göra bruk av den rätt, som i föregående paragraf är länsstyrelsen tillerkänd, och vägra godtaga vederbörande till åbo och kronan förty kunna återtaga fastigheten? Eller hur skall i detta fall förfaras?

I sjunde paragrafen avhandlas hur det skall gå till, när det sedan gäller att reda upp de ekonomiska mellanhavandena vid sådan bodelning, och det framgår rätt tydligt, tycker jag, av denna paragrafs utformning, att det kommer att möta ganska stora svårigheter både för den, som skall lösa ut de övriga arvingarna, och för dem, som skola utlösas. Man har visserligen för att hjälpa och stödja den som skall lösa stadgat, att lösesumman icke behöver betalas med detsamma, utan kan få erläggas med en åttondel årligen jämte viss procents ränta på skulden. Men det som i detta avseende är till fördel för den ena parten är till lika uppenbar olägenhet för den andra. I varje fall är det tydligt, att om man jämför hur det ställer sig med å ena sidan åborätten och å den andra den fulla och hela äganderätten, så äro fördelarna i övervägande grad på äganderättens sida.

Åborätten skall för det andra vara *förytterlig*. Ja, det är riktigt, åborätten kan säljas, men köparen är enligt § 9 skyldig att ansöka om att bli antagen till åbo. Detta skall ske inom viss närmare angiven tid, nämligen 30 dagar från det fångat ägde rum. Då kan det emellertid inträffa två ting. Det ena är att kronan jämlikt 34 § begagnar sig av sin rätt att återtaga fastigheten. Det kan också hända att köparen icke anses lämplig att antagas till åbo, även om kronan fortfarande vill ha fastigheten upplåten med åborätt. I förra fallet skall det meddelas ägaren inom 90 dagar, att nu vill kronan återtaga sin lägenhet. Säljare såväl som köpare kan alltså få vänta i fyra månader på besked huruvida köpet står fast, men under tiden svarar säljaren, alltså den ursprungliga åbon, för åbo åliggande skyldigheter. Det kan också inträffa, som jag nyss antydde, att länsstyrelsen avslår ansökningen av den anledningen att länsstyrelsen anser köparen icke kunna godtagas såsom åbo. Hur går det då?

Jo, då skall enligt 10 § länsstyrelsen giva sökanden lämpligt rådrum att överlåta åborätten på annan. »Försittes tid», heter det, »som sålunda förelagts, eller varder, där sökanden överlåtit åborätten till annan, denne ej antagen till åbo, förordne länsstyrelsen, att åborätten med vad därtill hör skall säljas å offentlig auktion.»

Det är väl uppenbart för var man, att mycket stora olägenheter genom tidsutdräkt och genom ovisshet om utgången av denna omständliga procedur vållas såväl säljare som köpare av åborätten.

Det är också, förefaller det mig, ett fruktansvärt missbruk av ord, när man om en så beskaffad besittningsrätt som denna använder uttrycket »*tryggad*». *Trygghet* är nog det minsta, som en åbo kommer att känna. Trygghetskänslan förhindras redan genom de uppsiktsbestämmelser han blir underkastad och den inskränkning i rätten att förfoga över fastigheten, som han kommer att vidkännas. Man skall känna den svenske jordbrukarens kynne bra illa, om man inbillar sig, att han skall finna sig till rätta med allt detta. Jag kan inte hjälpa, att jag, när jag kommer in på dessa spörsmål, ser framför mig Geijers odalbonde, sådan han möter oss i dikten med detta namn, trygg, bredbent, självsäker och icke så litet självmedyeten, och hör honom förklara om sig själv, att »jag står helst på min egen grund och är helst min egen man». Kan man tänka sig Geijers odalbonde som åbo? Och kan man tänka sig, att odalbondens senfödda ättlingar skola finna sig i allt detta? Blir det icke med nödvändighet så, att åborätten ganska snart råkar i vanrykte, så att syftet med lagstiftningen motverkas och äventyras? Men därmed följer, att det rationella utnyttjandet av statens jord för nybildning av jordbruk kommer att försvåras, och detta har varit ett av de tyngst vägande skälen, när jag och de som tänka lika med mig i detta stycke gått emot åborätten sådan den här föreligger. Ty *vi* mena verkligen allvar, då vi säga, att statens för jordbruksändamål lämpliga jord skall i största utsträckning tagas i anspråk för nybildning av jordbruk.

Med denna lagstiftning kommer man att föra oss in i en återvändsgränd, en återvändsgränd, som det kommer att bli svårt att sedan taga sig ut ur.

Jag tror, att det också från en annan synpunkt sett är bra litet bevänt med denna upplåtelseform. Det blir ovillkorligen en vidlyftig och kostsam apparat, som här skall sättas i gång. Detta söker visserligen utskottet i sin motivering på sid. 14 bagatellisera, men jag må säga, att utskottets resonemang är föga övertygande. Utskottet säger att »institutet icke torde åsamka statsverket större kostnader än nu rådande system för försäljning och förvaltning av kronans domäner. Ej heller synas de uppgifter», fortsätter utskottet, »som genom den nya upplåtelseformen komma att påläggas myndigheterna, ägnade att väcka betänkligheter.» Är inte det att taga litet väl lätt på den här frågan? För närvarande omfattar statens förvaltning omkring 1,700 egendomar. Förvaltningkostnaderna äro, det tror jag man får lov att erkänna, ganska betydande som de nu äro. Nu är det fråga om att på dessa egendomar skola uppstå en eller flera småolägenheter. Det blir då icke längre fråga om att administrera och förvalta 1,700 egendomar, utan att tillika hava tillsyn över ett antal spridda åbolägenheter. Uppenbart är, att kostnaderna i och med detta måste ökas. Det skall hållas syner och andra förrättningar, och kostnaderna per enhet komma sannolikt att bli så stora, att det är fara värt, att de komma att äta upp den från åbolägenheterna härflytande årliga avgälden.

Jag skall stanna vid dessa erinringar beträffande det föreliggande förslagens detaljer. Nu har ju utskottet sökt att i ett väsentligt avseende bättra på Kungl. Maj:ts förslag genom att i vissa fall och under vissa förutsättningar inrymma en inlösningsrätt. Det råder icke minsta tvivel om, att icke detta

Ang. lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.

(Forts.)

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

kunde inneburet en högst betydande förbättring, därest inlösningsrätten gjorts ovillkorlig och man tillika ordnat det så, att åbon redan från första stund kunnat bilda sig en föreställning om vad det en gång i tiden kunde komma att kosta honom att utbyta åborätten mot äganderätt. Jag menar, att saken skulle ställa sig annorlunda, om han visste att då och då kan jag lösa till mig fastigheten och då kostar den mig så och så mycket. Vilken väldig sporre till företagsamhet och arbetsflit skulle icke ligga i medvetandet om att om han förbättrade fastigheten så att den vid denna tidpunkt vore värd något tusen kronor mera än som förutsattes när överenskommelsen träffades, ja då vore detta uteslutande hans egen fördel, och om den samtidigt ökade i värde genom någon yttre omständighet t. ex. genom att det blev en ny kommunikationsled i närheten — alltså den mycket omtalade oförtjänta värdestegringen — så tillfölle även denna värdeökning honom. Jag förstår icke, varför man icke skulle kunna åbon att i detta avseende bli jämställd med jordbrukare, som köpt sin jord av enskilda jordägare i stället för av staten. Hur skall man för övrigt draga upp gränserna i det nu föreliggande fallet? Vem vill åtaga sig att på ett för åbon betryggande sätt bestämma, att här går gränsen för vad fastighetens värde ökat genom hans eget arbete, och så och så mycket utgör oförtjänt värdestegring?

Vi ha i den av oss framburna motionen framhållit, att vi rent principiellt icke skulle haft något att erinra mot en åborätt som på angivet sätt utnyttat i äganderätt, ehuru vi å andra sidan måst fråga oss vad det skulle tjäna till att införa en ny upplåtelseform, om denna endast skulle tjäna som övergångsform till äganderätten.

Nu har utskottet ansett sig böra utbygga Kungl. Maj:ts förslag med ett slags inlösningsrätt, varom stadgas i 33 §. Detta har skett efter en motivering, som röjer, vilka verkligt stora svårigheter utskottsmajoriteten haft att övervinna, då det gällt att förena socialdemokraternas övertro på den s. k. tryggade besittningsrättens förträfflighet och den på borgerligt vänsterhåll alltjämt förefintliga, om också genom flitigt umgänge med socialdemokraterna något fördunklade, känslan av äganderättens överlägsenhet över varje annan form av jordbesittning. Konststycket utföres på sid. 14—16 och gör intryck, tycker jag, av att ha skett på det sättet, att de båda samverkande partierna omväxlande skrivit var sin mening. Jag vet icke, om det är herr Lindqvist i Halmstad eller herr Leo, som fört pennan ena gången, och herr Olsson i Rimforsa eller herr Larson i Lerdala, som gjort det den andra gången. Det är i alla fall en rik omväxling i synpunkter, som här kommer till synes. »Visserligen», säger utskottet — och här är skribenten tydligen herr Leo eller herr Lindqvist — »synes den föreslagna besittningsrätten vara ägnad att erbjuda brukare trygghet i innehavet av jorden och säkerhet att resultatet av hans arbete och kostnader kommer honom och hans närmaste tillgodo.» Men varför skall man då ändra på Kungl. Maj:ts förslag, om det verkligen är på det sättet, att det erbjuder denna trygghet? Den som har den uppfattningen skulle väl överhuvud icke behöva reflektera på att bygga ut detta institut, som i sitt ursprungliga skick redan erbjuder den önskvärda tryggheten. Men då komma den andra sidans representanter i utskottsmajoriteten och säga, att »flerstädes anses dock äganderätten vara den enda form för jordinnehav, som kan skänka brukaren full trygghet». Det är ju roligt att höra, att det »anses» så, men är det inte ändå att uttrycka saken väl blygsamt? Det är precis, som om man hade stött på en gammal fördom, som de okunniga människorna ute i landet icke kunna frigöra sig ifrån, en fördom som man måste taga litet hänsyn till och som föranlett att man nödgats inrymma denna inlösningsrätt i lagförslaget.

Jag skall icke följa utskottet på dess mödosamma väg i fortsättningen. Resultatet blir en inlösningsrätt, som är förknippad med en hel del förbehåll och inskränkningar. Man kan beträffande en viss upplåtelse redan från första stund säga, att med den upplåtelsen följer icke rätt till inlösen. Löseskillingen bestämmes först, när fråga om inlösen väckes. Vederbörande har alltså icke den trygghet, som jag nyss angav som en betydelsefull förutsättning för att han med verkligt intresse skall ägna sig åt sitt jordbruk. Jag tycker vidare, att man, då det gäller för åbon att utgöra löseskillingen, när den väl en gång blir bestämd, håller vederbörande åbo väl kort och strävt. Enligt 33 § åligger det åbon, att »inom 90 dagar efter det beslut om fastställande av lösen vunnit laga kraft till länsstyrelsen gälda lösen vid påföljd, om det underlåtes, att ansökningen skall anses vara förfallen». Det gäller alltså för denne man att inom ganska kort tid söka åstadkomma den summa, som skall utgivas för lösen av fastigheten, och i betraktande av de begränsade kreditmöjligheter, som ännu vid denna tidpunkt torde stå honom till buds, är åtminstone icke jag övertygad om, att det icke kan inträffa, att vederbörande icke kan ordna den saken inom de 90 dagarna med påföljd således, att ansökningen i så fall får förfalla.

Mina anmärkningar mot det föreliggande förslaget stanna dock icke vid detta, utan med min principiella syn på detta spörsmål finnes det ännu en anmärkning att göra, och den gäller det förbehåll, som göres i motiveringen, om att åbon, när han får inlösa fastigheten, icke får göra det med äganderätt i gammal god svensk mening. Det heter i utskottets utlåtande, att det inte är sagt, att en dylik inlösen alltid skall medföra oinskränkt äganderätt. Man är icke beredd att angiva, på vilket sätt äganderätten skall inskränkas, utan man skriver i det avseendet till Kungl. Maj:t och begär utredning och förslag till denna nya jämkade äganderätt. Om alltså riksdagen i dag, i enlighet med utskottets förslag, går in för åborätten och därvid bygger på den, som man anser, väsentliga förbättring, som ligger däri, att åborätten i vissa fall kan övergå till äganderätt, så gör riksdagen detta utan att ha en aning om, hur denna äganderätt en gång i tiden kommer att bli beskaffad. Att det blir en begränsad äganderätt, en *sekunda* äganderätt, det är emellertid uppenbart, och denna sekunda äganderätt införes först och främst för jord, som nu är i kronans ägo och som skall upplåtas under åborätt; men även vid direkt försäljning av kronojord skall, enligt vad utskottet här förordar, denna begränsade, sekunda äganderätt komma till tillämpning i fortsättningen.

Är det någon som tror, att man i längden kan upprätthålla den skillnad beträffande äganderätten, som på detta sätt, införes på en bakväg? Låt oss tänka oss, att där bor i en bygd sida om sida med varandra två svenska jordbrukare. De äro i socialt och ekonomiskt hänseende tämligen likställda. Olikheten dem emellan hänför sig egentligen till, att den ene har köpt sin jord av en enskild jordägare, den andre har köpt sin jord av staten, antingen det nu har skett via åborätten eller direkt. Är det rimligt, att dessa två män, av den anledning att den föregående ägaren till deras jord var i ena fallet staten, i andra fallet en enskild jordägare, skola befinna sig i olika ställning i fråga om rätten att förfoga över sina fastigheter? Måste icke detta komma att stöta både deras och andras rättsmedvetande? Är det icke därjämte troligt, att det bara är till en tid, som denna skillnad i äganderätten kan upprätthållas? Kommer det icke att gå så, att man antingen får giva efter på sina krav i förhållande till den, som har köpt sin jord av staten, eller också — vilket jag för min del håller för sannolikare — ställa den andre, den som har köpt sin jord av enskild jordägare, i samma beroende av staten, som den förre redan befinner sig i? Hava vi en gång gått med på, att det skall finnas två slags jordäganderätt i detta land, en *prima* äganderätt och en *sekunda* äganderätt,

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

då tror jag, att det icke dröjer länge förrän nästa steg blir, att *all jordägarerätt* sjunker ner till att bliva sekunda.

Jag kan väl tänka mig, att det finnes en meningsriktning, som icke har särdeles mycket att invända mot en sådan utveckling, och det är den meningsriktning, som närmast svarar för det här föreliggande förslaget. Jag tänker, att det skulle passa våra svenska socialdemokrater ganska bra, om de genom denna bakport kunde komma till de förhållanden, som jag här har antytt, liksom om de kunde få igenom den lag, som man i det socialdemokratiska jordprogrammet uttalat sig för, nämligen om rätt för staten att tvångsköpa jord i enskild ägo för att sedermera upplåta denna jord med åborätt, i bästa fall med ett slags sekunda äganderätt. Att socialdemokraterna således gärna se, att riksdagen är med om att tubba på äganderätten, det förstär jag, men att de borgerliga meningsgrupperna skulle ha anledning att hjälpa till med att underlätta och påskynda en utveckling i denna riktning, har jag mycket svårt att förstå.

Det är inför dessa konsekvenser av det föreliggande förslaget, som vi rygga tillbaka, och det är därför, som vi, som vilja att statens jord skall tagas i anspråk för bildande av nya självständiga jordbruk, ha gått in för avslag å Kungl. Maj:ts proposition och hemställt om en undersökning, huruledes man i stället kunde underlätta för enskilda, att med äganderätt komma i besittning av sådan jord. Detta är icke en negativ ståndpunkt, och det föreligger icke den obetydliga skillnad mellan de båda förslagen, som herr Leo sökte göra troligt. Det är svårt att förstå, varför icke staten skulle kunna unna de blivande jordbrukarna i detta fall en verklig trygg och självständig ställning, den trygghet och självständighet, som följer med den fulla och obeskurna äganderätten.

Nu är jag emellertid, herr talman, medveten om, att dessa mina synpunkter lämna kammarens majoritet tämligen oberörd, och att man på sin höjd kommer att avfärda dem såsom ett försök från högerhåll att lägga krokben för en socialt betydelsefull reform. Vi fingo av vad herr Leo nyss anförde en liten försmak av, hur det kommer att låta i fortsättningen. Herr Leo yttrade, att det ute bland de små i samhället förefinnes en livlig önskan om att denna åborätt skall bliva införd. Ja, jag undrar, om det är så helt med den önskan. Det har i varje fall icke alltid varit så. Jag vill erinra om, att när frågan om införande av åborätt förra gången var på modet här i landet — det är snart 20 år sedan — så sammankallades här i Stockholm av Centralförbundet för socialt arbete en småbrukarekonferens, och det var tämligen uppenbart, att man med den konferensen avsåg att få stöd för den nya upplåtelseformen. Man hade inbjudit ett stort antal mindre jordbrukare bland dem sådana som under de senare åren hade fått sina jordbruk premierade, och på det sättet hade man samlat en publik, som, tycker man, borde vara omdömesgill i den här frågan. Det gick emellertid icke efter beräkning. I Social Tidskrift skildras jordkonferensens resultat så, att »småbrukarna framträdde såsom en man och vittnade om sin önskan om erhållande av full äganderätt vid dylika upplåtelser av kronojord. Sympatierna lågo nästan uteslutande på deras sida, som yrkade på full äganderätt.» Det skulle förvåna mig, om det under de snart 20 år, som förflutit sedan dess, skulle ha skett en omsvängning i tänkesättet bland de svenska småbrukarna. Det fanns ibland dem, som vid konferensen uttalade sig i detta avseende, en man, vars ord jag här tillåter mig att återgiva, som bevis för att det här icke är fråga om några högerpåkritt, utan att det bland dem, som denna sak närmast rör, råder samma uppfattning som den, jag här har tillåtit mig giva uttryck åt. Det var en hemmansägare från Dalarna, som enligt det tryckta protokollet från konferensen förklarade: att »det var under skuldsättning och bekymmersamma omständigheter, som jag kunde få bli ägare till detta (mitt) hem. »Men», fortsätter han, »vad var det, som gjorde, att jag kunde stiga upp kl. 4—5 på morgonen och hålla i till sena kvällen?»

Jo, det var tanken på, att det nu var *mitt* hem. Vad var orsaken, att jag, trots den tryckande skulden, kunde gå sjungande bakom plojen och min hustru sitta sjungande vid spinnrocken och i vävstolen? Jo, det var åter den tanken, som sporrade, att det är vårt eget hem, som vi arbeta för. Jag vill därför», sade han, »av egen erfarenhet ansluta mig till dem, som ha uttalat sig för att småbruket böra bildas under full äganderätt.»

Jag ber, herr talman, att för min del få göra detsamma och av den anledningen yrka avslag på det föreliggande utskottsbetänkandet och bifall till den av herr Rogberg m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Anderson* i Storegården, *Bengtsson* i Kul-len, *Nilsson* i Antnäs, *Anderson* i Linköping, *Lindmark*, *Grapenson*, *Johansson* i Väby och *Winkler*.

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman, ärade kammarledamöter! Då jag deltagit i utskottsbehandlingen i denna för mig och enligt mitt förmenande för alla näringsutövare i hela vårt land betydelsefulla fråga och därvid icke kunnat ansluta mig till den mening, som utskottsmajoriteten genom rätt så ingående och långvariga kompromissförhandlingar har kommit till, har jag ansett mig böra vara med om att underteckna en reservation. Jag vill härigenom icke ha sagt, att jag fränser den betydelse och det gagn, som en åborätt med vissa tillägg kunde ha för vårt folk. En dylik åborätt vore icke blott av betydelse för jordbrukarna, den vore även i den vägen betydelsefull, att vi därmed skulle kunna uppnå det syfte, som vi alla anse vara gagneligt och nyttigt, nämligen att få mera odlad jord i vårt land och därmed större självförsörjningsförmåga. Detta är, som sagt, en angelägenhet, som ligger oss alla varmt om hjärtat. Jag nämnde, att detta lagförslag, som utskottet nu har kommit fram med, är frukten av en kompromiss mellan vitt skilda åskådningssätt. Vi veta, att det socialdemokratiska partiet, vars representanter nu sitta i regeringen, ju som sitt huvudsyfte uppsatt att överföra äganderätten till produktionsmedlen från den enskilde individen till samhället, och det är, säger jag, en av de viktigaste hörnstenarna i den socialdemokratiska framtidsbyggnaden. Med detta och åtskilliga uttalanden av socialdemokrater för ögonen hava vi fått klart för oss, vilka vägar, som socialdemokraterna numera önska gå för att nå detta sitt mål. Ja, för några år sedan fingro vi för övrigt klart besked i den vägen genom ett uttalande i, jag tror det var tidningen *Arbetet*. Den, som gjorde detta uttalande, var ingen mer och ingen mindre än nuvarande generalkrigskommissarien Värner Rydén. Han skrev på tal om just denna överföring, att det sätt, varpå socialdemokraterna numera kunde nå sitt mål, vore att genom införandet av koncessionslagstiftning för utnyttjandet av våra naturrikedomar och genom en utsträckt expropriationslagstiftning successivt förminska äganderättens betydelse tills den intet värde hade, och på så sätt komme äganderätten en vacker dag att som en mogen frukt falla i deras händer. Då jag icke har tillgång till det tryckta uttalandet, har jag kanske icke ordagrant citerat detsamma, men betydelsen och klämman i uttalandet var, vad jag här omnämnt. Det synes mig därför icke underligt, om en regering, som representerar det socialdemokratiska partiet på allt sätt söker komma fram till detta mål. Nu har det frisinnade partiet varit enigt om denna kompromiss, trots att även det frisinnade partiet självt motionsvis försökt att få in en bestämmelse om ett äganderättsförvärf efter viss tid ävensom sökt få till stånd lindring i en del bestämmelser angående kontroll och förbehåll, som såväl i den kungliga propositionen som i det föreliggande lagutskotts-förslaget förbehållits staten.

Jag vill än en gång livligt betona, att denna åborätt med vissa utformade

Ang. lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.
(Forts.)

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.

(Forts.)

tillägg och modifieringar i den kontroll- och bestämmanderätt, som nu är förbehållen myndigheterna, skulle kunna vara till avsevärt gagn och underlätta vår jords bättre utnyttjande, då det gäller produktion av livsfrönodenheter. Emellertid, trots att man nu i detta förslag infört en ny § 33 om inköpsrätt eller friköpsrätt under vissa förutsättningar för åbon och trots de inskränningar, som här ha skett, säger jag, kan jag icke med den erfarenhet, som jag har av värdet av åborätten jämförd med värdet av äganderätten gå med på detta förslag. Jag vill bara tala om för herrarna och det har jag gjort en gång förut från denna plats, att jag har varit åbo i 30 år. Jag hade så rimliga och billiga villkor, att jag är övertygad om, att svenska staten icke under några förhållanden kan lämna åborna så billiga villkor. Efter 25 års arbete lyckades det mig att få upphävt det fideikommiss, under vilket vi åbor lydte och är jag nu sedan 1917 självägande. Detta fideikommiss omfattade åbohemman i fyra församlingar, och vi voro över ett hundratal, som hade åborätt under detta fideikommiss, och den åborätt, som vi hade, var just en åborätt med tryggad och förtytterlig besittningsrätt. Det var endast en bråkdel av dessa åbor, som till en början voro med om en friköpning, ty de trodde, att det skulle bli alltför betungande och därför motarbetade man mig i stället för att hjälpa mig. Men, som sagt, det lyckades till sist och det under sådana villkor att friköpningen blev frivillig. Var och en, som ville, fick alltså begagna sig av friköpsrätten och kunde alltså välja mellan att bli självägande eller fortfarande sitta som åbo. När man fick vetskap om denna frivillighet i fråga om förvärv av äganderätt, dröjde det icke länge förrän alla begagnade sig av möjligheten, trots att den summa, vi hade att erlægga för detta förvärv, var mer än dubbelt, ja tre-, fyrdubbelt så stor som det kapitaliserade värdet av den årliga avgälden till stiftelsen. Nu ha alla begagnat sig av denna friköpsrätt, och alla äro mycket belåtna därmed. Det är, det vet jag, icke mer än en mening rådande i denna sak bland dem, som hava praktisk blick på tingen och som hava erfarenhet och känna till villkoren för att en utövare av jordbruk skall kunna existera därpå. Det är ingen tvekan då det gäller att välja mellan åborätt, vare sig, såsom här, med tryggad och årförlig besittningsrätt — som är det bästa — eller annan åborätt, och äganderätt å andra sidan.

Denna lag blir kanhända antagen, men då hoppas jag, att de ändringar snart komma att vidtagas, som jag anser vara nödvändiga för att åborätten skall något så när kunna fylla sin uppgift. Det uppsatta villkoret för äganderättsförvärv, att åborätt skall dessförinnan innehåsa i 20 år, verkar hämmande och dämpande på de mest företagsamma jordbrukarna. De kunna nämligen icke vara säkra på att de leva i dessa 20 år, och det blir sålunda för dem ovisst, om de kunna få skörda frukterna av sitt arbete. Det förekommer visserligen en bestämmelse om, att den förbättring, den värdestegring, som blivit en följd av åbons arbete och omsorger, icke får medräknas vid värdesättningen. Men jag säger, att det är helt enkelt bara en gest. När det gäller tillämpning av ensittarlagen, visar det sig — jag har sett det på många ställen i vårt land — att ensittaren icke får på långt när full del av den värdestegring, som ägt rum i anledning av hans arbete och åtgärder, endast en bråkdel av den värdestegring, som ägt rum genom ensittarens arbete, har kommit dessa till godo. Det har jag, som sagt, sett på många ställen, och jag är förvissad om, att det blir samma resultat, om denna värdering skall ske efter 20 år. Just det förhållandet, att värdesättningen skall ange den summa, åbon har att erlægga för förvärvandet av äganderätten, kommer att, när det gäller den sparsamme, arbetsamme och duktige åbon, med den kännedom man har om tillämpningen av ensittarlagen, att verka dämpande och hämmande på dennes lust till utveckling. Den, som är övertygad om detta, kan icke gilla det

säkra påståendet: jorden skall beskrivas sådan den är vid upplåtelsen, och man behöver inte ha någon misstanke om, att det kommer att ske någon orätt vid överföringen av värdestegringen. Jag har en motsatt uppfattning. Det kommer verkligen att gå i den riktning jag antytt.

I denna kompromiss, som jag talade om förut, i vilken deltagit såväl representanter för det socialdemokratiska partiet som å andra sidan stående, har man kompromissat bort det huvudsakliga, det mest betydelsefulla. Därför kunde jag icke gå med på förslaget. Av de från liberalt och frisinnat håll framförda motionerna var det särskilt en jag fäste mig vid, vilken jag funnit mycket behjärtansvärd. Den innebar krav på förkortning av tiden för inlösen, nämligen från 20 till 15 år. I fråga om denna förkortning skulle jag vilja gå ännu längre. Jag är övertygad, att det skulle vara lyckligt att förkorta denna period till 5 år, efter vilken tid vederbörande åbo skulle ha rätt att mot erläggande av den köpesumma, som vid åborättens upplåtande bestämts, förvärva äganderätten. Men de frisinnade representanterna i utskottet hava släppt det kravet för att i år kunna få fram ett bifall till propositionen, låt vara i något förändrat skick.

Vi ha av herr jordbruksministern hört uttalas, att han icke är missbelåten med de ändringar, som gjorts. Han betraktar dem som obetydliga. Det förvånar mig dock, att ett sådant uttalande kunnat göras av den socialdemokratiska jordbruksministern. Ty denna förändring är icke så obetydlig. Jordbruksministern säger själv, att denna åborätt är förträfflig, har företrädare framför andra upplåtelseformer. Den lämnar dock vägen öppen till någonting, som enligt min övertygelse är bättre, och som han också tycks i tysthet gilla, fastän han ej vågar uttala det direkt.

Jag hade ämnat gå in på en kritik av utskottets utlåtande och motiveringen för den ställning, utskottet i denna fråga intagit. Jag skall dock därvidlag inskränka mig. Andra talare, herr Johanson i Huskvarna och den siste talaren, hava nämligen gått in på en i många fall utförlig kritik. Det är dock en del saker, som jag ville ytterligare understryka och beträffande vilka jag kanske också delvis har en annan synpunkt än dessa herrar.

Vad först då vidkommer den uttalade åsikten, att staten skall hålla hand över egendomen, tillse att den ej får avyttras och komma i spekulation samt att den brukas på i åborättslagen avsett sätt, ävensom att staten skall ha möjlighet att få i sin hand den oförtjänta värdestegringen, så finner jag för min del det ej vara rätt. Och jag undrar, om man inte här silar mygg och sväljer kameler. Hur många gånger har icke staten genom förbiseende vid bevakandet av sin rätt, detta inte blott förr utan även på senare tid, afhänt sig en hel del av oförtjänt värdestegring, som andra i stället stoppat i sin ficka. Det är både större och mindre herrar, som då varit med. Nu är det fråga om enbart småbrukare. Jag vill säga för min del, att det skulle bli en försvinnande del av den oförtjänta värdestegringen, som skulle komma dessa småbrukare till del, och vilka mycket väl kunde få taga den som uppmantran för det strävsamma arbete de haft för sin existens och för hela landets bästa. Ingen skulle med rätta behöva missunna dem. Att spekulation i åborättsjord härvidlag skulle kunna befaras tror jag icke heller, utan motsatsen. När det gäller egnahem är det inte många som spekulera, försåvitt det inte finns avsevärt med skog. Med de förhållanden, som nu äro rådande i fråga om skogsavverkningar liksom även på andra områden, behöver man emellertid inte befaras, att denna spekulationslust skall medföra svårigheter eller skada, ingenting sådant av nämnvärd beskaffenhet, även om detta skulle möjligtvis kunna förekomma i något enstaka fall.

Nu har utskottet sagt, att det är en hel del arrendatorer, som sitta i mindre lyckliga förhållanden än vad det föreliggande åborättsförslaget skulle bereda,

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

men ändå äro nöjda. Men hur många arrendatorer är det inte, som äro missbelättna med förhållandena. Det är väl mest de slöa och likgiltiga, som äro belättna och skulle vara belättna med en åborätt sådan som den föreliggande. Det är min övertygelse. Utskottet har också sagt på sidan 13: »I visst sammanhang med nu berörda synpunkter står även den anmärkningen, att det framlagda lagförslaget innehåller så allvarliga inskränkningar i åbons rätt, att det kan befaras, att åborättsupplåtelser komma att bliva föga eftersökta.» Denna farhåga delar jag fullständigt. Den möjlighet till friköpning, som utskottet lämnar, betraktar jag som kvaacksalveri vid lösning av jordfrågan. Denna möjlighet är begränsad och inskränkt på så många sätt, att den icke kan ha den effektivitet, som skulle medföra de fördelar, som jag anser här borde vara möjliga. Just för att få åborätten litet mer aptitlig hava socialdemokraterna gått med på denna friköpningsrätt. Jag vill ännu en gång säga, att den är något mycket betänkligt, ty man måste se denna sak såsom den verkligen är. Det lämnas friköpningsrätt, men denna blir så kringskuren på flera sätt, att t. ex. åt en sittande socialdemokratisk regering förbehålles rätt och möjlighet att snart sagt utan undantag tillämpa det förbud, som detta lagförslag innehåller beträffande äganderättsförvärv för åbon.

Nu har det sagts, att här är ingen brådska. En föregående talare, som kritiserade detta förslag, tyckte inte, att det var så stor brådska, som utskottsmajoriteten gjorde gällande, att få åborättslag införd. Denna mening delar jag. I själva verket tycks även utskottet dela den. Man anser nämligen, att det förslag, som framkommit, behöver med all säkerhet kompletteras i en hel del avseenden. Vi reser vanter begära bara en skrivelse angående förnyad utredning av en hel del förhållanden, särskilt dem, som äro framhållna i den motion, som i första kammaren är avgiven av herr Wohlin m. fl. och i andra kammaren av herr Svensson i Grönvik m. fl., enligt vilken försäljning skulle medgivas med amortering under längre följd av år, ett system, som begagnas i Tyskland. Jag fäste mig inte så mycket vid denna synpunkt i början, men då jag under påskferierna var hemma, träffade jag en svensk man, som varit i Tyskland i fyrtio års tid. Han hade personligen inte varit med om detta, men han hade kännedom om att förfaringssättet där hade tillämpats, och såvitt han hade sig bekant, hade det haft en mycket gagnelig verkan bland de mindre bemedlade lantbrukarna, som på grund därav kunnat förvärva jord. När man hört detta, är det inte underligt, om man vill försöka få en utredning angående detta försäljningssätt vid förvärv av äganderätt. Detta har framförts i den reservation, som är avgiven av herr Rogberg m. fl., däribland även jag. Vi ha begärt en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning även i detta fall. Nu har även utskottet här begärt en utredning. Det heter på sid. 16: »Införandet av en form för jordinnehav, sådan som den föreslagna kan emellertid icke ske utan en fullständig utredning rörande institutets lämpligaste gestaltning.» Varför då inte i all rimlighets namn vänta tills denna utredning skett, så att vi kunna få gestaltningen klar genast? Detta hastiga lagstiftande, som riksdagen under många år hållit på med, som är av den beskaffenhet, att omändringar tvingas fram redan året efter en lags stiftande, det är till skada för den aktning, som lagstiftarna och lagarna böra ha hos menige man. Vi böra icke stifta lag i en fråga, förrän frågan utretts. Då nu utskottsmajoriteten själv säger, att det tarvas utredning, undrar jag, hur herrarna kunna vilja vara med om att stifta denna lag, vilken de säga behöver bli bättre utformad än den här blivit.

Ett par ord till herr Leo. Herr Leo nämnde, att vi reser vanter hade kryssat oss fram till vårt resultat. Nej, det omdömet kastar jag tillbaka på de herrar, som deltagit i kompromissen, ty de ha måst kryssa fram bland klipporna. Det framgår tydligt vid en jämförelse mellan den kungliga propositionen och ut-

skottets betänkande. De ha verkligen behövt kryssa, men de ha icke, enligt mitt förmenande, kommit fram till ett mål, som någon av parterna syftat på.

Herr Leo nämnde, att denna lag skulle vara till fördel, då det gällde att bereda obemedlade tillfälle att få jordbruk, mera till fördel än när egnahemsån beviljas. Skall någon obemedlad vara villig att underkasta sig sådana försakelser, som det här kan bli fråga om, då får han ha den arbetslust och den arbetsförmåga, som är till finnandes endast hos i lanthuset fostrade söner och döttrar. Herr Leo kan väl icke tro, att någon annan obemedlad skulle i fortsättningen kunna driva ett sådant jordbruk. Jag gör det ej. Sådant är möjligt blott bland dem, jag nu nämnde. En småbrukare behöver främst, och småbrukarhustrun inte minst, tre egenskaper, som äro svåra att leta upp bland vårt arbetande folk. Med arbetande folk menar jag även småbrukare. Även bland dem är det numera svårt att finna dessa egenskaper = *arbetsförmåga*, förenad med *arbetslust* och *god vilja att underkasta sig försakelser*. Äro icke dessa tre egenskaper till finnandes hos småbrukarna och småbrukarhustrurna, så hava dessa ingen möjlighet att under nuvarande förhållanden kunna existera på småbruk, småbruk i egentlig bemärkelse, ja inte ens på ett jordbruk på 30—40 tunnland, om man endast har jordbruket att räkna med. Annat blir ju förhållandet, om man har mer eller mindre skog att taga med i beräkningen, men det är här icke avsett.

Jag är övertygad, att om detta lagförslag går igenom, vi komma att få en hel del som komma att nappa på det lockbete, friköpningsrätten, som man har satt på denna krok. Det blir då säkerligen ungefär samma utgång som med kolonisationen uppe i Norrland, då kolonaten där uppe tillfördes arbetare från södra eller mellersta Sverige. Dessa arbetare besutto inte de egenskaper, som äro oundgängligen nödvändiga för att en jordbrukare skall kunna taga sig fram, vare sig i Norrland eller i andra delar av vårt långsträckta land. Nej, genom sådana förhållanden som dessa, såväl som genom kolonisationsverksamhet, skapas ett jordbrukarproletariat, som kommer att bli någonting olycksdigert för hela vårt folk. Det är det som jag nu inte vill vara med om genom att ansluta mig till utskottets föreliggande förslag. Jag nämnde i början av mitt anförande, att jag tror mig ha tillräcklig erfarenhet som småbrukare, då jag varit sådan i fyrtio år. Jag vet så väl, vad som fordras av mig och min hustru och vad som fordras av mina yrkeskamrater, män som kvinnor. När det gäller sakkunskap i fråga om jordbruk, anse sig alla sakkunniga. Det skulle inte förvåna mig, om herr Lövgren i Nyborg och herr Fabian Månsson komme fram och kritiserade mina uttalanden och denna min sakkunskap. Det skulle heller inte förvåna mig, om jag får kritik av glasfabrikören herr Lindqvist i Halmstad och järnvägsmannen Leo från Älmhult, nu boende i Stockholm.

Med stöd av vad jag nu har sagt, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, även med den utformning det fått i utskottets utlåtande, samt bifall till den av herr Rogberg m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Svensson* i Grönvik och *Ryberg*.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Det må förlåtas om den, som städse ansett, att äganderätten är den förnämsta och bästa formen för innehav av jord, och alltid stått betänksam mot upplåtelse av jord under besittningsrätt, ser något kritiskt på det föreliggande förslaget rörande införande av åborätt. Då jag först fick i min hand den kungl. propositionen och granskade dess innehåll, hade jag också klart för mig, att denna kungl. proposition, sådan den förelåg, var oantaglig. Herr jordbruksministern har i statsrådsprotokollet framhållit, att fördelarna av åborätts-

Ang. lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.
(Forts.)

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

institutets införande skulle vara, *dels* att vilken arbetare som helst utan något kapital skulle kunna utan erläggande av köpeskilling skaffa sig ett jordbrukshem och *dels* — och detta skulle väl vara huvudsaken — att man därigenom skulle skydda det allmännas rätt till den kronojord, det här är fråga om att upplåta. Staten förbehåller sig ju nämligen rätten att återförvärva jorden, i fall staten så finner nödigt, och staten förbehåller sig också rätten att tillgodogöra sig den oförtjänta värdestegring, som tilläventyrs skulle falla på den upplåtna jorden. Ett återförvärv av jorden kan väl blott avse de hemman, som ligga i närheten av städerna. Och vad värdestegringen beträffar, är den mycket svag åtminstone ute på den rena landsbygden, nämligen då man frånräknar den värdestegring, vilken betingas av det arbete, som småbrukaren nedlagt på jorden. Den fördel, som skulle beredas den blivande småbrukaren genom att han slipper betala någon köpeskilling, är synnerligen dyrköpt, då man betänker, vilka villkor som åbon omgärdas av i fråga om hans rörelsefrihet vid disponerandet av sin egendom. Han ställes under länsstyrelsens, d. v. s. antagligen landsfiskalens, tillsyn, en för honom mindre angenäm ställning. Han bindes vid stället. Han får icke lov att överlåta det på annan. Han får icke lämna stället. Det händer ju ofta, att en småbrukare reser till Amerika för att skaffa sig något kapital för att betala sina skulder och under tiden låter familjen bruka jorden. Gör åbon det, så har han förverkat sin åborätt. Han har inte rättighet att disponera skogen, men vanligtvis tillgriper ju småbrukaren sin skog, då hans inkomst på grund av dålig skörd är ringa, och han nödgas på något sätt skaffa sig kontanta medel för att täcka sina kontanta utgifter. Han har inte rättighet att sälja sten och grus från stället. Men det är ju åtminstone i min hemort ofta så, att småbrukaren avyttrar sten och även grus till vägstyrelserna för underhållet av vägarna. Han får inte lov att idka annan näring än jordbruksnäringen. Om han t. ex. finner lämpligt att upprätta en handel i något av sina boningsrum eller en snickareverkstad eller en smedja å egendomen, så är allt detta honom förmenat, såvitt han inte kan därtill få tillåtelse av länsstyrelsen. Fråga är, huruvida många arbetare, som ha möjlighet att förvärva kronojord med äganderätt, någonsin komma att anmäla sig till att vilja övertaga den med åborätt. Jag tror det knappast, åtminstone om arbetarna äro kloka.

Nu har emellertid, därigenom att utskottet i enlighet med de frisinnades motion vill giva åbon rätt att inlösa jorden, udden brutits av förslagets största olägenheter. Jag betraktar förslaget, såsom det nu blivit utformat av utskottet, sedan utskottet biträtt det huvudsakliga av den frisinnade motionen, alltefnast såsom möjliggörande en övergång till äganderätt. Alla de obehag, som åborätten medför, lindras i alla fall för den blivande åbon, då han vet, att han inom en icke alltför avlägsen framtid kan bli ägare till det ställe, han övertar, och att därvid de förbättringar han nedlagt på jorden, icke få medräknas vid uppskattningen av jordens värde. Jag beklagar emellertid, att utskottet har varit så njugett i fråga om att bereda lättnad för åbon, eller att utskottet icke ansett sig kunna bifalla den frisinnade motionen i dess helhet. Jag beklagar detta. Men jag förmodar, att vi inom en icke alltför avlägsen framtid både komma att nedsätta den tid, efter vilken åbon skall ha rätt att inlösa jorden, från 20 till 10 eller 5 år och även lindra de hårda villkor, som ålagts åbon, för att i stället bereda honom ökad frihet i sitt arbete.

Ja, som herrarna finna, är jag inte vidare entusiastisk för det förslag, som föreligger. Men jag vill å andra sidan, då man förmenar, att genom åborättens införande en arbetare utan kapital skall kunna skaffa sig ett jordbruk, icke motsätta mig detta förslag. Då herr Petersson i Lerbäcksbyn påstod, att de frisinnade givit med den ena handen och tagit tillbaka med den andra, så är detta fullkomligt oriktigt. Vi hålla främst på upplåtelse av jord med ägande-

rätt, och jag tror också, att detta kommer att bli det huvudsakliga. Jag tror ej heller, att ett bifall till det förslag, som här föreligger, innebär en övergång till någon sekundär äganderätt. Nej, ty större delen av Sveriges folk och framför allt småbrukarna hålla styvt på den rena äganderätten. Från Bohuslän, där jord varit upplåten med besittningsrätt, vet man berätta, att när småbrukaren fått rätt att friköpa sin jord, så har han gjort det. Jag har själv såsom medlem i mitt läns hushållningssällskaps egnahemsnämnd varit med om styckning av stora egendomar och har därvid sett, hur arrendatorer med glädje friköpt sin jord. Och jag har själv haft glädjen att se glada arrendatorer, när de fått köpa jord, som jag ägt.

Jag vill, som sagt, inte motsätta mig detta förslag och kommer därför att rösta för detsamma. Jag vill bidra till att under så många former som möjligt få till stånd jordbrukshem. Och jag ser i detta förslag blott ett möjliggörande för dem, som tilläventyrs bli åbor, att senare bli självständiga och oberoende jordbrukare. Jag kommer således, herr talman, att rösta för detta förslag, men jag kommer att med avseende å motiveringen göra ett ändringsyrkande, innan debatten i detta ärende avslutas.

Herr **Pettersson** i Bjälbo: Herr talman! Jag skall först be att få vidröra ett enligt min mening uppseendeväckande förhållande, som står i samband med tillkomsten av denna proposition. I statsrådsprotokollet av den 31 december 1925 rörande detta ärende heter det: »Beträffande förslaget om införande av förköpsrätt är att märka, att sedan lagrådets utlåtande avgavs, nämnda institut genom lagen den 20 juni 1924 om återköpsrätt till fast egendom införlivats med vår rätt. Den införda återköpsrätten enligt berörda lag kan emellertid förekomma endast i städer och vissa därmed jämställda samhällen. Och av behandlingen inom riksdagen av det framlagda förslaget till lag i nämnda ämne synes framgå, att det nya institutet ansetts mindre lämpligt vid upplåtande av fastigheter, avsedda till jordbruksändamål.» Den ifrågasvarande behandlingen inom riksdagen försiggick vid 1924 års riksdag. Det kan då vara av intresse att se efter, hur detta uttalande i statsrådsprotokollet stämmer med de verkliga förhållandena. Vid 1924 års riksdag förelåg först en kungl. proposition angående återköpsrätt till fast egendom. Denna återköpsrätt antogs för städerna och därmed jämställda samhällens vidkommande men icke för landsbygden. I ärendet antogs den reservation, som var avgiven av herr af Ekenstam m. fl. Där heter det, att utskottet kommit till den bestämda uppfattningen, att vad städerna beträffade låge saken klar, och där kunde det inte vara annat än bra, men att vad landsbygden beträffade vore saken inte utredd på den grund att ärendet icke varit remitterat till de ansvariga myndigheterna. Det heter därför, att det varit önskvärt, att sådan remiss hade skett. Det är således uppenbart, att beträffande återköpsrätten uttalade riksdagen en önskan om utredning. Vidare förelåg vid nämnda riksdag två likalydande motioner av herr Lindhagen samt av herr Johansson i Uppmälby, avseende att ekklesiastik och kronojord skulle upplåtas med åborrätt. I detta ärende avtog riksdagen motionerna, men båda kamrarna antogo en reservation av herr Pettersson i Södertälje, i vilken det heter på följande sätt: »Den omfattande utredning, som verkstälts i den s. k. jordfrågan, synes giva vid handen, att nya former böra skapas för jordupplåtelser från kronojord i syfte att tillgodose såväl jordförvärvarens intresse att på billiga villkor förvärva ett eget hem som statens intresse att det sociala syftet med upplåtelsen icke äventyras. Närmast erbjuder sig härvid möjligheten att upplåta jord med äganderätt men under sådana villkor, att därest jorden icke användes för det vid upplåtelsen betingade syftet, staten må kunna mot en efter värdering fastställd löseskilling vinna egendomen åter

Ang. lag om upplåtelse under åborrätt av viss jord m. m.
(Forts.)

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

(= återköpsrätt). Om vid upplåtelse med återköpsrätt köpeskillingen ej bestämmes att utgå på en gång, utan i sin helhet får amorteras under en längre tid, torde i många, kanske de flesta fall en sådan upplåtelse av den enskilda jordförvärvaren föredragas framför en upplåtelse med endast nyttjanderätt, då väl övertygelsen om äganderättens ovillkorliga företräde framför varje annan upplåtelseform torde vara allmänt utbredd och fast rotad.» Och sedan kommer det: »Emellertid kunna tvivelsutan fall förekomma, då en upplåtelse med tryggad besittningsrätt (= åborätt) är att föredraga framför en äganderättsupplåtelse.» Av detta framgår med full tydlighet, att riksdagen framhållit, att vad som i första hand borde undersökas och enligt riksdagens mening i regel komma att vinna tillämpning, det är upplåtelse med äganderätt, kombinerad med återköpsrätt, och att endast i vissa särskilda fall sådan upplåtelseform, som Kungl. Maj:t nu föreslagit, skulle komma till användning. Hur effektuerar nu Kungl. Maj:t dessa riksdagens beslut? Jo, här säger man i statsrådsprotokollet, jag skall be att få uppläsa det ännu en gång: »Av behandlingen inom riksdagen av det framlagda förslaget till lag i nämnda ämne, d. v. s. angående återköpsrätten, synes framgå, att det nya institutet ansetts mindre lämpligt vid upplåtande av fastigheter, avsedda för jordbruksändamål.» Och därmed motiverar man sedan att man icke går in för någon utredning eller framlägger någon proposition angående återköpsrätt utan endast går fram med förslag om åborätt. Ja, Kungl. Maj:ts regering har naturligtvis inte någon absolut skyldighet att följa riksdagens direktiv, men i regel bör ju en demokratisk regering göra det. Jag vill endast konstatera, att regeringen i detta fall icke handlat i överensstämmelse med riksdagens mening. Och det kan ju så vara. Men hur kan det i statsrådsprotokollet heta så här, att av behandlingen inom riksdagen av förslaget till lag om återköpsrätt »synes framgå, att det nya institutet ansetts mindre lämpligt vid upplåtande av fastigheter avsedda för jordbruksändamål». Detta är så långt ifrån sanningen, att motsatsen är det riktiga. Och detta sätt att gå till väga är enligt mitt förmenande uppseendeväckande.

Det är för övrigt ett egendomligt förhållande med denna åborätt. De som upphörligt söka driva fram densamma, de måtte i alla fall ha bra liten kännedom om den verkliga meningen och den verkliga opinionen ute på landsbygden. Såvitt jag vet, förefinnes inom den stora jordhungerande mängden där ute en så gott som enhällig mening, och det är, att man främst vill ha jord med äganderätt. När kolonisationen i Norrlands kronoparker skulle organiseras, tillfrågades befolkningen där uppe, hur man ville ha det, och alla svarade med en mun: vi vilja ha äganderätt. Därför blev också denna kolonisation planlagd efter äganderättens princip, med rättighet för varenda en av dessa kolonister att efter viss tid få med äganderätt övertaga sin jord. Och inte nog därmed, utan i detta sammanhang uppgjorde man den planen, att alla dessa tusentals odlingslägenhetsinnehavare där uppe på kronoparkerna också så småningom skulle kunna få förvärva sina odlingslägenheter med full äganderätt. Vi ha vår stora egnahemsrörelse med tiotusentals egnahemsbyggare. Hade den rörelsen lagts på åborättens eller något annat än äganderättens grund, så är jag övertygad, att hela den rörelsen hade blivit försumpad. Och aldrig har jag hört någon egnahemsinnehavare, som skulle vilja byta ut sin äganderätt mot åborätt. 1921—1922 års produktionskostnadssakkunniga gjorde efter slutad utredning en liten sammanfattning av sina erfarenheter. Där heter det bland annat, att jordbruket synes vara det minst lönande av alla yrken, och särskilt gäller det småbruket. Det är minst räntabelt och minst lönande av alla. Att småbrukaren ändå reder sig och kan klara sig, det beror uteslutande på hans utomordentliga omtanke, sparsamhet och arbetsamhet. Men han får alltid en mycket låg betalning för sitt eget arbete. Och den dri-

vande kraften är naturligtvis det egna hemmet, det fullt egna hemmet. Utan det kunde det inte bli sådana resultat. Vad är det man nu står i begrepp att göra? Jo, att i vissa avseenden avkoppla denna drivande kraft. Jag föreställer mig, att detta är den mest olyckliga åtgärd, som man gärna i detta fall kan vidtaga. Att så kommer att visa sig bliva fallet, torde vara tämligen säkert. Vi sakna nämligen inte alldeles erfarenhet beträffande åborätten. Vi ha de Huitfeldtska donationshemmanen, och vi ha Visingsö skollushemman. Vi ha åbor på ett och annat ställe i vårt land. Och det har visat sig, att de hemman, som varit sämst skötta, sämst bebyggda, sämst hävdade, det har just varit dessa åborättshemman. Men sedan de flesta av dessa åbor i enlighet med statsmakternas beslut rättighet att friköpa sina hemman med äganderätt har det blivit raka motsatsen. Ja, säger man, det där var den gamla åborätten. Men det här, det är någonting helt annat, det är någonting nytt och modernt, som inte har någon likhet med det gamla. Ja, jag har uppmärksamt läst Kungl. Maj:ts proposition, och jag får säga, att de olägenheter, som förefinnas hos den gamla åborätten, de finnas i minst lika eller kanske stegrad grad här. Åborätten, såsom den här är konstruerad, synes mig vara en sammanfattning av alla de olägenheter, som man kan upptäcka både hos äganderätten och arrenderätten. Den innebär en sammanfattning av äganderättens och arrenderättens sämsta sidor, kan man utan överdrift säga. Ty liksom arrendatorerna äro underkastade en sträng uppsikt och besiktning och risk för höjning av arrendet, är det på samma sätt vid åborätten. Men samtidigt har åbon fått en jordägares alla skyldigheter i fråga om att bygga, underhålla byggnader, sköta jorden väl o. s. v. Och gör han icke allt detta, riskerar han att få gå liksom en hund från ett ben och släppa alltsammans. Och han får icke taga med sig något annat än lösören. Några hus får han ej taga med sig, även om han själv har byggt dem. Och han får ej flytta en tum utanför fastigheten utan myndigheternas tillstånd. Man kan nästan säga, att detta är ett slags livegenskap, som är bunden vid jorden. Det är uppenbart, att detta måste medföra en fruktansvärd känsla av osäkerhet och otrygd. Och jag vill säga, att det förefaller bra egendomligt, åtminstone för den, som suttit här i riksdagen i åtskilliga år, att socialdemokraterna, som när det gäller arrendelagstiftningen, söka överföra så mycket som möjligt av arrendatorns skyldigheter på jordägaren, särskilt beträffande byggnader och underhåll av åbyggnaderna, här gått till den alldeles motsatta ytterligheten. Här kastar man över alltsammans på åbon. Och nog förefaller det mig likaså egendomligt, att socialdemokraterna, som under många år förfäktat avlösningsrätten, rätten för en arrendator att friköpa sin jord, nu ej vilja vara med om något sådant. Här skapar man till en evig arrenderätt, som det är omöjligt att komma ifrån. Åtminstone var det socialdemokraternas och regeringens mening att skapa en evig arrenderätt. Tror någon verkligen, att man på den vägen kan tillskapa någon känsla av hemtrevnad och kärlek till jorden? Och vad vill man vinna med allt detta? Jo, först vill man ju vinna, att folk kan skaffa sig jord utan att ha några pengar. Ja, det är en mycket stor chimär, det är bara en inbillning. Vad skola de bygga med? Det går nog åt pengar, och det blir säkerligen bra mycket svårare att skaffa pengar för att bygga på ofri grund. För var och en, som satt sig in i saken, torde det vara tydligt, att en anordning med årlig avgäld är fullt ut lika bra, och att det icke behövs ett öre mera i kapital på den linjen än på åborättslinjen.

Sedan ha vi garantierna för, att dessa jordbruk skola bli bestående. Men vad är det egentligen för faror, som hota? Vad är det för spekulation, som skulle kunna sättas i gång gent emot dessa småbrukare? Det har jag förgäves försökt fundera ut. Icke kan man tänka sig, att någon skulle komma på den luminösa idén att köpa tillsammans en hel del smågårdar för att på

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.*

(Forts.)

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

den vägen bilda en större gård. Det bleve mångdubbelt dyrare än att köpa en gård av önskad storlek.

Och denna värdestegring, som man vill förbehålla staten, tycker jag är ett ännu sämre skäl. Den lilla värdestegringen kan man gott unna de småbrukare eller småbönder, som det här gäller.

Naturligtvis ligger det här något annat under. Det är främst ett agitationsnummer. Man vill säga: »Se här ha vi försökt vad på oss ankommer för att underlätta åtkomsten av jord. Ni få här tillträda jord utan att behöva erlægga ett öre i betalning därför.» Men jag tror, att om vederbörande upplysas litet närmare om saken, skola de ej sätta så synnerligt stort värde på detta. Och sedan är det naturligtvis den socialdemokratiska doktrinen om statens äganderätt till jorden man vill föra fram, man vill ha in ett finger för att sedan småningom taga hela handen.

För åtskilliga år sedan tillkom ju tomträttsinstitutet. Detta är ju i viss mån en motsvarighet till åborätten ute på landet. Och där socialdemokraterna hade makten, genomdrevo de i vissa större samhällen, att detta institut kom till användning. Särskilt gäller detta Stockholm, och där har ju detta tomträttsinstitut så gott som uteslutande varit i användning ute i trädgårdsstäderna. Men det synes vara på upphällningen härmed. Jag läste i tidningarna för några dagar sedan, att drätselnämnden i Stockholm hade enhälligt beslutat att ingå till stadsfullmäktige med förslag om, att tomträtten visserligen icke skulle alldeles slopas, men att försäljning med full äganderätt i förening med återköpsrätt skulle i princip godtagas och komma till användning i största möjliga utsträckning. Godkänna stadsfullmäktige detta beslut, tror jag, att tomträttsens saga i Stockholm i stort sett är all. Uppenbart är, att man gjort vissa erfarenheter, som peka hän mot dess olämplighet och att folkopinionen icke längre är för densamma. Och jag tror och hoppas, att, även om nu riksdagen, som väl är troligt, kommer att godkänna detta förslag, det skall gå på samma sätt ute på landsbygden. Ty varenda en, som blir föremål för den välsignelse, som åborätten skulle innebära, kommer snart att känna sig besviken för att ej säga lurad och arbeta på att snarast möjligt få köpa med full äganderätt. Även om riksdagen nu bifaller utskottets förslag, så dröjer det ej länge, förrän det blir resning i målet. Åtminstone kommer det ej att bli någon större användning av denna åborätt. Det synes mig, som om de frisinna, som nu ha hjälpt till med att skaffa majoritet i utskottet för detta förslag, haft en känsla av just detta, och därför ha de infört en ändring i 33 §, som går ut på, att dessa åbor efter 20 år, d. v. s. efter den första upplåtelseidens slut, skulle få köpa med äganderätt. Härom heter det i utskottets betänkande: »Utskottet anser sig därför böra föreslå sådan ändring av det framlagda förslaget, att med åborätten förenas rätt för åbon att under vissa förutsättningar inlösa den till honom upplåtna fastigheten. En dylik ändring synes utskottet i hög grad öka värdet av det nya rättsinstitutet. Vetskapen, att han under vissa villkor kan bli ägare till den jord, på vilken han nedlägger möda och kostnader, torde för åbon bli en sporre till arbete och sparsamhet. Rätten till frilösen är även ägnad att göra åborättsupplåtelseerna mera begärliga.» Ja, detta uttalande är ju en fullkomlig lovsång över äganderättens företräden. Redan medvetandet, att de kunna få äganderätt i framtiden, har ju förmåga att 20 år i förväg förgylla upp hela detta åborättsinstitut. Det förvånar mig under dessa förhållanden, att icke de, som skrivit detta, gått med på högerreservationen. Åtminstone skulle de väl ha varit med om att låta varje åbo få lösningsrätt och lösningsrätt efter en avsevärt kortare tid. Nu har ju lagen formulerats så, att det icke är alla, som kunna få denna lösningsrätt, ty vid upplåtelsen kan göras förbehåll, att lösningsrätt icke får förekomma. Klart

är, att med den politiska läggning, som detta utskottsbetänkande har fått, och vid det förhållandet, att politiken tyckes ha stor förmåga att tränga ut allt vett i det praktiska livet, där den verkligen kommit in, så har man stor anledning att misstänka, att när det sitter en socialdemokratisk regering, lösningsrätten i regel ej kommer att beviljas. Och när det sitter en borgerlig regering, ja, då blir det naturligtvis alldeles motsatt förhållande. Det är farligt att lägga en lagstiftning på det viset. Det förefaller mig under sådana förhållanden, som skulle genom den kompromiss, som efter lång tid och med mycket besvär kommit till stånd i utskottet, de frisinnaade blivit lurade och socialdemokraterna avgått med segern.

Slutligen vill jag framhålla, att denna åborätt är högeligen odemokratisk, jämför att den, såvitt jag vet, går stick i stäv mot folkviljan.

Innan jag slutar, vill jag endast säga ett par ord i anledning av herr Leos yttrande. Herr Leo gjorde sig mycken möda att försöka stryka ut skillnaderna mellan den kungliga propositionen av år 1924 angående återköpsrätt och den här föreslagna åborätten. Han säger, att det Tryggerska förslaget av år 1924 var byggt på samma principer som detta förslag. Jag måste säga, att detta är ett ovanligt djärvt påstående och synnerligen vilseledande. Jag behöver ej tala om, att 1924 års kungliga proposition angående återköpsrätten kom till egentligen för att mota denna åborätt — det torde vareda en i denna kammare ha klart för sig — därför att vi ansågo, att denna åborätt var en olycka, och ansågo, att det, som man vill vinna med denna åborätt, kunde vinnas på ett annat och bättre sätt med bibehållande av äganderätten. Och detta är vad 1924 års förslag rörande återköpsrätt innebär. Det avser ett bibehållande av äganderätten med bifogande av ett slags servitutsintekning, som går ut på att ägaren icke får sälja jorden eller avhända sig den för ändamål, som är främmande för det ändamål, varför den ursprungligen uppläts. Eljest hade han full ägande- och dispositionsrätt. Skillnaden mellan detta och 1924 års kungliga proposition är precis densamma som skillnaden mellan åborätt och äganderätt, och det är, herr Leo, en väsentlig skillnad.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till den av herr Rogberg m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Hamrin: Herr talman! Då jag av en ren tillfällighet kommit att stå som huvudmotionär med avseende å den av frisinnaade folkpartiet väckta motionen, tillåter jag mig yttra några ord.

Det förefaller mig, som om man behöver börja med att erinra om, att det här gäller upplåtelse av jord, som för närvarande befinner sig i statens hand. Jag börjar med denna erinran därför, att det här, att döma av ett par av de föregående talarnas anföranden, förefaller, som om det gällde att fråntaga dem, som med den fulla äganderätten besitta sin jord, denna rätt och sätta dem i något slags sämre ställning. Vidare vill jag påpeka, att den fråga, vi i dag diskutera, är, i själva verket, en följdfråga till det ärende, som vi debatterade den 10 mars. Då gällde det att upplåta eller försälja kronojord med full äganderätt till dem, som önska förvärva sådana. Jag ber att få nämna några ord om det ärendet först. Hur låg det till? Jo, det låg så till, när det kom från utskottet, att det var de frisinnaades representanter i utskottet, som yrkade på, att kronan skulle med full äganderätt försälja egendomar, eventuellt efter styckning, till personer, som önskade köpa sådana. Det fanns icke något stöd från något annat håll i utskottet för ett sådant yrkande. Men när frågan förelåg här i kammaren, visade det sig ju, att högern och bondeförbundet desavouerade sina egna representanter i utskottet och gingo fram på samma linje, som av de frisinnaade blivit utstakad. Erinrar man sig detta, tror jag icke, att herr Peters-

Ang. lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.
(Forts.)

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

son i Lerbäcksbyn har någon som helst anledning till det starka uttryck, som han i dag använder mot oss. Han talade om, att vi gått in för en sekunda äganderätt, då vi i dag rösta för åborättsinstitutet, att han, som jag tror, betecknade vår hållning som en ren självuppgivelse. Jag skulle önska, att den ärade talaren haft tillfälle att lyssna till ett anförande, som ungefär samtidigt hölls i första kammaren av en f. d. ledamot i en högerministär, herr Wohlin, då han vände sig med lika starka uttryck mot jordbruksministern och förklarade, att hela det förslag, som här föreligger från utskottet, innebär en fullständig självuppgivelse från socialdemokratiskt håll och från den nuvarande jordbruksministerns sida. Och han påpekade, att det, som är socialdemokratiskt i den kungliga propositionen, är fullständigt borteliminerat under behandlingen av ärendet i utskottet. Så olika kan man, herr Petersson, se på frågan. Jag skall icke tillåta mig att bedöma, vilken av herrarna som har de största förutsätningsarna att se frågan rent politiskt och bedöma dess innebörd från ren samhällslig synpunkt.

Men, herr talman, när jag sökt att sätta mig in i denna fråga och genomläst icke blott den kungliga propositionen, utskottsutlåtandet och därvid fogade reservationer utan jämväl de många motionerna med anledning av den kungliga propositionen, har jag ganska osökt kommit att erinra mig en liten historia nerifrån min hemstad. Det var så, att vi för många år sedan hade ett mycket originellt hovrättsråd i vår hovrätt. Hans originalitet visade sig mest däri, att han aldrig kunde vara med om ett domslut, som biträdtes av hans kamrater i divisionen. Ständigt och jämt stod han som reservant. Vid ett tillfälle, när en dom eller ett utslag skulle avkunnas, kommo de övriga ledamöterna i hovrättsdivisionen överens om, att vid det tillfället skulle de ställa sig mot sin ordförande, för att till slut gå över på samma ståndpunkt som han och biträda hans mening. Och motsatsställningen blev densamma, ordföranden på ena sidan, de övriga ledamöterna på den andra. Men så till slut förklarade de övriga, att de biträdde ordförandens yrkande och voro villiga att avkunna samma dom som han. Då förklarade ordföranden helt enkelt: »Det godkänner jag icke, jag ber att få avge min reservation.» Så lyder historien. När jag läste de motioner, som här blivit väckta från olika håll, och jämför de uttalanden, som där blivit gjorda, och de yrkanden, som blivit framställda i dessa motioner, med det utskottsutlåtande, som här föreligger, då kom jag osökt att tänka på denna lilla historia. Hur det än gick med motionärernas framställningar i utskottet, måste dessa motionärer ställa sig som reservanter här i dag. Jag skall tillåta mig, herr talman, att belysa den saken med åtskilliga citat.

I den av herr Petersson i Lerbäcksbyn m. fl. högermän undertecknade motionen heter det på sid. 3: »Vi utgå sålunda ifrån, att upplåtelse skall ske med äganderätt eller med rätt för upplåtelseägaren att efter viss tid övergå till äganderätt och att det bör undersökas, huru, på sätt ovan antytts, möjlighet må kunna beredas obemedlade eller mindre bemedlade personer att förvärva jord utan hinder däraf, att de icke äro i tillfälle att omedelbart utgiva någon köpskilling.» Jag frågar, om icke det kravet blivit tillgodosett i utskottets utlåtande?

Jag fortsätter citerandet på sid. 2 med avseende å möjligheten att åstadkomma nybildningar av jordbruk: »I sin nuvarande utformning — d. v. s. i regeringsförslaget — utan det naturliga komplement, som en ovillkorlig rätt till inlösen efter viss tid skulle innebära, hålla vi för troligt, att åborätten komme att bli mycket litet eftersökt som upplåtelseform och att det nya rättsinstitutet snarare skulle komma att försvåra och fördröja än befördra ett rationellt tillgodogörande av statens jord för nybildning av jordbruk.» Det är detsamma som vi i vår motion framhållit, och det kravet har blivit tillgodosett i utskottets utlåtande.

När man kommer fram till det av herr Petersson formulerade yrkandet i hans motion, så heter det på följande sätt: »att riksdagen — med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 22 och under uttalande att upplåtelse av jord från statens domäner för bildande av nya jordbruk enligt riksdagens mening skall ske med äganderätt eller med rätt för upplåtelseägaren att efter viss tid övergå till äganderätt» o. s. v. Dessa synpunkter ha blivit tillgodosedda i utskottets utlåtande.

Går jag vidare — jag vänder mig nu mot herr Johansson i Brånalt, som ju är medlem av bondeförbundet — så vill jag erinra om att herr Olsson i Kullenbergstorp jämte trenne politiska meningsfränder till honom väckt en motion vari de på ett ställe säga, att den nu föreslagna åborätten synes »endast under den *ovillkorliga förutsättningen* böra försöksvis komma till användning, att varje upplåtelse under åborätt efter viss tid och när åbon så önskar kan överföras till äganderättsupplåtelse». Beträffande den »vissa tiden» — jag återkommer strax till förslaget därom — så talar herr Olsson i Kullenbergstorp om att äganderättsupplåtelse borde ske efter 20 år. Emellertid säger samme motionär i fortsättningen, att med en sådan ändring vinnes det syfte motionärerna godkänna »samtidigt med att erfarenheten får giva vid handen i vad mån åborätten under tidernas lopp kommer att av ifrågavarande mindre jordbrukare föredragas framför äganderätten». Således menar herr Olsson i Kullenbergstorp som vi, att det får erfarenheten visa, vilken upplåtelseform som är att föredraga. Det vill säga att om en person föredrager åborätt, bör man icke hindra honom från att erhålla sådan i stället för äganderätt. Herr Olsson slutar med att yrka, »att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m., att innehavare av fastighet under åborätt, enligt av oss här ovan angivna grunder, må tillerkännas rätt att inlösa fastigheten under äganderätt». Det är som synes samma yrkande, som från vår sida har blivit framställt och vilket utskottet har biträtt. Jag anser dock, att man icke skulle ha tagit 20 år, utan avkortat åtskilligt på den tiden.

När man nu går till de reservationer, som här äro bifogade utskottets utlåtande, lämnar jag saklöst den av herr Hederstierna avgivna, och skall i stället säga något om den, som är betecknad med nummer 2:o) avgiven av herrar Rogberg, Johanson i Huskvarna, Johansson i Brånalt och Christenson i Södertälje.

I denna reservation vänder man sig mot förslaget och menar, att en upplåtelseform, som från första början avser full äganderätt, skulle vara den bästa, även om den, som reservanterna säga, kommer att användas av personer, som i regel äro fattiga och icke ha några medel att betala den jord med, som de skulle taga i besittning. Kunde dessa medellösa ej betala sin jord, skulle de beviljas ett fyrtioårigt amorteringslån. Jag skulle vilja fråga, om det är någon fördel, att ordna det så, att en person blir skuldsatt för hela sin framtid? En man, som vid 25—30 års ålder tillträder en liten gård med ett sådant lån, han kommer först på ålderns dagar att bli skuldfri. Tyvärr ha många sin jord skuldsatt på sådant sätt. Men när reservanterna sedan ifrågasätta, att det skulle vara bättre att sitta som arrendator på en sådan gård än att sitta med tryggad och säljbar åborätt, kan jag icke förstå dem. Det måste var och en medgiva, att en arrendator har otryggare ställning än en sådan åborättsinnehavare har. Den sistnämnde kan när som helst begära att få sälja sin åborätt, och därmed följer, att han får betalt både för förbättringar, som han utfört, och för byggnader och till och med, om jag tolkat lagen rätt, för åborätten, vilket betecknar ersättning för den förmån han har såsom åborättsinnehavare.

Det förefaller som om reservanterna icke haft så mycket att anmärka mot

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

själva saken, därest det icke varit så, att åborätten varit förenad med en massa restriktioner eller, som herr Johanson i Huskvarna uttrycker det, en massa föreskrifter. Men även om man ser den frågan från ren högersynpunkt, finnes väl icke någon i denna kammare, som vill gå in för att staten under alla förhållanden utan hänsyn till belägenheten och framtiden med avseende å statens intresse och behov, skulle avyttra jord, som i och för sig kunde vara lämplig och tjänlig att upplåta till jordbruk. Ätminstone ser man, när man undersöker, hur denna fråga behandlats i gångna tider i riksdagen icke minst av högerregeringar och högern i denna kammare, att även från det hållet det ansetts nödvändigt att under vissa omständigheter omgärda upplåtelser och försäljningar med restriktioner.

Jag skall, innan jag ingår på den siste ärade talarens ståndpunkt i dag och för två år sedan be att få erinra om att fyra motionärer, tillhörande bondeförbundet i denna kammare, säga: »Vissa för staten såsom kreditgivare oundgängligen nödiga inskränkningar i köparens dispositionsfrihet över jorden torde erfordras, så länge köparen icke betalar köpeskillingen.» Man anser emellertid, att de restriktioner, som i den kungl. propositionen ha blivit utstakade, äro alltför hårda.

Jag återkommer till högerns ställning till denna fråga. Jag vill då först vända mig mot den ärade talaren på östgötabänken och säga, att det måste bero på ett förbiseende, att han, då han citerade det beslut, som riksdagen fattade 1924, slutade just där han bort börja. Ty när herr Pettersson i Bjälbo säger, att riksdagen anhöll om utredning och framläggande av förslag för möjliggörande av bildande av jordbruk å jord av ecklesiastik natur, så fortsatte han icke på samma sida referatet av vad riksdagen hemställde om hos Kungl. Maj:t. Riksdagen hemställde, att vid en sådan undersökning skulle tagas »under övervägande, huruvida upplåtelse av kronans jord kunde ske med tryggad besittningsrätt, dels ock att, därest efter ytterligare utredning och överarbetning av kronolägenhetskommissionen i ämnet avgivna förslag skulle befinnas, att en tryggad besittningsrätt kunde anordnas med tillbörligt tillgodoseende av såväl det allmänna som nyttjanderättshavarens befogade intressen, Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda». Det förslag, som av 1924 års riksdag behandlades, framlades av en ministär, i vilken herr Pettersson i Bjälbo hade säte och stämma. Vad gick det förslaget ut på annat än det att omgärda dessa statens upplåtelser av jord i städerna och på landsbygden med sådana restriktioner, som skulle göra det möjligt att, om statens intresse det krävde, återköp skulle äga rum? När herr Pettersson i Bjälbo vänder sig mot den nuvarande jordbruksministern och klandrar honom med anledning av det nu framlagda förslaget, så vänder han sig mot sig själv, ty det var herr Pettersson, som tillsammans med justitieministern Ekeberg framlade det förslag, som sedan riksdagen kritiserade och på vissa punkter avlog. Herr Petterssons i Bjälbo förslag år 1924 innehöll också restriktionerna med avseende på sådan jord, som skulle användas för jordbruksändamål, ehuru riksdagen icke godkände förslaget i den delen, utan tog det endast i fråga om inom städerna belägen jord. Beträffande inskränkningarna i den fulla äganderätten, säger statsrådet Ekeberg i den kungl. propositionen »efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet», som då var herr Pettersson i Bjälbo, följande: »Den nya upplåtelseformens främsta uppgift synes mig vara att betrygga *ändamålet* med samhällets jordupplåtelser. Det är ett fullt berättigat anspråk från samhällets sida att icke behöva overkämbart åse, hurusom detta ändamål, för vars befrämjande samhället kanske gjort stora oppoffringar, förfuskas eller tilläventyrs helt förfelas därigenom att den upplåtna jorden ryckes in i den allmänna spekulationsvirveln eller på annat sätt kommer till en icke avsedd användning. Likaså bör samhället kunna påkalla.

att den med viss ändamålsbestämning av samhället upplåtna jorden återföres till samhället, därest ändamålet skulle förfelas i anledning av fastighetens olämplighet för den avsedda användningen.» Man gick alltså ut ifrån att vissa villkor måste förbindas med upplåtelsen, när man går in för att utlämna kronojord.

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.*

(Forts.)

Hur man kan komma fram till den ståndpunkten, att, som här skett, beteckna utskottets utlåtande som en självuppgivelse inför socialdemokraternas krav, är mig obegripligt. Ja, herr Petersson i Lerbäcksbyn, då man talar om sinnesändring i detta sammanhang, vill jag icke säga, att det under alla eventualiteter är en förtjänst att intaga samma ståndpunkt i dag som för 10—15 år sedan. Men då man genomgått en så hastig sinnesändring, som den herr Petersson i Lerbäcksbyn varit utsatt för mellan det att han skrev sin motion och tills i dag, då vill jag säga, att hans sinnesändring är så plötsligt påkommen, att jag tror, att andra motiv än rent sakliga ligga bakom.

Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens dyrbara tid och fortsätta längre utan blott framhålla, att från min synpunkt ha vi motionärer icke fått allt vad vi krävt, men vi ha fått vad som den 10 mars betecknades som ett oeftergivligt krav, nämligen möjligheten för åborättsinnehavare att förvärva sitt ställe med full äganderätt. Jag håller med den ärade talaren i första kammaren, som jag nyss åberopade, att vad som är socialism i regeringsförslaget i denna jordfråga det är genom de vidtagna bestämmelserna bortelimerat. Jag vill tillägga, att förbättringar och förtydliganden skulle vara önskvärda. Jag tänker först och främst på tiden, inom vilken krav på återköp skall kunna framställas. Den tiden hade vi motionärer förslagsvis satt till 15 år, och jag beklagar, att icke utskottets majoritet gått in åtminstone för en sådan tidsbegränsning, utan i stället ansett att 20 år skulle vara lämplig tid.

Jag beklagar vidare den avfattning, som 26 § här fått, och jag ansluter mig i detta avseende till den reservation, som avgivits av herr Lyberg. Jag tror, att det är överflödigt med en sådan stränghet, som föreslås i paragrafen, sådan den är formulerad av utskottet.

Herr talman! Jag tillåter mig sluta med att säga, att detta nya åborättsinstitut blir förmodligen icke av så stort värde. Jag tror icke, att det kommer att tillskapa nya jordbruk i större utsträckning, men när alla äro besjälade av en uppriktig önskan att göra allt för att bereda arbete och bröd åt så många som möjligt på jordbrukets område, vad har man då emot detta försök, även om det är litet? Varför icke taga detta lilla steg vid samma riksdag, där vi begärt, att staten skall genom direkt försäljning skapa självständiga jordbruk i större omfattning? Någon skada åstadkommer man icke genom bifall till utskottets utlåtande. Varje steg i denna riktning måste hälsas med tillfredsställelse, om man ser saken från saklig synpunkt och icke vill driva upp småsaker till principfrågor, som icke ha med frågan att göra. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Med herr Hamrin förenade sig herrar *Bengtsson* i Norup och *Carlström*.

Herr **Lindman**: Herr talman! Det är ju sagt från många håll, att man har intresse av att bereda obemedlade möjlighet att kunna förvärva jord, som tillhör kronan. Den saken behöver man icke tala om, ty alla äro ju besjälade av en önskan i den riktningen. Men när man går att avgöra, på vilken väg man skall tillmötesgå detta krav, då skilja sig meningarna genast. Man kommer då åter och åter med åborättsformen. Det är visserligen icke en så stark tro på möjligheten att få framgång av åborättslagen i praktiken. Själva statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet förklarade, att han icke ägde någon överdriven tro på dess verkningar. Den siste ärade talaren tycktes icke

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

heller tro på så stora praktiska resultat av införandet av åborätten. Det är naturligtvis den gamla ständiga besittningsrätten som spökar här och som man kallar i lagens 1 § »ärfvlig och förytterlig besittningsrätt». Jag undrar, om det icke hade varit klokt av utskottet, om det, då det gjort andra små förändringar, också satt in »så kallad» framför »ärfvlig och förytterlig», ty det hade kommit bättre i överensstämmelse med vad som följer i senare paragrafer. Man har bitit sig fast i detta, vare sig man tror mer eller mindre på nyttan av det.

För min del säger jag som jag gjort många gånger förut, att jag anser, att äganderätten har sådana obestriddliga fördelar framför andra former av upplåtelse av jord, att den vägen skulle man ha sökt att beträda och icke gå in för en sådan form av åborätt som den föreslagna. Den kommer icke att medföra stor välsignelse, och detta därför att man icke kan skapa om människorna. Det är så, att de som vilja förvärva jord vilja veta, att det är deras egen jord de komma att sitta på och att det är deras egen jord de arbeta på. De vilja icke stå under sådan uppsikt som det här är fråga om. Det är då icke för mycket, att man tar hänsyn till deras önskningsar. Det säger utskottet på ett eller annat ställe i utlåtandet, och det skulle utskottet icke säga, om det icke funnes en fast övertygelse om äganderättens företräde framför andra upplåtelseformer.

Nå, det är väl nu detta medgivande, som, föranlett den stora ändringen i 1 § i Kungl. Maj:ts proposition. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet sade, att den saken icke stred mot Kungl. Maj:ts proposition. Däri kan jag ge honom rätt, men icke kan jag finna, att Kungl. Maj:t talar på något sätt i sin proposition om, att Kungl. Maj:t till sist ville komma fram med ett förslag därom att jorden skulle kunna förvärfvas med äganderätt. Herr statsrådet sade visserligen, att det var bråttom och att det därför var viktigt att komma fram med förslaget, varför han av den anledningen framlagt det sådant det nu var. Han hoppades också att man i sinom tid skulle kunna komma fram till någonting liknande äganderätt.

Det är emellertid i fråga om frilösningen, den s. k. frilösningen — jag tror, att man även här kan sätta ett »s. k.» — som jag skall be att få säga några ord. Att icke all den jord, som staten äger, skall kunna upplåtas med åborätt och slutligen frilösas, är ju klart, och det kan jag vara med om, ty staten som jordägare måste kunna säga, att viss jord vill den icke avhända sig då det föreligger särskilda omständigheter därtill. Men utskottet kommer nu fram till att man skall få frilösa eller friköpa jorden efter första upplåtelse tiden d. v. s. efter 20 år. Friköpet skall sålunda äga rum, sedan 20 år gått till ända, och då skall man bestämma vad köpeskillingen skall bli. Det är just härutinnan, som vår uppfattning skiljer sig så väsentligt från utskottsmajoritetens, i det vi vilja, att åbon eller, såsom vi säga, arrendatorn, om han icke genast får friköpa jorden, från första stund skall veta, att han skall bli ägare av denna egendom. Enligt utskottets förslag vet han icke, om han någonsin kommer att få frilösa hemmanet. Om han lever, så kan det ju hända; men om han skulle komma att dö och jorden dessförinnan överlåtits på hans arvtagare eller någon annan, så visste han på förhand icke, om en sådan skulle bli godtagen såsom hans efterträdare eller icke. Slutligen — och det är efter min uppfattning det allvarligaste av allt detta — ha vi alla dessa bestämmelser, som utskottet här kommit med och varigenom det förvandlar denna äganderätt till, såsom jag vid ett tidigare tillfälle här i riksdagen har kallat den, en sekunda äganderätt och utskottet har föreslagit skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning och förslag om de inskränkningar, varigenom upplåtelseorna skulle tryggas. Utskottet säger att en åbo visst icke skall inbilla sig, att därför att det står i lagen att han skall kunna få friköpa, han därför har rätt att för-

värva egendomen och besitta den enligt de begrepp, som vi hittills menat, när vi tala om äganderätt. Det kan han visst icke få. Det skall bli en modifierad äganderätt. Härtill skola komma alla dessa bestämmelser mot spekulationer, vanhävd och jordens användande för annat ändamål än vartill den är avsedd o. s. v. Det är detta, som jag tillåtit mig kalla sekunda äganderätt. Jag vill bestämt vidhålla, att detta uttryck, trots vad som från utskottsmajoritetens sida sagts om att det icke vore tillämpligt, likväl är det fullt adekvata uttrycket för vad man i verkligheten kommer till. Jag hörde herr Leo protestera mot att det var sekundär äganderätt. Jag hörde, huru herr förste vice talmannen hade några invändningar att göra och sade, att det icke var sekundär äganderätt, och jag hörde senast herr Hamrin vara inne på det kapitlet. Men är det icke åtminstone en modifierad äganderätt? Utskottet säger själv, att det är en modifierad form av äganderätten, och då vi tala om sekundär äganderätt, torde väl skillnaden icke vara så stor. Och jag vidhåller, att uttrycket sekundär äganderätt i detta fall är det riktiga.

Herr Hamrin var inne på den frågan, huruvida i detta fall det frisinnade partiets representanter i utskottet följt den socialdemokratiska linjen. Om jag uppfattade herr Hamrin rätt, ville han förfäktat, att de frisinnade haft denna uppfattning för länge, länge sedan, och är det riktigt, såsom herr Hamrin säger, står det ju blott i full överensstämmelse med att det är ju ganska länge sedan de frisinnade började följa socialdemokraterna. Att nu förlägga den tidpunkten för denna samverkan till i dag eller något tillbaka i tiden spelar efter min uppfattning icke så förfärligt stor roll.

Herr förste vice talmannen har ansett, att propositionen var oantaglig. Han menar, att fördelen av att slippa betala köpeskillingen var så obetydlig i jämförelse med alla de inskränkningar, som här gjorts, men han sade också, att i och med frilösningsrätten hade udden brutits av dessa olägenheter. Men ändå, herr förste vice talman, stå alla dessa olägenheter kvar i lagen. Alla inskränkningar, tillsyn, uppsikt, rätt till förfogande över åborätten, alla dessa inskränkningar stå kvar i lagen.

Jag vill gentemot herr Hamrin, när han försökte göra gällande, att lagen nu innehölle detsamma, som högerm önskade, betona, att skillnaden ligger däri att vad vi begära är en ovillkorlig äganderätt, som genast skall inträda. Det är den stora skillnaden, att vi vilja, att den här mannen, som kommer att sitta på egendomen, från första stund skall veta, att det är hans egendom och att allt vad han gör på egendomen, det arbete, den möda och den omsorg, han nedlägger på jorden, allt som framgår såsom resultat av detta skall vara hans egendom. Uppsikten finns emellertid såsom jag nämnde kvar. Alla olägenheter stå kvar trots friköpet.

Nu säger utskottet i sitt utlåtande, att »samhörighet med jorden och känsla av trygghet i innehavet av densamma äro nödvändiga för att hos brukarna skapa intresse och arbetsglädje.» Detta är väl just belägg för det jag nyss sagt, och utskottet faller i själva verket med detta yttrande en dom över åborättslagen, ty denna skänker icke den trygghet i innehavet, som man skulle önska. Hade utskottet verkligen velat komma med ett förslag till full äganderätt, hade ju icke hela denna åborättslag behövt. Då hade man ju icke behövt anlita hela denna mycket stora och vidlyftiga apparat, som här sättes igång genom denna lag. Ty man hade, såsom i reservationen från högerhället föreslås, kunnat komma fram på ett mycket enklare sätt genom att bestämma, att egendomen skall övergå till den eller den, och att han kan få betala köpeskillingen i form av en avgäld, men att det skall vara äganderätt ifrån början. Man hade kunnat säga: Ni skall få arrendera egendomen under så och så lång tid, men därefter skall Ni få tillfälle att övertaga egendomen och köpeskillingen skall betalas i en eller annan form. Han hade då vetat, att egendomen

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.

(Forts.)

förr eller senare skulle bli hans eller, rättare sagt, att det var hans egendom, som han arbetade på för att verkligen komma i besittning av den.

Jag vill även något vidröra talet om kostnaderna för hela denna stora apparat. Utskottet säger på något ställe i sitt utlåtande, att det är väl icke så farligt med kostnaderna för staten. Herr departementschefen erinrar om — och det håller tydligen utskottet med om — att det kommer icke att åsamkas statsverket större kostnader än med nu rådande system för försäljning och förvaltningen av kronans domäner. Men det vore väl meningen, att om man avhände kronan en större del av dess domäner, skulle väl kronans förvaltningskostnader bli mindre. Nu tror jag, att utskottet i denna del är sangviniskt uti sitt yttrande, ty det är väl mer än sannolikt, att det kommer att bli dyrare med införande av detta institut.

Nu skulle jag, herr talman, vilja med några ord få vidröra en del av de stora olägenheter, som äro förenade med dessa inskränkningar. De äro berörda förut. Herr förste vice talmannen vidrörde dem, då han sade, att om en åbo behöver flytta från egendomen och låter den skötas av sin familj, t. ex. en vuxen son eller av hustrun med barnens hjälp, eller om han för sina förvärvsmöjligheter behöver flytta för att skapa sig möjlighet att få en inkomst, som ger honom utsikt att förr eller senare kunna lösa till sig egendomen, så är detta honom förmenat, på grund av dessa föreskrifter. Vad som tilldragit sig min uppmärksamhet kanske mer än något annat är, att vid övergång till en annan ägare skall i varje fall prövas, om denne är lämplig att kunna handhava denna egendom. Däri ligger sålunda med andra ord den allra största otrygghet i besittningen för en åbo. Han kan icke sälja sitt hemman med någon trygghet, ty han vet icke, om efterträdaren blir godkänd. Men vad som är ännu värre är, att hans arvtagare icke heller kanhända bli godkända, och då är åborätten borta för familjen. Kan man kalla detta för trygghet i besittningen? Kan man göra det, när det överhuvud taget blott finns en sådan bestämmelse. Han skall vidare hålla jorden i gott stånd, d. v. s. han får icke vanhävda egendomen. Och om något sådant skulle läggas honom till last, är arrenderätten förverkad enligt en viss paragraf i lagen. När man nu vet — och de av kammarens ledamöter, som själva äro jordbrukare, veta, huru det förhåller sig med detta, att hålla byggnaderna i gott stånd och väl hävda jorden, ja, med andra ord att icke vanhävd föreligger — huru olika det uttrycket uppfattas i vårt vidsträckt land, när man vet huru ofantligt svårt det mången gång skulle vara för en sådan här liten jordbrukare att väl hävda jorden, när t. ex. sjukdom stöter till, när olyckan kommer på, när han förlorat kanske den lilla sparpennning, han har, och jordens hävd ju givetvis blir eftersatt, varför det också finns så olika sorters hävd på den svenska jorden, varför skall man då just på dessa små egendomar föreskriva, att jorden skall väl hävdas. De av kammarens ledamöter, som sitta såsom självägande på sitt hemman, kunna ju, då olyckan kommer, underlåta att väl hävda jorden under ett antal år, till dess man kommit upp sig igen och fått det bättre, men för denna lilla åbo, som av Kungl. Maj:t nädigst tillåtes att få med åborätt besitta en sådan jordbit, föreskrives såsom ovillkorlig skyldighet, att han skall väl underhålla byggnader, och att han icke får låta någon vanhävd av jorden komma sig till last. Jag frågar: är det rättvisa i allt detta? Är det rimligt och är det framför allt, herr talman, behöfligt att göra det? Vartill tjänar det? Vad gör det, om en 10 eller 20 av sådana små jordegendomar under en viss tidsperiod av åbons tillvaro komma att ligga i sämre hävd? Nej, då skall fogden komma på honom och säga, att här föreligger vanhävd och här blir därför åborätten förverkad. Men, herr talman, det svenska folket tycker icke om fogdar och har aldrig gjort det under hela sin tillvaro. Därför kommer denna åborättslag att döma sig själv. Den kommer icke att få den tillämpning, som herrarna på den socialdemokratiska

och den frisinnade sidan utan tvivel tro, att den kommer att få. Den kommer att bli en lag på papperet i stor utsträckning, försåvitt man icke säger ifrån, att det icke kommer att finnas något annat sätt för upplåtelse. Ni kan tvinga folk att sätta sig såsom åbo, om ni icke ger dem någon annan möjlighet, men finns en annan möjlighet, komma de att begagna sig därav och komma sannolikt icke att använda sig av denna åborätt.

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av riss jord
m. m.
(Forts.)*

Ja, herr talman, jag frågar mig nu: Vad skall då allt detta tjäna till? Vad skall vara meningen med tillkomsten av hela denna lag? Jo, jag kommer då till detta, att det skall vara för att förhindra spekulation. Man skall förhindra sådan. Är det nu så farligt med spekulationer i detta fall? Om en köpare av en sådan här egendom skulle sälja den, ja jag säger t. o. m., om det skulle bli ett antal sådana egendomar, som icke skulle komma att användas för det ändamål, som man från början tänkt, vad spelar det för roll? Vad gör det i själva verket i jämförelse med vad det betyder att lägga hela denna betungande och förkvävande lag över hela den klass av jordbrukare, som det här gäller. Vanhävd. Jag har nyss talat därom. Värdestegring, vad gör det? Vad gör det, om det blir ett antal sådana här små jordegendomar, som skulle få förmån av någon oförtjänt värdestegring? Det är alldeles, som om man här skulle vilja säga, att vi skola bereda folk tillfälle att bli jordbrukare, men för allt i världen skola de icke kunna förtjäna något extra på detta. De skola icke få känna på sig förrän efter 20 år, att vad de arbetat på skall bli deras, icke komma i åtnjutande av någon förmån av en värdestegring. Allt detta skall icke vara en åbo förunnat. Skulle det icke tvärtom vara en fördel, om en sådan förmån kunde komma honom till godo. Jag förmenar, att det vore det allra lyckligaste, som kunde inträffa. Ty då skulle skapas en klass av jordägare, som voro lyckliga och nöjda och kände sig fria. Men härtill säger utskottsmajoriteten, herr Hamrin och herr förste vice talmannen: »Nej, detta får icke ske. Icke något av detta får komma dem till godo, utan vi hålla på, att det skall införas i stället en sådan här modifierad äganderätt» — för att använda utskottets egna ord.

Huru många gånger ha vi icke med glädje läst någon notis i tidningarna om att en egendom gått i arv genom flera släktled. Har man icke känt det liksom det vibrerade litet varmt inom en, när man tänkte, att här sitter en man på samma jord, där hans far, farfar och kanske farfarsfar, generation efter generation suttit förut. Det är denna kärlek till själva jorden, som dess bättre och lyckligtvis ligger det svenska folket i blodet. Det är den, som vi skola försöka skapa fram, och det är den, som vi kunna vinna, men endast vinna genom den fulla äganderätten.

Jag vågar, herr talman, säga, att detta förslag kommer nog att antagas — det kommer att antagas såväl av det socialdemokratiska partiet som av det frisinnade partiet, vilka ju ha majoritet i denna kammare — men det vill jag säga, att svenska folkets psyke det begripa icke herrarna.

Herr Osberg: Herr talman, mina damer och herrar! Emedan jag själv i flera år varit åbo på ett den Huitfeldtska stipendieinrättningens hemman, har jag ansett det lämpligt att yttra några ord i föreliggande spörsmål.

När herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet började sitt anförande, sade han, att han icke hade någon övertro på det föreliggande förslaget, och det håller jag honom räkning för. Praktisk man, som han är, vet han nog, att förslaget icke innehåller så mycket, men folket har ju i flera år begärt att få detta, och bäst då låta åtgärden bli prövad.

Jag sade, att, emedan jag varit åbo, skulle jag vilja belysa detta spörsmål en liten smula. Det är icke så länge sedan den Huitfeldtska stipendieinrättningens åboar fingo rätt att friköpa sina hemman. Deras avgälder voro

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

icke höga, men köpevillkoren blevo rätt så strama. Till en början skulle för rätten att få friköpa betalas 10 % av taxeringsvärdet. Sedan kapitaliserades avgälden efter tio års markegångssättning efter 3 %. Med ett så lågt procenttal kan man tänka sig, att avgiften gick upp rätt så högt, och därom här den summa, som inhöstats på dessa egendomar, ett eklatant vittnesbörd. Stipendieinrättningens fond är, vill jag minnas, nu uppe i 2,700,000 kronor. Jag minns från första tiden, jag var åbo, att stipendieinrättningen hade möjlighet att endast utdela 15 à 16,000 kronor per år i stipendier, och förvaltningskostnaderna gingo till lika mycket. Nu är emellertid avkastningen av 2,700,000 kronor ett rätt så avsevärt belopp, så att man kunnat lämna ut stipendier i stor omfattning och utlämnandet av stipendier sker också mycket liberalt. När nu dessa strama villkor sattes upp, skulle man kunna tänka sig, att dessa åboar skulle draga sig för att begagna sig av sin inlösningsrätt, men under de tio första åren, som lösningsrätten medgavs under vissa villkor, var det dock huvudparten av åboarna, som friköpte sina hemman, ehuru, såsom jag sade, friköpeskillingen gick upp till betydande belopp. När dessa tio år voro tilländagångna, stipulerade man ytterligare villkor, och man stramade till dessa villkor så mycket att friköpeskillingen närmade sig nära nog egendomens saluvärde. Det var emellertid då dessbättre ganska få hemman kvar och av dem som funnos kvar blott några, som icke kunde friköpas på grund av släktförhållanden.

Jag minns så väl från mina pojkar, att när man reste genom de bohuslänska bygderna, där dessa åbohemman voro belägna, behövde man aldrig fråga vad det var för slags hemman, kronoskattehemman eller gymnasiehemman. Det kunde man själv se. På de Huitfeldtska hemmanen voro husen dåliga, jorden dåligt hävdad o. s. v. Hur ha förhållandena gestaltat sig, sedan återlösningsrätten kom till? Jo, far man nu genom de bohuslänska bygderna, skall man ha ganska svårt att taga reda på, vilka hemman som varit gymnasiehemman och detta ändå efter en så kort tid som högst femton år. Det tyder naturligtvis på att denna åborätt icke är så efterlängtd, som man har velat göra gällande. Det vill naturligtvis till, när man yttrar sig i denna fråga, att man är något så när sakkunnig, och känner till hur det hela verkar.

Efter vad jag nu sagt skulle man ju kunna tro, att jag kommer att yrka avslag på det föreliggande förslaget, men det skall jag icke göra. Jag har alltid hyst den uppfattningen, att vi böra använda olika metoder för att få folk intresserade för jorden. Jag kan icke se någon annan utväg, mina herrar och damer, än att man måste sträva efter detta, därför att det blir värre och värre att slå sig fram inom andra yrkesgrenar. Vi måste tänka på att om vi ha en stabil jordbrukarbefolkning, kan det komma ovädersstormar och vi skola ändå reda oss tills de äro över, men avfolka vi jorden och folket koncentreras till städerna, är det rätt liten förhoppning om framtiden. Det är därför, som jag icke vill motsätta mig detta förslag, utan vill gå in för det samma.

Jag kan icke följa herr Hamrin, när han vill tillbakavisa all kritik av dem, som här hesitera. Naturligtvis är det här mycket, som man kan anmärka på. Det gäller till exempel, att avgälderna skola utgå efter ett medelmarkegångspris för de sista tio åren. Det har visat sig, att detta system under krisåren var alldeles förkastligt. Det är ju vissa prästjordar, som utarrenderats på det sättet. Om en arrendator innehaft arrendet längre tid, har det icke så stor betydelse, men om det inträffar ett åboskifte när konjunkturen står högt och det skall betalas efter markegångspriserna, får den nye arrendatorn vidkännas dessa höga arrendeavgifter samtidigt som allting annat sjunker i pris undan för undan, han kommer då i en mycket ogynnsam ställning.

Vidare ha vi den lösningsrätt, som föreslås i 33 §. Enligt mitt förmenande

borde man här ha föreslagit, att åbon skulle få lösa, när det vore lämpligt för honom. Det är väl icke ett riksintresse för oss att hålla på den bestämmelsen, att en åbo skall ha suttit just en period av tjugu år för att han skall få lösa.

Ang. lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.

(Forts.)

Jag tror mig kunna påstå, att det icke blir så många, som komma att avvända sig av denna lag, som herrarna kanske inbillar sig, utan det kommer nog att ske mycket sparsamt. De, som emellertid gå in för åborätten, komma vid första tillfälle att friköpa sin jord. Det är därför, som jag icke hyser någon större farhåga att gå med på det föreliggande förslaget. En hel mängd tjänstemän måste naturligtvis tillsättas, men det äro vi ju så vana vid i dessa dagar.

Jag vill till sist säga, att när vi fått tillfälle att pröva detta förslag, skall det nog visa sig, att vederbörande komma att köpa jorden. Det finns så många skäl, som tala för detta. Det är arvsförhållanden och överlåtelseangelägenheter och allt detta, så att det blir nog icke så stor glädje med åborätten, som man har tänkt sig.

Som jag sagt förut, herr talman, vill jag icke på något sätt motsätta mig detta förslag. Det kan kanhända bli en inkörsport för att skapa ett större intresse att till sist få en egen torva.

Jag skall slutligen be att få meddela, att jag kommer att stödja det föreliggande förslaget med de ändringsförslag, som reservationsvis framförts av herr Lyberg.

Herr **Olsson** i Rimforsa: Herr talman! Jag har många gånger under debatter i denna kammare under de gångna åren förundrat mig över hur man förmått att av små sandkorn göra stora berg, när man har framhållit, hur man vill ha saken, och lagt fram de tankar och meningar, som man vill ha fram. Det är icke utan, att jag haft liknande känslor i dag, ty jag måste säga mig, att man har målat och målat alldeles kolossalt på många punkter. Vad som har gjort, att jag för min del i denna fråga har velat gå med på att komma litet längre än att bara i denna kammare år efter år debattera dessa spörsmål, är, att jag hyser en alldeles motsatt uppfattning mot vad en del talare sagt i dag, nämligen att denna sak icke brådskar. Det var i synnerhet herr Johansson i Brånalt, som gav uttryck åt den tanken. Jag har i stället den uppfattningen och känslan, att detta är en sak, som verkligen brådskar. Vi lära nämligen icke kunna bortse ifrån, att läget, då det gäller alla dessa ute i landet, som på ett eller annat sätt söka skaffa sig sin bärgning, är åtskilligt annorlunda nu än det var, då riksdagen för så länge sedan som åren 1908 och 1910 började diskutera dessa saker. På den tiden fanns det möjlighet för de unga männen att komma fram på olika banor i livet. Industrien sög till sig arbetskraft så mycket den förmådde, och vi klagade ju på den tiden över att jordbruket höll på att avfolkas. Jag behöver icke tala om för herrarna, hur det nu återigen står till i det hänseendet på detta område. Det känna vi ju alla till. Utkomstmöjligheterna äro stängda nästan åt alla håll. Årligen tillkomma nya skaror — vi veta ju, att befolkningsöverskottet rör sig om åtskilliga tusen människor — och dessa måste fråga sig, på vilka banor och vilka platser det skall bli möjligt för dem att förvärva sitt levebröd.

Jag anser således, att frågan är trängande och allvarlig nog, och att vi måste komma ett stycke längre än att bara deklamera och diskutera i denna fråga. Jag har därför i det nu föreliggande förslaget sett en liten ljusning och en möjlighet, att man på den vägen skulle kunna komma fram till att åtminstone hjälpa några av dem, som behöva hjälpas. Rörande formen och vilka vägar man skall gå har det som sagt diskuterats under lånliga tider, och jag skall icke inlåta mig på den saken. Det känna vi nog säkert alla till. Jag vill emellertid er-

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

inra om att beträffande den upplåtelseform, som här ifrågasättes, är det ganska intressant att se på de hörda myndigheternas utlåtanden rörande frågan — jag förmodar, att herrarna ha sett dessa i propositionen. Åtskilliga länsstyrelser ha ju utan vidare avstyrkt förslaget, men det finns också andra uttalanden, och jag skall för min del peka på ett, som jag tycker är värt att beaktas, nämligen lantbruksstyrelsens yttrande. Jag får säga, att jag för min del sätter ett uttalande från det hållet framför yttrandena från åtskilliga andra ämbetsverk.

Det sägs i detta yttrande, som gäller lägenhetskommisionens förslag, att det är »anmärkningsvärt, att enligt kommissionens motivering besittningsrätten ansetts böra kunna under vissa villkor övergå till äganderätt, men att detta synnerligen gagneliga förslag dock icke kommit till uttryck i lagtexten». Ett stycke längre ned säger samma myndighet, att »på det att ingen tänkbar utväg på detta viktiga område måtte lämnas oförsökt, torde de finnas fog för att förverkliga kommissionens förslag, därvid detsamma dock i viss mån syntes böra undergå omarbetning. I detta hänseende framhålles, att rätt till friköp lagligen borde medgivas, liksom ock att lättnader beträffande den betungande kontrollen borde genomföras» o. s. v. Det finns åtskilligt mera att anföra, men jag skall lämna det åsido.

Lantbruksstyrelsen förordar sålunda just vad vi sökt komma till i detta utskottsutlåtande, nämligen möjlighet för dem, som bruka jord mot åborätt eller besittningsrätt eller vad vi önska kalla det, att nå fram till äganderätt.

Vad nu beträffar äganderätten skall jag först som sist be att få deklarerat, vad jag förut icke har gjort i denna fråga, att också jag håller på äganderätten. herr Petersson i Lerbäcksbyn. Jag är också bland dem, men det hindrar icke, att jag frågar mig själv, och jag ställer den frågan till herrarna: Om det nu dock är så, som vi äro ense om, att det i detta land finns en hel skara människor, som vilja ha jord att bruka och leva av, men som av olika omständigheter icke ha något att köpa den för, och det är mycket, som lägger hinder i vägen för dem att komma fram till den, låt mig säga avundsvärda ställningen, att som självägande komma i besittning av jorden, skulle det då vara orimligt och stå i strid med den uppfattning, vi ha om äganderättens värde, om vi så gott vi förstå och såvitt det är möjligt försöka att i någon mån komma dem till hjälp? Jag kan icke finna, att detta innebär en motsats, och att de två sakerna icke skulle kunna förenas.

När man för övrigt här talar om prima och sekunda äganderätt, vill jag säga, att jag tror, att även bland dem, som ha verklig äganderätt, är det många, vars äganderätt icke är så alldeles full och hel. Jag undrar, om dessa så kallade självägande, som ha sina gårdar eller hemman eller vad det nu är skuld-satta upp över skorstenarna, som man brukar säga, kunna räknas till den skara, som sitter i de lyckliga omständigheter, som herr Petersson i Lerbäcksbyn så livligt utmålade. Jag tror, att det även för dem finns saker, som kunna vara besvärande nog.

Vad nu beträffar det föreliggande utskottsutlåtandet, är det klart, och det skall jag gärna från början erkänna, att där finns åtskilligt, som jag skulle ha önskat annorlunda, och som, om vi hade haft möjlighet att skriva utskotts-förslaget sådant, som vi ville ha det, icke skulle te sig på det sätt, det nu gör. Det har emellertid sagts förut, och det är ju för övrigt icke någon hemlighet, att detta utlåtande är resultatet av en kompromiss. Jag frågar herrarna — det finns säkert många och bland andra herr Lindman, som varit med om många kompromisser i sin tid — om man då verkligen kan beräkna att få fram allt vad man vill. Man får nog vara belåten med att få igenom, vad man kan få, och att ge efter på punkter, där man möjligen anser sig kunna göra det. Jag kan ju tillåta mig att säga, att en aktad socialdemokratisk

ledamot av lagutskottet vid behandlingen gick så långt, att han sade, att vi socialdemokrater ha bara kvar ett litet ben att gnaga på av vår kungl. proposition, och det borde ni låta oss få behålla. Jag menar, att även från det hållet har man fått göra avsevärda uppoffringar på sina principer för att komma fram till det resultat, som nu föreligger.

Nu har det talats ofantligt mycket om de inskränkningar i äganderätten, som detta förslag innebär. Jag medger gärna, att det är inskränkningar, men jag vill fråga herrarna, om det icke också finns andra jordbrukare i detta land, som få finna sig i vissa inskränkningar i sin rörelsefrihet. De 1,700 arrendatorer, som sitta på den jord, som det nu är fråga om, förmodar jag också äro underkastade vissa inskränkningar i sin rörelsefrihet, för att nu icke tala om de tusentals bolagsarrendatorer och andra arrendatorer på enskild jord, som finnas. Jag förmodar, att dessa icke få sköta sig alldeles, som de vilja, utan att också de äro underkastade en hel del inskränkningar i sin rörelsefrihet. Jag tror därför, att man här, som jag sade i början av mitt anförande, målat upp saken större och till att innebära mera än den i verkligheten gör.

Vad beträffar den uppsikt över dessa stackars åbor, som det skulle bli fråga om, föreföll det mig, när högerherrarna och i synnerhet en av de allra sista talarna talade om hur denna uppsikt skulle te sig från myndigheterna, som om man nästan ville göra gällande, att myndigheterna i vårt land skulle vara snarlika de ryska myndigheterna med knutpiska i handen, som fanns förr i världen. Jag tillåter mig betvivla, att om det skulle inträffa vad herr Lindman nyss talade om, nämligen att en åbo till följd av sjukdom eller på grund av andra förhållanden under ett eller annat år skulle bli urståndsatt att tillräckligt väl hävda sin jord, skulle myndigheterna komma och säga: »Ni har icke skött er jord, som ni borde göra. Var så god och flytta härifrån utan vidare.» Jag tror icke, att våra svenska myndigheter handla på detta sätt, utan att även de ha litet förstånd och liten känsla för detta. Jag tror därför absolut icke, att det i levande livet och i verkligheten kommer att te sig, som man här velat måla upp saken.

Jag skall icke nu följa de många talare, som här i dag ha talat, i alla detaljer och de olika saker, som kunna vara att tala om. Jag vet ju, att talarlistan är lång, och jag skall därför till slut inskränka mig till att säga, vad jag nyss sade, att jag för min del gärna skulle ha sett, att ytterligare en del exempel i fråga om de tjugu år, som äro föreskrivna som nas, till exempel i fråga om de tjugu år, som äro föreskrivna som avgäldstid. Det kunde kanske ha varit bättre, om denna tid hade varit kortare. Jag måste dock ändå säga mig, att vi ha vunnit vad vi framför allt ville vinna. ty jag tillåter mig ändå för min del att icke anse den äganderätt, som enligt detta förslag kan vinnas, såsom så obsolut värdelös, som många av herrarna här vilja göra den till. Då vi i alla fall kunna komma dit, tvekar jag icke att för min del tillstyrka bifall till den ifrågakvarande paragrafen.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Då den föreliggande frågan har sysselsatt sinnena här i vårt land ända sedan 1908, är det icke underligt, att diskussionen i dag kanske tar litet lång tid. Det har nog också visat sig, att man på båda sidor har överdrivit betydelsen av det nu föreliggande förslaget. Det framgår både av vad som kommit fram i diskussionen och vad man sett i övrigt. Jag tror icke, att vad man sagt om de stora följderna av förslaget kommer att inträffa.

När jag gick att väcka min motion, som herr Hamrin hade den utomordentliga välviljan att läsa upp i de delar, som han tyckte passade honom själv — de övriga delarna gick han förbi — gjorde jag det icke egentligen på grund av någon tvekan om hur jag själv skulle vilja lösa jordfrågan, utan därför

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

att jag anser, att saken icke gagnas med dessa eviga strider om teorier. De, som hålla uteslutande på äganderätten, ha ju skäl för sin uppfattning, men även den andra sidan, som håller på besittningsrätten, tycker jag borde ha sin chans den också, om den blott är rimlig, gentemot de av oss, som hysa en annan uppfattning. Det är ju ytterst svårt, jag kan nästan säga omöjligt, att uppträda som profet för vad som egentligen i framtiden skall komma fram på det ekonomiska området, framför allt när det gäller jordfrågan.

Vid 1910 års riksdag väcktes det en motion om att man skulle företaga en undersökning om möjligheten att i statens hand återföra statens donationsjordar. Denna motion remitterades till det utskott, som jag hade äran tillhöra — det var nämligen då fråga blott om en riksdagsskrivelse — och jag satt då i åtta dagar eller så omkring uppe i kammarkollegium och studerade de gamla jordhandlingarna. Då fick jag verkligen klart för mig, hur olämpligt och onyttigt det är att för lång framtid stipulera, vad man skall göra med jorden. Det fanns många högst egendomliga villkor fästa vid dessa jordar, som donerats till städerna, och särskilt minns jag ett exempel, som jag tror, att jag förut framhållit i denna kammare. Därvid fick en stad en betydande jorddonation med villkor, att denna skulle användas dels till odling av potatis, dels av tobak och dels av — korborrar! Det var nämligen under textilindustriens första dagar, och på den tiden användes korborrar i denna industri. Därvid tänkte jag i mitt stilla sinne: Det är nog oklokt att ställa för många villkor, hur det skall vara för framtiden, utan låt framtiden i ty fall reda sig en liten smula själv. Ty man kan nästan tro, att det även i framtiden kommer att finnas klokt folk.

När man således nu anser, att det är så utomordentligt viktigt med denna tryggade besittningsrätt, så säger jag: Välan! Låt oss göra ett försök, men låt oss göra detta försök på ett sådant sätt, att de, som vi säga oss vilja hjälpa få det, som de vilja, så att det alltså skall upplåtas jord till köp för dem som så vilja, och med åborätt till dem, som så önska. Då tycker jag, att båda parterna skulle kunna känna sig tillfredsställda. Då gick den ena åsikten inte obehörigt in på den andra, såvitt jag kan förstå.

Nu förklarar ju herr statsrådet, att han accepterar denna förändring, som utskottet har föreslagit. Ja, det hade ju varit mycket mera tillfredsställande, om herr statsrådet själv hade kommit med ett förslag i denna riktning och börjat med det, ty nu kan man knappast undvika, att det, med rätt eller orätt, kommer att tros, att detta var ett försök att spika fast en viss upplåtelseform. Men hade förslaget om lösnings funnits i den kungliga propositionen, hade den tanken helt och hållet varit borta. Jag beklagar, som sagt, uppriktigt, att den inte fanns i propositionen.

Nu frågar jag: huruledes finns den nu i utskottets förslag? Jo, den finnes där, den omnämnes både i 1 och 33 §§, men där står också, som mycket riktigt kan vara, att i åborättsupplåtelsekontrakt det villkoret skall kunna inflyta, att denna jord inte får vara föremål för lösningsrätt. Låt oss då se, vad man säger i motiveringen — jag förstår, att man kanske inte velat taga in i själva lagförslaget någon närmare poängtering. — I motiveringen säger man, att av »särskilda skäl» kunna åborättskontrakt utfärdas, vilka innehålla förbud för all framtid för åbon att få lösa sin mark. Hur mycket betyder detta? Inte den minsta antydning gives om vad som skulle menas med särskilda skäl. Skall det vara ett särskilt skäl, om man säger: Denna jordbit kan till äventyrs komma att stiga i värde?

Ligger den invid en stad, kan man peka på stadens utveckling, men ligger den på rama bondlandet, kan man säga: Det finns inte någon sannolikhet för värdestegring på långa tider, men man kan inte säga: Där kan aldrig uppstå värdestegring.

Alltså skulle jag verkligen be att få ett svar på denna framställning utav utskottets ledamöter, ty det är ju klart, att det är de, som egentligen stå för det hela. Herr statsrådet har ju åtminstone i början gått på en annan väg. — Men naturligtvis, ifall även herr statsrådet vill svara, skall jag vara tillfredsställd därmed. — Är det nu meningen med den avfattning, 33 paragrafen har fått, att införande av förbud för lösning av åborättsupplåtelse skall vara undantag, eller är det tvärtom meningen, att det skall vara regel? Ty, såvitt jag förstår, har Kungl. Maj:t full frihet att betrakta det hur som helst, så som lagen nu är formulerad. Där står bara, att när det är taget undan, så är det taget undan. Punkt och slut. Det är klart, att den, som gått fram på denna linje, som jag, i botten och grunden inte mycket tror på denna sak. Man har gått överhuvud taget till den yttersta gräns, man kan gå, och då vill man ha fullt klart för sig, vad man egentligen har beslutat, man vill veta, om det blir så, att man kan säga, att dessa åbor skola hava lösningsrätt — eller kanske det säges: Ja, hur vet du det? Det kan lika gärna bli regel, att de ingen lösningsrätt få. Det är beträffande detta oklara, detta flytande, som jag gör min stora anmärkning mot utskottets förslag helt enkelt, men jag förklarar mig tillfredsställd, om det kan sägas: Det skall blott vara ett undantag när lösningsrätt ej kommer att medgivas. Jag begriper dock inte själv, när dessa undantag verkligen skola hava något rimligt skäl för sig, ty är det så, att man behöver jorden för något ändamål, eller man kan se, att staten inom kort tid behöver den för visst ändamål, ja, då begriper jag inte, vad gagn det egentligen gör att upplåta sådan jord med åborätt. Ty det skall alltid bli en besvikelse för åbon, när man säger: Nu är perioden slut. Nu skall ni gå ifrån er jord. Nu tar staten den igen. Då blir det inte den där tryggade säkra besittningsrätten, den där, som kan skänka säkerhet för åbon, så att om han nedlägger arbete, omtanke och kostnad på sin jordbit, skall han själv få skörda frukterna av det och begagna den. Det är där, det brister, och jag tycker, att statsmakterna skulle varit så förutseende, att de verkligen hade gjort en liten smula klart för sig på förhand, om man ville använda jorden till annat än egentligt jordbruk, så att man då inte upplåte den med åborätt, och då bör man helt enkelt kunna svara, att det endast skall vara i undantagsfall, något liknande, som herr Tjällgren har önskat, att motiveringen till § 33 skulle lyda. Det har gjort mig misstänksam, att inte utskottet kunnat taga en dylik lydelse, om det är meningen, att så skall ske, men det är inte för sent ännu att få höra detta förlösande ord. — Nåja, jag har också sett, att det är en reservant beträffande motiveringen, som velat hava det litet klarare. Det kan också duga för mig. Så får man taga itu med frågorna om ett par år och klara upp dem, men jag trodde inte, att det skulle behövas. Jag vill säga ett ord rentut, jag ber, att det inte skall uppfattas som något slags förolämpning eller som ett hårt ord. Jag säger då, att tillämpas detta lagförslag fullt objektivt och lojalt, så tycker jag, att det är ingen skada, att försöket är gjort. Just för att visa, att det är allvar, detta mitt uttalande, skall jag helt och hållet underlåta att kritisera de olika bestämmelserna i åborätten, ty det är en mycket smal sak att mycket starkt nagelfara dem, då de inte riktigt stämma överens med varandra: men jag tycker, att det skulle vara obarmhärtigt att göra det, då det använts åtta år att utarbета förslaget och man i över fem år överarbetat detsamma. Då tror jag, att de, som stå för det och som ha stark tro på att detta skall betyda någonting för vårt lands jordfråga och dess lösning, gjort sitt bästa och kommit till vad de överhuvud taget kunna komma till. De kunna inte fundera ut något bättre, och då tycker jag helt enkelt, att det skulle vara obarmhärtigt att kritisera deras verk. Det visar ändå för mig en sak, och det är, att en lösning, som skall innehålla äganderättens fördelar men undvika dess nackdelar, nog är omöjlig. Hur ni klaga, har nog detta förslag

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.*

(Forts.)

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

många nackdelar det också, fast kanske inte precis av samma slag som när det gäller äganderätten för den, som skall söka vinna den och har ont om pengar. Men om man verkligen tror, att man via den föreslagna vägen kan komma fortare fram, om man är mindre bemedlad — jag vill inte tala om en, som är alldeles obemedlad, ty han måste ha utomordentligt starka hjälpare —, då är jag ytterst tveksam, om det går att komma fram på denna väg, just därför att jag tror, att hjälparna bliva svårare att få. Går det inte bra för åbon, kommer det att helt snart bli klart, att kronan tar alltihop, och kronan har här enligt åborättsförslaget mycket stark makt, helt skiljaktig från där det är äganderätt, där man hulptit en mindre bemedlad eller tämligen obemedlad människa fram. Jag har varit med om den senare saken, men jag får säga, att även om jag satte starkare hjälp till, vore jag betydligt tveksam, om jag skulle hjälpa dem via åborätten. Jag vill inte fördölja det — ty det är min åsikt.

Man säger, att här kan inte bli någon inteckning i åborätten. Jo visst, här är nog inteckning. Det är inte tal om den saken, och överhuvud taget uttalar jag också som min mening, att skall detta kunna hålla, får staten vara beredd att göra mycket starka och mycket stora uppförringar, och man kan inte stoppa dem bort genom att hänga dem på egnahemshistorien, beträffande vilken man nu söker att säga, att man inte behöver organisera något nytt. Det är en dålig jordägare, som inte ser till, hur han har sin jord och sina saker. En sådan synpunkt hade ju riksdagen redan för 52 år sedan. Det blev för dyrt att se till det hela och sköta kronans smärre jordar. Tro verkligen herrarna, att det blir billigare i våra dagar? Nej! Omkostnaderna bliva nog litet större, så att det blir nog även härvid en framtidens sak att döma, om systemet verkligen kan upprätthållas och ge ett gagn motsvarande den kostnad, staten kommer att få.

Jag har varit med här i kammaren en gång, då man gick in för en lag, som jag tycker har starkt syskontycke med denna lag, nämligen lagen om tomträtt och vad därmed sammanhänges. Då målade man å ena sidan upp i svart allt, som skulle kunna inträffa med denna tomträtt här i Sverige, och sedan målade man å den andra sidan i rött, hur lyckligt och lämpligt det skulle bli med denna tomträtt. Ja, mina herrar, det blev ingen av delarna. Tomträtten har ett mycket, mycket magert liv i vårt land.

Jag har även varit med om att skapa vattenfallsrätt. Jag vet inte, att den någonstans kommit till användning, men även angående denna rätt fördes en oerhörd diskussion. Herrarna göra nog klokast i att reducera sådana förslag till deras rätta proportioner. Det är inte så mycket i realiteten, det som vi prata om i dag, men jag vill inte, att vi skola gå fram på ett sådant sätt, som lagstiftarna gjorde den gången, man skapade servitutsrätt, ty sedan har lagstiftningen lika mycket besvär att kunna få bort detta. Ty det kan även slå tillbaka, detta, så att staten rentav själv ledsnar vid denna åborättshistoria, liksom man år 1874 ledsnade vid att ha dessa små kronodomäner. Då är det kanske inte så lätt att realisera och klara upp hela den saken. Låt därför utvecklingen ge sitt utslag, om vi skola hålla fast härvid framdeles eller inte. Jag hoppas, att vi få ett bestämt uttalande, att det endast i yttersta nödfall skall förekomma i åborättsbrevens, att den där inlösningsrätten icke får äga rum. Då säger jag till de herrar, som strida för åborätten: lycka till! Jag tror inte, den blir så bra, som ni önska, men om jag misstagit mig, vore det orätt av mig att yrka avslag på densamma.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Linders**: Jag tillåter mig att begagna mig av tillfället att med detsamma för egen del besvara den framställda frågan och försöka i någon mån lätta herr Olssons i Kullenbergstorp bekymmer beträffande den kommande tillämpningen av det lagför-

slag, som här är å bane. Jag vill dock säga det, att naturligtvis ställes jag inför ett nytt problem, annat än vad jag har tänkt på, under den tid jag utarbetade förslaget — inte så att förstå, att lagförslaget i sig innebär ett hinder för förvärvande med äganderätt, men detta har jag låtit skjuta på framtiden. Jag har varit i så måtto ganska nära herr Olssons funderingar, att jag vill överlåta åt en kommande tid att själv lösa sina spörsmål oberoende av det uttalande, vi göra. Men, som sagt, något hinder för förvärvande med äganderätt har inte förelegat i den formulering, som propositionen haft, och därför har jag så mycket lättare kunnat acceptera utskottsförslaget. Men jag vill för min egen del säga, att i den mån jag kan komma att ha med denna sak att göra i fortsättningen, är det min mening, att riksdagens och utskottets uttalanden skola komma att lojalt tillämpas.

Nu tror jag, att herr Olsson tycker, att det där inte är något så rejält svar, som han hade önskat. Då spörjer jag efter tillfällena, då en sådan bestämmelse om undantag ifrån lösenrätten skulle tillämpas. Ja, det finns naturligtvis sådana exempel, som äro tydliga nog, t. ex. då marken ligger i en trakt, som kommer att undergå en stor förändring i fråga om utvecklingen. Det kan också ges alldeles särskilda fall, då kronan anser, att marken skall bevaras för ett särskilt syfte i en mer eller mindre avlägsen framtid, så att man därför skulle vilja göra ett sådant undantag. Men jag skall taga ett alldeles konkret exempel. Det är alldeles nytt. För ett par dagar sedan förelåg inom jordbruksdepartementet ett ärende om försäljning av en lägenhet på en kronoegendom. Samtliga myndigheter hade avstyrkt försäljning, och när frågan kom på mitt bord och jag fick se kartan och höra skälen för avstyrkandet, ansåg även jag att det förelåg fullt giltiga skäl för att inte gå med på en sådan försäljning. Där låg nämligen en jämförelsevis stor lägenhet, som något så när kunde innebära försörjningsmöjlighet för en familj, på kronans mark mitt inne i ett skogskomplex, som för övrigt var fullständigt sammanhängande. Och man får ju medge att det mitt inne i ett sådant komplex vore olämpligt att reflektera på en försäljning, men väl på en åborätt, och en åborätt, då i detta fall åtminstone i upplåtelseögonblicket intet kunde förutses om områdets användning i en framtid, av sådan art att den innehöll en återgångsmöjlighet.

Jag tror att när man nu skall slå in på den linje, som avhandlas i paragraf 33, får man sträva efter att lojalt pröva de skäl, som kunna föreligga för ett bevarande i kronans ägo av äganderätten. Jag föreställer mig därför att man vid ett övervägande av herr Olssons fråga, huruvida denna lösenrätt skall bli undantag eller regel, måste komma till det resultatet med hänsyn till de förefintliga möjligheterna, att det mera blir ett undantag än en regel att göra förbehåll från kronans sida beträffande en framtida försäljning.

För övrigt vill jag påpeka, att riksdagen själv ju i fortsättningen blir medansvarig för tillämpningen av denna lagstiftning. Det utsäges inte direkt i det förslag, som här avhandlas, men bipositionen i fråga om tillämpningen visar tydligt, att spörsmål rörande större egendomar skola föreläggas riksdagen. Och under sådana förhållanden förefaller det mig, som om jag kunde inkassera herr Olssons mycket sympatiska, men naturligtvis inte från sina giftigheter fria yttrande i fråga om utarbetandet av det förslag, som här är före, såsom ytterligare en vinst och ett bevis för att uppfattningen om gagnet av den åborätt, som här föreligger, har vunnit allt fler och fler anhängare. Och det är naturligtvis en självklar sak, att ju fler man kan mönstra upp i en allmän mening omkring en sak, desto säkrare bringas den också till ett lyckligt resultat, och desto större användning och desto större förtroende kan den få.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Herr Olsson i Kullenbergs-torp ställde, när han nyss stod här uppe i talarstolen, en fråga till besvarande

Andra kammarens protokoll 1926. Nr 26.

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

från utskottets sida. Han riktade även en fråga till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, och herr statsrådet har å sin sida svarat. Men då herr Olsson lade sitt anförande så, att man av detsamma kunde få den uppfattningen, att det var en kritik över utskottets utlåtande såsom i denna punkt inte varande till fyllest, skall också jag be att få säga några ord.

Herr Olsson i Kullenbergstorp frågar, vilken betydelse, som utskottet har lagt i den punkt i paragraf 33, där det heter: »— — — där ej vid åborättens upplåtande gjorts annat förbehåll». Han anser att den motivering, som vi ha avgivit för denna del av lagtexten är för knapp, och han vill göra gällande, att motiveringen begränsar sig endast till de få ord, där det heter: »Gittvis bör dylikt förbehåll icke göras i andra fall än då av särskilda skäl änderätten till jorden anses böra bevaras åt kronan.» Nu har jag ju här ingen fullmakt från utskottet att göra något auktoritativt uttalande, och jag anser inte heller att något sådant kan vara behöfligt utöver vad utskottet i sin motivering har framhållit. Att vare sig i utskottets utlåtande, eller här i kammaren vid detta tillfälle, göra en närmare uppräkninng angående vilka fall som man här får taga i beaktande, kan jag inte anse vara behöfligt, då ju under de närmaste åren dessa skäl skola prövas vid varje särskilt tillfälle då man har ett ärende av ifrågavarande art att behandla.

För övrigt vill jag säga till herr Olsson i Kullenbergstorp, att utskottets motivering i vad gäller den 33 paragrafen förefaller mig vara ganska utförlig. Jag skall inte vid denna ganska långt framskridna tidpunkt citera vad utskottet säger, men jag ber att få hänvisa till vad som i utskottets utlåtande säges på sidan 15 och även på ett annat ställe längre fram, där utskottet tar upp denna sak, nämligen på sidan 22, där utskottet har en längre motivering.

Vidare talade herr Olsson om den reservation, som är avgiven av herr Tjällgren i första kammaren, och han ville väl fråga, varför inte utskottet i sin helhet kunnat vara med på denna reservation. Men, herr Olsson, såvitt jag kan läsa innantill är skillnaden i den motivering, som herr Tjällgren har föreslagit, och den, som är utskottets, så obetydlig, att det inte kan finnas någon särskild anledning, förefaller det mig, för herr Olsson att alldeles särskilt fästa avseende vid den synpunkten.

Efter att ha sagt dessa få ord med anledning av herr Olssons anförande, ber jag att få tillägga något litet om de anföranden, som här i dag tidigare ha hållits. Det yttrades av förre jordbruksministern, herr Pettersson i Bjälbo, att detta lagförslag är av intet värde, och att det endast är ett agitationsnummer. Om det som herr Pettersson i Bjälbo säger skulle vara riktigt, och detta lagförslag sålunda skulle vara så dåligt, som såväl han som flera av hans partikamrater ha velat göra gällande, så måtte det väl för de partier, som i dag stödja detta förslag, bli ett ganska dåligt nummer att ha och visa upp på agitationsmötena. När man däremot hörde herr Pettersson i Lerbäcksbyn tala här i dag, trodde man sig sannerligen vara förflyttad till något valmöte, där herr Petersson sökte lägga ut texten för att vinna största möjliga antal väljare. Och det förvånade mig verkligen att även ledaren för högerpartiet här i kammaren i sitt anförande i dag lade upp frågan på det sätt, som han gjorde. Det var ett såsom agitationsnummer, såvitt jag kan finna, alldeles utmärkt bra anförande som herr Lindman höll, men jag måste säga att vad objektiviteten beträffar så lämnade den ganska mycket övrigt att önska.

Herr Petersson i Lerbäcksbyn hade läst någonting i Svenska Morgonbladet för i dag, som han särskilt bekymrade sig över. Jag har inte läst artikeln i fråga, men efter herr Peterssons i Lerbäcksbyn återgivande här skulle den gå i den riktningen, att denna lag nog inte var bättre än att man i en fram-

tid måhända behöfve bättra på den. Ja, jag tror också att om detta förslag blir lag, så får man i framtiden göra ändringar än här och än där. Men det torde väl i själva verket ej finnas många lagar, som icke, om de skola fylla någon verklig uppgift, måste rättas till efter tidsutvecklingen, och denna lag kommer i detta fall inte att intaga någon annan ställning än andra lagar. Men när herr Petersson har försökt att genom en hänvisning till detta tidningsuttalande få det därefter, att lagförslaget vore för dåligt, så vill jag å andra sidan säga, att det var med stor tillfredsställelse som jag i dag i en av högerens tidningar här i Stockholm kunde se, att man inom högerpartiet dock inte är fullständigt överens om att gå på den linje, som herr Lindman och herr Petersson i Lerbäcksbyn i dag ha beträtt. Ty i en av högerens främsta tidningar här i Stockholm säger man i dag om denna åborättslag, efter att ha kritiserat den, följande: »Men allt detta bör dock icke hindra att man gör ett försök med åborätt. Kanske den kan passa för en del människor, som icke ha så stora fordringar. Om man inte kan få det allra bästa på en gång är det väl ingenting, som hindrar, att man successivt närmar sig målet», o. s. v.

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

Och jag tror att om man skulle gå ut i landet, så skulle man finna att inom högerens läger enigheten i denna fråga ingalunda är så stor, som man skulle kunna tro att döma av det uppträdande, som här i dag från högerens sida förekommit. Det är många, många, som väl förstå att denna lagstiftning kan vara till nytta.

Det har i dag talats så vackert från högerens sida om tryggheten, och man har beklagat den otrygghet, i vilken dessa blivande åbor skola komma. Men hur är det, herr Lindman och herr Petersson i Lerbäcksbyn, med tryggheten just nu för våra lantarbetare, torpare och små jordbruksarrendatorer? Är tryggheten för dessa så stor för närvarande, att det kan sägas, att, om de utbyta sin nuvarande ställning mot åbons, de komma i en sämre ställning än de för närvarande ha? Nej, förvisso inte! Ty ute bland dessa människor har man den erfarenheten, att de nu alls inte leva under något trygghetstillstånd, utan tvärtom i det största otrygghetstillstånd. Och när herr Lindman här i dag talat om, att man ibland kan läsa i tidningarna om, huru släktled efter släktled far och son suttit på samma torva och brukat samma jord, så är detta sant. Det kan man läsa om någon gång. Men man kan också läsa om, och det är inte heller så sällan, att mäktiga bankintressen och stora bolag ha gjort allt vad de ha kunnat för att driva brukarna från den torva, som brukats av far och son släktled efter släktled. Den trygghet, som herrarna så varmt tala om, den tryggheten ha ni sannerligen inte själva varit med om att befrämja när det har gällt lagstiftning vare sig på detta område eller något annat.

Nog är det sant, och jag tror att denna uppfattning delas av alla, att man inte i och med denna lagstiftning genast vinner allt som kan stå att vinna. Men det är enligt min uppfattning ett steg framåt, till hjälp och till bättre och tryggare ställning för många ute på landsbygden, som nu leva under mycket otrygga förhållanden. Och när så är, så finns det ingen anledning att följa högeren här i dag, utan den största anledning att följa utskottets förslag. Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den punkt i utskottets förslag, som nu är före.

Herr Löfgren i Stockholm: Herr talman! Jag skall be att få anföra endast några ord för att i korthet ange min ställning till det föreliggande förslaget.

Till en början kan jag inte underlåta att, även jag, beträffande den kungl. propositionen göra samma erinran som framkommit från annat håll, eller att denna proposition knappast givit en fullständig eller ens riktig framställning av frågans historiska förlopp. Man får genom propositionen ett intryck av.

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

att här i landet länge skulle ha funnits ett allmänt behov av att få till stånd en ny form för upplåtelse av jord å kronans marker — under besittningsrätt eller på annat sätt men i varje fall utan att äganderätt följde med besittningen. Det kan vidare av propositionen synas som om upplåtelse av kronojord med äganderätt ansetts böra ifrågakomma först i andra rummet. Så är emellertid inte förhållandet. I själva verket har man från det håll, som hyst intresse för denna fråga, starkt framhållit att man alltjämt ansåge, att upplåtelse med full äganderätt borde vara den primära, den som gäve den största tryggheten, och därför nog också i längden den mest eftersökta och använda besittningsformen. Men med särskild hänsyn till att det allmänna kunde tänkas för framtiden vilja återförvärva upplåtet område, som vore av en särskild natur, eller eljest för att se till, att det ändamål för vilket en lägenhet hade upplåtits inte på något sätt komme att äventyras, har på sin tid — av herr Staaff och andra tidigare motionärer — framhållits behovet av att få till stånd även en form av besittningsrätt, som inte lämnade full äganderätt, men i alla fall trygg besittning åt dess förvärvare.

Samma anmärkning, som man kan rikta mot den kungl. propositionen i denna punkt, nämligen att saken framställdes så, som om utvecklingen under lång tid hade riktats fram mot denna stund, i vilken vi nu skulle se den fulla äganderättens tillbakasettande och därmed verkets fullbordan, samma anmärkning kan också i viss mån göras mot utskottets förslag med dess motivering. Efter den överarbetning, som propositionen undergått i utskottet, kan jag emellertid i det stora hela vara med om att ansluta mig till vad utskottet föreslagit. Åborätten har, som från många håll här sagts, nu blivit förbunden med lösningsrätt, och även om man kan göra åtskilliga anmärkningar emot det sätt varpå denna lösningsrätt konstituerats, måste man väl ändå erkänna, att härigenom det ursprungligen föreliggande förslaget blivit i hög grad förbättrat. Jag går också ut ifrån, att det genom den behandling frågan har fått i utskottet, och speciellt genom de klämmor, som innefattas i utskottets beslut, blivit klart, att äganderätten skall tillåtas att så att säga fritt konkurrera med den nya åborätten. För mig framstår det emellertid, som något av synnerligen stor vikt att det vid lagens tillämpning verkligen blir tillsett, att när det inte strider mot lämpligheten, och så snart förvärvaren själv vill få äganderätt till sin lägenhet, också äganderättsformen kommer att användas.

Jag kan sålunda inte, efter den överarbetning som förslaget fått i utskottet, betrakta detta som något sorts angrepp mot den fria äganderätten. Men å andra sidan tycker jag nog, att utskottet delvis självt råar för, att dess förslag från somliga håll betecknats såsom ett dylikt angrepp. Jag skulle vilja formulera min erinran så, att utskottets majoritet sökt ge sitt förslag sken av att vara radikalare än det i själva verket är. Betecknande är särskilt den osäkerhet och tvekan, varmed man i utskottsmotiveringen så där i största allmänhet, och jag får lov att säga rent av i onödan, på olika ställen anställt en principiell jämförelse mellan besittningsrätten eller åborätten enligt det föreliggande förslaget å ena sidan och den fria äganderätten å den andra. Om vi se på sidan 2, längst upp, så står det där: »Att äganderätten såsom form för upplåtelse av kronans jord erbjuder avsevärda fördelar torde vara allmänt erkänt.» Där är det alltså erkänt, att äganderätten erbjuder avsevärda fördelar — naturligtvis framför besittningsrätten. Som vi se på sidan 12, står det återigen där: »I likhet med föredragande departementschefen anser utskottet, att den i propositionen föreslagna upplåtelseformen» — d. v. s. åborätten — »erbjuder avsevärda fördelar.» Där har åborätten fått priset framför äganderätten. När man sedan kommer till sidan 15, sker någon sorts kvittering av jämförelsen mellan den ena formen av besittningsrätt och den

andra. Där står det att »de olägenheter, som äro förenade med upplåtelse under full äganderätt, hava ovan berörts». Man förstår icke riktigt, på vilket ben utskottet egentligen vill stå, när utskottet alltså gör en, som jag sagt, rätt onödig principiell jämförelse mellan åborätt och äganderätt. Jag skulle i detta sammanhang, just på grund av den i utskottets motivering skymtande önskan att liksom göra detta förslag från socialistisk synpunkt mera radikalt än det i verkligheten är, vilja göra den frågan till herrar socialdemokrater: är det icke så, att även ni, särskilt när det gäller de små brukarna, de mindre jordinnehavarna, anse, att den självständighet, det relativa oberoende, som följer med den verkliga äganderätten till jorden, är en stor fördel? Är det icke så, att i fråga om den s. k. norrlandslagstiftningen, som med sådan styrka framdrivits av det socialdemokratiska partiet, har man just nedlagt allt detta arbete och fått till stånd denna lagstiftning för att göra brukarna självständiga, för att åstadkomma möjligheter till egnahem, till det självägande jordbrukets fortbestånd och i övrigt för att fria den jordbrukande befolkningen i Norrland och på andra ställen ifrån de stora bolagens tryck? Jag skulle tro, att samma tendens alltid gjort sig gällande, då det gällt förhållandet mellan bönder och jordbrukare å ena sidan och de stora affärsdrivande bolagen å den andra. Men bör icke samma frihetstendens också komma till uttryck till stöd för en självständig jordbruksidkande befolkning, när det gäller förhållandet mellan enskilda jordbrukare och *kronan*, eller låt oss använda ett annat namn: byråkratien?

Nog tycker jag, att förslaget på många punkter innehåller allt för stränga bestämmelser mot åbon. Jag skall på en särskild punkt i likhet med herr Hamrin yrka lindring, men i övrigt må förslaget härvidlag få antagas så, som det ligger framför oss. Men även om man av olika skäl bestämmer sig för att antaga själva förslaget, är det litet väl hårdsmält att svälja motiveringen. Se särskilt vad som står på sidan 12! Rörande sådant, som tidigare av alla sakkunniga, som behandlat saken, betraktats såsom olägenheter och fel, är utskottets uppfattning alldeles motsatt. Vad som för andra varit ett fel är för utskottet en förtjänst. Jag syftar på frågan om möjligheten att inteckna åborätten. I de ursprungliga motionerna av Staaff, Lindhagen m. fl. liksom från lagrådets sida har ju framställts såsom något väsentligt, att denna åborätt skulle kunna intecknas, så att åbon fick någon säkerhet att erbjuda långivaren till stärkande av sin personliga kredit. Det må vara hänt, att detta krav avisats. Jag medger, att det medför ganska stora tekniska svårigheter att inrätta en åborätt med inteckningsrätt. Men att som utskottet säga, att det är en *förtjänst* hos förslaget att denna inteckningsmöjlighet icke finnes, går väl ändå för långt! Här står på sidan 12 i utskottets motivering: »Fastmera torde åbon i motsats till köparen kunna använda hela den personliga kredit, varöver han må förfoga, för övertagande eller uppförande av byggnader och anskaffande av inventarier.» Den omständigheten sålunda att man icke har ett hemman bakom sig, att man icke allt eftersom man bygger kan lämna säkerhet i vad som bygges, det betraktas så långt ifrån såsom en olägenhet, att man tvärt om finner det alldeles förträffligt. Ty ju fattigare denna åbo är, ju mindre han råar om, desto bättre personlig kredit bör han ha, och denna kan han använda helt och hållet för att köpa material och sådant för byggnaderna, under det att den fria ägaren har använt en del av sin kredit för att anskaffa köpeskillingen. Ja, en så ologisk vändning som denna kan jag väl ändå icke antaga, att kammararens majoritet vill godkänna, då det finns möjlighet att stryka åtminstone det stycket i motiveringen.

Jag slutar med att göra ett yrkande, som jag kanske senare får närmare motivera, om det behövs. Jag sade, att på en punkt vill jag särskilt instämna med herr Hamrin, och det är i fråga om de skäl, på grund av vilka en åbo kan av

Ang. lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.

(Forts.)

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

kronan avlägsnas från lägenheten. Det är så, att enligt 21 § i förslaget är det förbudet för åbon att taga torv och sand å fastigheten, och över huvud är det en hel del stränga förpliktelser, som åligga honom i fråga om fastighetens omvårdnad. Sedan står det i 26 §, att om åbon bryter mot något, som är föreskrivet i 21 §, och själva förseelsen icke kan anses vara av ringa beskaffenhet, må kronan vräka honom från lägenheten. Jag kan icke undgå att tycka, att detta är alltför hårt. Och jag vill därför yrka bifall till herr Lybergs reservation under § 26, varigenom det blir stadgat, att endast när en åbos försummelse enligt 21 § innebära grov vanvård av lägenheten, skall han kunna avskedas.

Med uttalande av den förhoppningen, att denna lag icke kommer att förtränga den fria äganderätten utan kunna användas vid sidan av densamma i fall, där det passar sig, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag men i fråga om den allmänna motiveringen yrka, att kammaren måtte biträda de av herr Lyberg i hans reservation angivna ändringarna.

Herr Herou: Herr talman, mina damer och herrar! Högerns motstånd när det gäller åtgärder för att taga bort områden undan kapitalistisk spekulation är fullt förklarligt. Ty storfinansiärernas och industrikapitalisternas klassparti älskar naturligtvis en form för jordupplåtelse, som, även om brukaren har den juridiska äganderätten, dock så långt görligt är ger den reella äganderätten åt bankerna och kapitalismen.

Det är ur åtskilliga synpunkter motiverat att få en åborätt eller en begränsad äganderätt. Den kan hava betydelse, så långt den nu har någon sådan, för att undandraga brukningsområdena från den kapitalistiska spekulativen. När här har talats om prima och sekunda äganderätt, så vill jag säga, att när det gäller jordupplåtelse, så hava vi strängt taget ingen prima form för en sådan. Men vi ha några i det här landet, som hava prima äganderätt till brukningsområdena, nämligen bankerna och kapitalismen. Och därför kan det behövas reglerande åtgärder för att undandraga brukningsområdena den kapitalistiska spekulativen. År 1923 hade de svenska landsbygdsfastigheterna en sammanlagd skuldsumma av $4\frac{1}{2}$ miljarder kronor. Det betyder, att det svenska jordbruket, om man räknar en ränta av 5 %, varje år skulle belastas med en räntebörda av 225 miljoner kronor. Skördevärdet beräknades samma år till en miljard kronor. Räntan på denna ohyggliga skuldsumma tog alltså en fjärdedel av svenska jordbrukets skördevärde. Det finns några här i landet, som hava prima äganderätt, det är riktigt, men det är icke bönderna, det är icke brukarna. Det kan sägas, att dessa siffror icke avse endast jordbruksfastigheter. Det är sant, att av landsbygdsfastigheterna utgöra jordbruksfastigheterna 68 %. Men om vi å andra sidan räkna alla dessa lån, som icke äro intecknade, växlar, lån mot borgen, lån mot säkerhet i inventarier o. s. v., då kunna vi gott illustrera jordbrukets skuldsättning med de anförda siffrorna. Det är sant, att det svenska folket icke har älskat fogdar, och de svenska bönderna komma säkert en dag att skaka av sig fogdarna, som suga ut en fjärdedel av svenska jordens skördevärde. Gör jorden tillgänglig, det kan behövas!

Det finns ett nödläge bland jordfolket, som är ett skriande rop om åtgärder för att göra jorden tillgänglig. Och om tiden det medgav, skulle jag kunna illustrera detta synnerligen kraftigt. Men jag skall nöja mig med ett litet exempel, därför att omständigheterna tvinga mig till den högsta grad av koncentration. Jag har här i min hand två kontrakt upprättade i den s. k. demokratiska folkstaten Sverige i nådens år 1921. Som »fri kontraktstagare» står å ena sidan ett sågverksbolag, som har ett aktiekapital på 21 miljoner kronor, och som varje år alltifrån år 1900 fram till 1924 haft utdelningar, under sex år 12 %, under fyra år 15 %, under sex år 9 %, under fem år 8 %, under ett år 7 % och under två år 10 %. Dessutom utdelades under ett år en gratisaktie

på tre gamla aktier, och ett år utdelades dessutom gratisaktier för tre och en halv miljoner kronor. A andra sidan står en fattig svensk, som icke har någon möjlighet till utkomst. Det är den andra s. k. fria kontraktstagaren. Enligt de villkor, som äro stipulerade i detta arrendekontrakt, har arrendatorn, den fattige, arme, svenske arbetslöse, förbundit sig att under en tid av 10 år framåt arbeta åt bolaget för 2:50 kronor per dag för mansdagsverke, 4 kronor per dag för häst och karl och 6 kronor per dag för två hästar och en karl. Och det talas i kontraktet även om »hjon» och »hjonedagsverken». De skulle betalas med kronor 1:50 per dag. Ackordsprisen äro desamma eller alla ungefär lika låga. Men i det fallet hava de mindre tillämpats. Detta arbetskontrakt har denne kontraktstagare underskrivit samtidigt som han underskrivit ett arrendekontrakt, enligt vilket han för 10 hektar stenbunden åker och ett jordbruk, som består av 80 oregelbundna brukningsdelar, d. v. s. i genomsnitt för varje brukningsdel icke mer än ett fjärdedelens tunnland, skulle betala 550 kronor per år. Det är väl ingen, som vill göra gällande, att arbetskontraktet på något vis kan antagas vara ersättning för ett billigt arrendekontrakt.

Detta exempel kan mångfaldigas. Det är ett av de många, som visar, att finnes jord tillgänglig, finnes det arbetsutkomster, då skulle icke industribolagen eller andra bolag, som tidigare med skamliga metoder hava berövat de svenska bönderna jorden, nu komma och påtvinga dessa ättlingar och arvtagare till denna jord sådana skamliga villkor, som jag här antytt. Det behövs åtgärder för att göra jorden tillgänglig. Utan att överdriva betydelsen av det förslag, som nu framlagts — vi ha förut sagt ifrån, att vi kräva långt kraftigare åtgärder — må det väl ändå sägas: låt oss pröva upplåtelseformen. låt det praktiska livet självt avgöra, vilken form, som är överlägsen! Men nog finns det många skäl, som tala för att icke alltid den fria uniforma äganderätten, som högern ur finanskapitalistiska intressen älskar, ovillkorligen skulle vara den bästa.

Med stöd av det sagda, ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Leo: Herr talman! Jag vill bara till protokollet och inför kammaren hava uttalat en bestämd gensaga emot herr Petterssons i Bjälbo påstående, att regeringen icke vid framläggandet av detta förslag skulle hava följt riksdagens direktiv från 1924, vilket påstådda förhållande herr Pettersson i Bjälbo för sin del betecknade som »uppseendeväckande». Jag skall inskränka mig till att hänvisa till riksdagens skrivelse nr 333 år 1924. Av denna framgår det, att vad riksdagen där begärde av regeringen var, att den skulle, som det hette, »med uppmärksamhet följa frågan om nya former för upplåtelse av statens domäner etc.» Men därjämte begärde riksdagen också, att regeringen skulle låta utreda och framlägga förslag om en tryggad besittningsrätt efter överarbetning av kronolägenhetskommissionens förslag. Herr Petterssons i Bjälbo uppgift är sålunda i detta fall icke riktig.

Herr Lindman är för tillfället icke inne. Annars skulle jag vilja göra en fråga till herr Lindman med anledning av det som vanligt lyriska anförande, han här höll om den »fria». »obeskurna» äganderättens fördelar, denna enda form för äganderätt, till vilken han kunde ansluta sig. Jag skulle vilja fråga honom, om han icke läst högerregeringens förslag om återköpsrätt 1924, ty det innebar icke någon fri och obeskuren äganderättsform. Och jag skulle vilja fråga, om han icke läst högerreservationen till det föreliggande utskottsutlåtandet. Ty den innebär heller ingen fri och obeskuren äganderättsform, eftersom staten naturligtvis under hela avgäldstiden måste hava möjlighet i sin hand att utöva kontroll över fastigheten.

*Ang. lag
om upplåtelse
under äborätt
av viss jord
m. m.*

(Forts.)

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn: Herr talman! Jag begärde ordet efter herr förste vice talmannens anförande, och med anledning av detta, men jag skulle mycket väl kunnat avstå från att ta ordet, om icke herr Hamrin hade kommit emellan med ett uttalande, som tvingar mig att säga några ord.

Herr Hamrin förebrädde mig, att jag på uppseendeväckande kort tid hade undergått en uppseendeväckande stark sinnesändring. Till stöd för detta sitt påstående läste han upp valda delar ur den motion, som jag burit fram här i kammaren. Han underlät emellertid sorgfälligt att citera, vad som i denna motion icke passade för hans speciella syften. Jag ber med anledning av detta, herr talman, att få hänvisa till, att då vi förklara, att vi under vissa förutsättningar icke skulle ha några principiella betänkligheter emot åborätt, förbunden med en rätt för åbon till inlösen, så sker detta under uttryckligt beto- nande av att vi avse en *ovillkorlig* rätt för åbon till sådan inlösen och att det gäller en inlösen med *verklig* äganderätt. Men, tillägga vi, då vi betrakta övergången till äganderätt som det väsentliga, framstår själva åborättsinstitu- tet som en onödig omgång och medförande en onödigt dyr förvaltnings- apparat, då samma resultat nås mycket enklare genom exempelvis en arrende- rätt, förbunden med inlösningsrätt. Detta är det ena. Härtill kommer, att vad vi ha fått i detta förslag *icke* är en *ovillkorlig* rätt till inlösen, utan en mycket villkorlig sådan, och icke heller en *verklig* äganderätt. Som stöd för detta mitt påstående ber jag att få hänvisa till vad utskottet säger på sidan 15 i motive- ringen. Med hänsyn till vissa omständigheter, som förut berörts, »synes det utskottet erforderligt, att möjlighet beredes kronan att i vissa hänseenden be- gränsa inlösarens rätt att förfoga över den förvärvade fastigheten». Det är detta jag tillåtit mig beteckna såsom en sekunda äganderätt. Men utskottet stannar icke vid detta, utan fortsätter: »Behov av dylika bestämmelser torde förefinnas ej blott vid föryttring av fastigheter, som varit upplåtna under åborätt, utan även vid försäljning av annan kronojord. En tillfredsställande anordning synes därför kunna vinnas endast genom skapande av en från åborätten fristående form av modifierad äganderätt.»

Utskottet självt kallar det således för modifierad äganderätt; jag har kallat det för *sekunda* äganderätt, därför att modifikationerna äro sådana, att ägan- derätten blir av sämre värde i jämförelse med den gamla hederliga svenska äganderätten.

Nu kallade herr Olsson i Rimforsa detta för »sandkorn»; han sade, att »vi göra stora berg av sandkorn». Jag lyckönskar herr Olsson i Rimforsa till att kunna taga så lätt och obekymrat på en sak som denna, men jag har icke samma anledning att lyckönska det parti herr Olsson i Rimforsa företräder och jag har ännu mindre anledning att lyckönska landet till att ett parti, som ävlas att vilja spela tungan på vågen i vårt offentliga liv, kan taga så lekande lätt på en fråga som denna.

Så ber jag att få säga till allra sist ett par ord med anledning av herr förste vice talmannens anförande. Herr förste vice talmannen hade många och som jag tyckte grava erinringar att göra mot det föreliggande utskottsutlåtandet. Det ha även andra talare från den borgerliga vänsterns sida haft. Men de tyckas alla hava tröstat sig med, att det icke är så farligt; man kan ju rätta till det i framtiden. Om det icke anses förmätet av en så nykommen riks- dagsman, som jag är, att överhuvud taget våga göra några erinringar emot en så gammal erfaren och framskjuten ledamot av denna kammare som herr förste vice talmannen, så skulle jag vilja säga, att jag undrar, om det icke vore klokt av den meningsriktning, som herr förste vice talmannen företräder, att icke bygga alltför mycket på sina möjligheter att rätta till saker och ting här i landet i framtiden.

Herr Månsson i Furuvik: Herr talman! Jag har blivit uppkallad i debatten av den föregående ärade talaren, både av hans första anförande och det näst föregående.

Striden i dag är så enkel, att man icke behöver hålla på länge för att klargöra den. Det är en enkel fejd mellan jordens brukare och spekulanterna i jordens brukares arbetes frukter. Så enkelt är det. De, som liksom den föregående ärade talaren representera dem, som försöka både för sig och efterkommande trygga möjligheterna att klå åt sig av jordens brukare deras arbetes frukter, hava här gjort sig breda i debatten hela dagen. Herr Petersson i Lerbäcksbyn har tagit sig före att helt enkelt resonera om besittningen av jord i gammal god svensk mening. Vad menar herr Petersson i Lerbäcksbyn med det? Menar herr Petersson i Lerbäcksbyn den besittning av jord, som ägde rum i årtusenden, innan överhetsstaten tillkom, eller menade herr Petersson den senare formen av egendomsbesittning, som blivit förhärskande, sedan överhetsstaten bildades och sedan här i landet förkämparna för kapitalismen kommo in och kapitalismen sedermera uppblomstrade? Det är den stora frågan: vad är här bondens intresse och vad är här kapitalismens intresse? Jag tror icke någon i kammaren, icke ens herr Petersson i Lerbäcksbyn, inför sitt samvete är okunnig om vad som är ett bondens intresse här och vad som är bondeutsugarnas och bondeskojarnas intresse att suga från bönderna deras arbetskraft!

Här har resonerats om, både från herr Peterssons sida och av flera andra, att denne man, som skulle bliva ägare eller innehavare av statens jord, borde, i stället för denna uselhet som här föreslås med ärftlig besittningsrätt, tillträda jorden med någon slags äganderätt, som kallas för prima äganderätt i motsats till den sekunda, som han nu komme att få åtnjuta. Denna prima äganderätt skulle utmärkas av det, att han skulle tillträda gården samtidigt som han tillträdde ett fyrtioårigt amorteringslån. Jag tror att herr Petersson liksom jag har så pass mycken erfarenhet av jordbruk — vad mig beträffar är den ju ganska liten, men jag var i alla fall i jordbruk tills jag blev 17 eller 18 år gammal, och jag tror herr Petersson har varit med så mycket, att han förstår det — att han bör vara ense med mig, att om jag skall övertaga en vanskött gård, som fallet är i minst åtta fall av tio, och jag skall föda upp kreatur eller köpa kreatur och få gödsel och avkastning och omsättning på gården, och jag skall lägga mig till med åkerbruksredskap, göra nya byggnader för jordbrukets skötsel och sedermera måhända, när jag klarat av det värsta, på äldre dagar bygga en bostad så att jag och mina barn kunna leva något så när människovärdigt, då vi äro inomhus, äro, både herr Petersson och jag belättna med att slippa ett fyrtioårigt amorteringslån. Vi hava nog med att göra ändå. När en bonde gjort detta arbete efter detta program, som jag här kastat upp, och det måste han göra, så får jag säga, att då har han gjort sin anpart i samhällets tjänst och är icke skyldig att föda några efterkommande, ty ingen har i regel fött honom sedan han blivit arbetsför, och han är icke skyldig att föda några efterkommande sedan de blivit arbetsföra. Varför skulle förresten herr Petersson i Lerbäcksbyn eller jag eller någon annan, varför skulle vi fylla detta arbetsprogram och sedan taga itu med att betala av ett fyrtioårigt amorteringslån med ränta och amorteringar till förmån för — vem? Jo, om vi hava barn, säger man, skulle det vara till förmån för dem. Varför skulle jag göra det till förmån för dem? På det att de skulle bliva dagdrivare och spekulanter och för att de skulle få äta och suppa upp vad jag sparat ihop? Det skulle bliva typer sådana som dem vi nu se befolka våra fängelser i allt mera stegrad grad, om vilka man säger, att de från samhällets sida hava åtnjutit den bästa omvårdnad. Nej, mina herrar, de hava från samhällets sida fått den sämsta omvårdnaden. De hava icke av samhället tvingats ut på åkrarna i tid

*Ang. lag
om upplåtelse
under äborätt
av viss jord
m. m.*

(Forts.)

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.*

att luka och gödsla och plöja, utan de hava av samhället fått den uppfattningen, att de, som hava en far och mor att ärva, kunna göra vad de vilja i samhället. Det är den sämsta tänkbara uppfostran och icke den bästa tänkbara!

(Forts.)

Herr Petersson i Lerbäcksbyn rörde sig mycket i sitt förra anförande om två bönder, som bodde bredvid varandra. Den ene köpte sitt hemman av herr Petersson och hade prima äganderätt, ty han hade betalt först gårdens värde och sedan tio års gröda ytterligare. Den äganderätten är utan tvivel prima för herr Petersson, som sålt gården, ty först hade han gården betald och så tio års gröda av gården därtill. Det är för bankerna och för herr Petersson en prima äganderätt utan tvivel, men för bonden är det en rasande sekunda äganderätt, det kan jag försäkra herr Petersson. Jag har här till exempel Gävle Dagblad för fredagen, där det talas om de svårigheter vi nu hava, och det är klart, att så är, när skogen avtar, när skogen är avverkad, tack vare den prima äganderätten och bestämmelserna över skogen. Vi hava ju nu under de 50 år som gått, tagit 35 miljarder kronor av jorden, och 35 miljarder kronor hava vi tagit av skogen. d. v. s. när vi ätit upp 4 kronor hava vi förtjänat 2 kronor. Det är ju ett paradiset att leva i för all del, bara det ginge för jämnarna. och det skulle gå för jämnarna bara vi haft en sekunda äganderätt; men tack vare den prima äganderätten går det icke längre nu. Under dessa förhållanden är det så för småbrukarna i Norrbottens län, att bara med den lilla lånerörelsen som hushållningssällskapet bedriver där har det varit där under ett år icke mindre än 117 lagsökningar för betalning av egnahemslån. Det är 117 småbrukare, som lagsökts för egnahemslån, de hava herr Peterssons så utmärkta äganderätt och följaktligen ryka gårdarna ifrån dem till höger och vänster, ty det är icke deras jord. utan det är bankernas eller herr Peterssons jord.

Jag förstår mycket väl den ovilja, som från kapitalistiskt håll och bondeutsugarhåll överhuvud taget råder emot denna besittningsrätt, som kallas sekunda. Ty klart är, att om jag sitter på en sådan gård med besittningsrätt, kan saken alltid ordnas, om svårigheter inträffa. Vi hava här i Enskede och Äppelvikens talrika exempel på, huru det verkar för många av dem som sitta, visserligen i svåra men dock något så när drägliga förhållanden, där det icke är alldeles hopplöst. Vi se det där, och jag kunde ge många exempel på det, att det ingalunda förefares på samma sätt med den sekunda äganderätten och låntagaren, som det i allmänhet sker med låntagare som hava den prima äganderätten. Men jag säger, att jag förstår oviljan mot den sekunda äganderätten, därför att den icke gör det möjligt för någon att förtjäna pengar på räntor, ingen kan taga den rätten, som det sker med andra gårdar, vilka med två eller tre års mellanrum gå på auktion och kastas ut i spekulation. Den som vill kan studera den prima äganderätten, och det tror jag herr Petersson kan göra, ty han har säkerligen här runt omkring Stockholm på en radie av fem mil en talrik vänkrets av folk, som håller sig med prima äganderätt. Det har intresserat mig att följa med auktioner av fastigheter på omkring 150—200 eller 250 tunnland. Jag har lagt märke till dessa lögnaktiga uppgifter som förekomma i annonser, där det bedrivs en systematisk förfalskning av förhållandena liksom på en hel mängd andra områden, och där det råder en kombination av lögn och svek och utplundring och jobberi, som är utmärkande för herr Peterssons prima äganderätt. Dessa människor köpa en gård och betala den icke, utan det är på kredit; så köpa de kor och hästar och svin och redskap och betala dem icke: om två eller tre år stå de på huvudet, sedan de odlat tistel och kvickrot, och så kommer en ny, och så håller man på i fortsättningen också. Jag säger, den som följt med dessa auktioner och sett huru det tillgår där och resonerat

med bönder och folk, som äro hemma på platsen, han vet vad den prima äganderätten för i sitt släpdrag, så att jag icke behöver säga det, ty varenda man här i kammaren vet, var Gud står och var djävulen står i denna sak, vad som är ett prima hederligt arbete och vad som är jobberi och skojs.

Herr Petersson har haft djärvheten — eller också okunnigheten möjligtvis — att till försvar för sitt anförande citera Geijers »Odalbonden». Han talade om den trygge och bredbente odalbonden, som står trygg på sin egen grund, och samma tema varierade ju Geijer i Manhem. Nu vet jag icke, om herr Petersson är djärv nog att citera detta eller okunnig nog att använda detta — om det använts av herr Spångberg eller herr Herou då kunde jag förstått det, men av herr Petersson är det något för starkt att citera »Odalbonden». Ty herr Petersson kan icke vara okunnig om, att odalbonden var en så inbiten kommunist, att hans make icke fanns. Han och hans medbröder voro så inbitna kommunister, att de till och med gjorde lagar som sade, att den av deras söner som hoppade över till det på kronoallmänningsarna uppväxande fria bondedömet, d. v. s. det liberala bondedömet eller träladömet, var fredlös och kunde slås ihjäl som en kråka eller hare. Detta bondedöme var så inbitet hätskt mot den uppväxande överherrsstaten och trälkaststaten, att vi kunna se långt fram under medeltiden, att den seden rådde i Norge och Finland, att den bonde, som slog ihjäl en av denna överherrsstatens fogdar, hade sedermera rätt att i sin livstid mottaga ett kalvskinn i hedersgåva. Med sådan frenesi fördes kampen i detta samhälle, herr Petersson. I detta samhälle med den prima äganderätten kunde han nog bliva rik, han kunde föda upp svin och oxar att sälja, men ett kunde han icke, han kunde icke köpa, sälja eller gifta in sig i den stolta bondeklass, som vilade på den sekunda äganderätten. — Så såg den gamla goda svenska besittningsrätten ut under gamla tider. Det hade sannerligen varit behöfligt att dessa bönder varit representerade i denna kammare. Det var icke av tvång, som de voro kommunister och anhängare av den sekunda äganderätten, utan voro därvid absolut fria; de voro i hög grad demokratiska, men de voro det därför att den sekunda äganderätten, som herr Petersson smädat här, hade prövats och befunnits riktig och förtjänt av att bevaras med alla medel, passiva och aktiva, ända in i det sista gentemot det uppväxande samhället med den där prima äganderätten. De sågo, att ur den prima äganderätten växte fram frälsefriheten, som en gång skulle underkuva och ödelägga dem. Jag beklagar, att det icke är någon odalbonde som kunnat stiga upp och säga herr Petersson detta, vad som är den verkliga äganderätten, med den tyngd i ord och hand som den verkliga odalbonden allena besitter. I brist på detta har jag, Gud hjälpe mig, nödgats stiga upp och säga detta.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Jag ber endast med anledning av herr Peterssons i Lerbäcksbyn nyss hållna anförande att få konstatera, att han icke i detta anförande kunnat uppvisa någon principiell skillnad mellan yrkandet i den av honom avgivna motionen och yrkandet i den motion som jag har varit med om att frambära. Den enda skillnaden är blott, att under det herr Petersson i Lerbäcksbyn hemställde om en skrivelse i samma syfte som här av oss blivit påyrkat, så hava vi försökt bidra till att genomdriva ett positivt beslut detta år. I det sista anförandet åberopade herr Petersson för sin ståndpunkt gentemot mig ett yttrande i första lagutskottets motivering. Med anledning därav ber jag att få upplysa honom om att långt innan denna diskussion började hade jag för min del intagit den ståndpunkten, att ifrågasvarande del av motiveringen skulle strykas, en ståndpunkt, varom yrkande kommer att framställas och vilket yrkande jag biträder.

Ang. lag om upplåtelse under äborätt av viss jord m. m.
(Förta.)

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

Slutligen vill jag, herr talman, säga, att jag och det parti jag tillhör med stort jämnmod kan taga emot beskyllningen, att vi handlat »lekande och lätt» i förevarande fråga. Vi ha i motsats till det parti, vartill herr Petersson i Lerbäcksbyn anslutit sig, gått fram som ett enhälligt parti och sökt ur den kungl. propositionen framvinna vad som nu är den springande punkten i lagförslaget, nämligen den fulla äganderätten. Det är mig också ett nöje att taga emot beskyllningen, att vi söka att »rätta till vad som behöver rättas» till i detta land, och vi överlämna med tillfredsställelse åt dem, som det vilja, att driva politik utan hänsyn till saksynpunkter.

Herr **Petersson** i Bjälbo: Herr talman! Herr Hamrin påstod för en stund sedan, att jag ofullständigt citerat riksdagens skrivelse i förevarande ämne av år 1924. Jag vet icke, vari ofullständigheten består, och jag hoppas, att när herr Hamrin en gång, om han så vill, läser det tryckta protokollet, han kommer att finna, att jag citerat tillräckligt mycket för att man skall få ett objektivt helhetsintryck av skrivelseförslaget.

Sedan skall jag med ett par ord — och det var därför jag begärde ordet — be att få vända mig mot herr Leo. Han protesterade mot mina uppgifter beträffande riksdagsskrivelsen av år 1924. Jag har denna skrivelse nr 333 i min hand, och jag nödgas ånyo uppläsa en liten del av densamma: »Den omfattande utredning, som verkstälts i den s. k. jordfrågan, synes giva vid handen, att nya former böra skapas för jordupplåtelse från kronojord i syfte att tillgodose såväl jordförvärvarens intresse att på billiga villkor förvärva ett eget hem som statens intressen. Närmast erbjuder sig härvid möjligheten att under gynnsamma betalningsvillkor upplåta jord med äganderätt. Om vid upplåtelse med äganderätt köpeskillingen ej bestämmes att utgå på en gång utan i sin helhet får amorteras under en längre tid, torde i många, kanske i de flesta fallen en sådan upplåtelse av den enskilde jordförvärvaren föredragas framför en upplåtelse med endast nyttjanderätt, då väl övertygelsen om äganderättens ovillkorliga företräde framför varje annan upplåtelseform torde vara allmänt utbredd och fast rotad.» Sedan kommer andra punkten i motiveringen: »Emellertid kunna tvivelsutan fall förekomma, då en upplåtelse med tryggad besittningsrätt (= åborätt) är att föredraga framför en äganderättsupplåtelse.» Märk väl ordalagen: »kunna fall förekomma». Så lämnas vidare en viss motivering härför. Det heter sedan i riksdagsskrivelsens kläm: »På grund härav får riksdagen anhålla, dels att Kungl. Maj:t måtte ägna fortsatt uppmärksamhet åt frågan om lämpliga nya former för upplåtelse av statens domäner för främjande av egnahemsrörelsen och bildandet av nya smärre jordbruk samt därvid jämväl taga under övervägande, huruvida upplåtelse av kronans jord må kunna ske med tryggad besittningsrätt» — — — Denna del av klämman kan naturligtvis icke stå i någon motsättning till motiveringen, utan det är alldeles uppenbart att då det talas om »lämpliga nya former» måste detta hänföra sig till just det äganderättsinstitut, som riksdagen i första hand vill låta komma till användning. I klämman heter det vidare, att riksdagen anhåller, att om efter ytterligare utredning och överarbetning av kronolägenhetskommissionens i ämnet avgivna förslag skulle befinnas, att en tryggad besittningsrätt kan anordnas med tillbörligt tillgodoseende av såväl det allmännas som nyttjanderättshavarens befogade intressen, Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda. Nu har regeringen fullständigt utslutit den sida av saken, som i motiveringen står som nr 1, och det är detta jag anmärkt på. All advokatyri och formuleringsskicklighet i världen hjälper icke herr Leo i detta fall.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Under återopande av vad jag under förmiddagen anförde beträffande utskottets motivering ber jag att få ansluta mig till det yrkande, som framställdes av herr Löfgren i Stockholm, nämligen avslag på utskottets motivering och bifall till herr Lybergs reservation.

Ang. lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.
(Forts.)

Med anledning av ett yttrande från en yngre kamrat på västgötabänken vill jag framhålla, att det viktigaste för oss frisinnaade är, att åborätten utslutande blir en övergång till den fullständiga äganderätten. Den erfarenhet jag förvärvat under min långa politiska bana har sagt mig, att man för att få det väsentliga ibland får ge efter i det oväsentliga, under förhoppning att en rättelse i framtiden skall ske. Min yngre kamrat behagade också ge mig ett råd, och om detta varit besjälade av ungdomlig hänförelse och intresse för vårt lands framtida utveckling, skulle jag tagit i övervägande, huruvida jag kunde följa det. Nu kan jag det icke. Jag ber att till honom få säga, att ifall vi frisinnaade under de senaste årtiondena följt de råd, som kommit från det parti, som han tillhör, hade Sverige icke befunnit sig i den lyckliga ställning, vari det nu är. Utvecklingen hade icke gått så snart som den gjort och med det lugn, som beundras av främmande folk.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av förevarande paragraf i utskottets lagförslag, 2:o) bifall till det av herr Johanson i Huskvarna under överläggningen gjorda yrkandet samt 3:o) bifall till det yrkande, som framställdes av herr Löfgren i Stockholm; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johanson i Huskvarna begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Olsson i Ramsta votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående 1 § i första lagutskottets förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord antager det av herr Johanson i Huskvarna under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit herr Löfgrens i Stockholm yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Johanson i Huskvarna under överläggningen framställda yrkandet.

Ang. lag
om upplåtelse
under äborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

Herr talmannen meddelade, att herr Johanson i Huskvarna jämte 25 av kammarens ledamöter framställt skriftlig begäran om voteringsverkställande medelst namnupprop, vadan, efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, omröstning medelst namnupprop nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 134 ja och 68 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan intages:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen	1		
» Andre Vice Talmannen			
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman		1	
» Löfgren i Stockholm	1		
» Hagman	1		
» Eriksson i Stockholm	1		
» Hansson i Stockholm			
» Nylander			
» Johanson i Stockholm	1		
» Holmström i Stockholm	1		
Fru Östlund	1		
Fröken Wellin		1	
Herr Forssell		1	
» Carlsson i Stockholm	1		
» Holmdahl		1	
» Järte		1	
Fru Wessman	1		
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Karlsson i Nynäshamn	1		
» Söderberg	1		
» Karlsson i Vätö			
» Andersson i Igelboda			
» Andersson i Tungelsta	1		
» Bernström			1
» Christenson i Södertälje		1	
» Laurin			1
» Mosesson	1		
» Abl	1		
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg	1		
» Sjölander			
» Olsson i Gelvvasta			
» Björnberg	1		
» Andrén			

Ang. lag
om upplåtelse
under äborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby	1		
» Olsson i Ramsta	1		
» Schill	1		
» Laurén		1	
» Andersson i Katrineholm	1		
» Jonsson	1		
» Lundkvist	1		
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr af Ekenstam			1
» Pettersson i Bjälbo			1
» Sjögren	1		
» Johansson i Arkösund	1		
» Westman	1		
» Karlsson i Vadstena	1		
» Olsson i Rimforsa	1		
» Björkman			1
» Ericson i Boxholm			1
» Ward	1		
» Holmberg	1		
» Anderson i Linköping			1
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna			1
» Hamrin	1		
» Carlström	1		
» Fast	1		
» Petersson i Broaryd			1
» Svensson i Högsjöhult			1
» Lilliecreutz			1
» Andersson i Löbbo	1		
» Göranson			1
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult			1
» Olsson i Blädinge			1
» Svensson i Betingetorp			1
» Leo	1		
» Blomquist	1		
» Svensson i Grönvik			1
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar	1		
» Olsson i Kalmar			1
» Werner	1		
» Gustafson i Vimmerby	1		
» Johansson i Krogstorp			1
» Wagnsson	1		

Ang. lag
om upplåtelse
under äborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Olsson i Högby		1	
» Heiding		1	
» Wirsell			
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans	1		
» Svedman		1	
» Gardell i Stenstu		1	
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa		1	
» Törnkvist i Karlskrona			
» Kloo	1		
» Jeppsson	1		
» Holmgren		1	
» Adler	1		
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup	1		
» Borggren			
» Persson i Fritorp			
» Björklund	1		
» Björk	1		
» Isacsson	1		
» Hammarlund		1	
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Rydén	1		
» Winkler			
» Lovén			1
» Jensen	1		
» Engberg	1		
» Lindskog		1	
» Weibull		1	
» Bergström i Hälsingborg	1		
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Jönsson i Revinge	1		
» Nilsson i Tånga	1		
» Olsson i Kullenbergstorp	1		
» Sköld	1		
» Andersson i Höör	1		
» Törnkvist i Bjuv	1		
» Paulsen	1		
» Fjellman		1	
» Månsson i Erlandsro		1	
» Nilsson i Hörby	1		
Fru Nordgren	1		

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- stär
<i>Hallands län.</i>			
Herr Henrikson			1
» Lindqvist i Halmstad	1		
» Johansson i Brånalt			1
» Uddenberg i Varberg			1
» Andersson i Falkenberg	1		
» Larson i Tönnersa			1
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Röing			
» Kristensson i Göteborg	1		
» Lithander			
» Sjöström	1		
» Pehrsson i Göteborg			1
» Hedvall	1		
» Höglund	1		
Fru Thüring	1		
Herr Almquist			
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo			1
» Olsson i Broberg			1
» Olsson i Berg			1
» Osberg	1		
» Carlsson i Mölndal	1		
» Wallerius			1
» Brännberg	1		
» Mårtensson	1		
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Hallén	1		
» Danielsson	1		
» Gustafson i Kasenberg			1
» Lindgren			1
» Hansson i Trollhättan	1		
» Olsson i Mellerud	1		
» Alströmer			1
» Ryberg			1
» Gustafsson i Älvsered			1
» Johansson i Väby			1
» Petersson i Lerbäcksbym			1
» Weijne	1		
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen			1
» Magnusson i Skövde			1
» Bäcklund	1		
» Johanson i Hallagården			1
» Wahlstedt	1		

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Lundén	1		
» Anderson i Storegården		1	
» Bodén	1		
» Hedin		1	
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken	1		
» Carlsson-Frosterud	1		
» Andersson i Prästbol	1		
» Ros		1	
» Norling	1		
» Norsell	1		
» Spångberg	1		
» Björling	1		
» Eriksson i Västbro		1	
» Morfeldt	1		
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg i Karlskoga	1		
» Anderson i Råstock	1		
» Nilsson i Örebro	1		
» Ödström			
» Ljunggren	1		
» Ohman	1		
» Lundgren	1		
» Persson i Falla		1	
» Mogård	1		
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Västerås	1		
» Lorichs		1	
» Pettersson i Köping	1		
» Eklund	1		
» Olovson i Västerås	1		
» Olsson i Broddbo	1		
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Eriksson i Grängesberg	1		
» Jansson i Falun	1		
» Hansson i Bäck	1		
» Ernfors		1	
» Andersson i Rasjön			
» Pettersson i Hällbacken	1		
» Andersson i Ovanmyra	1		
» Englund			
» Sundström	1		
» Smedh	1		

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson i Furuvik	1		
» Sävsström			
» Lindley	1		
» Olsson i Hov	1		
» Johansson i Kälkebo	1		
» Granath	1		
» Johansson i Edsbyn	1		
» Olsson i Gävle	1		
» Holmström i Gävle		1	
» Herou	1		
» Högström	1		
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Öberg		1	
» Johansson i Sollefteå	1		
» Vennerström	1		
» Bergström i Bäckland	1		
» Lagerkwist			
» Strindlund	1		
» Västberg	1		
» Molander	1		
» Rudén		1	
» Frost	1		
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs	1		
» Hedlund i Östersund	1		
» Hedlund i Häste		1	
» Persson i Trängen	1		
» Olsson i Rödningsberg	1		
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wiklund		1	
» Bäckström	1		
» Wikström	1		
» Brännström		1	
» Lindmark		1	
» Lindberg	1		
» Sandberg	1		
<i>Norrbottens län.</i>			
Herr Hage			
» Nilsson i Antnäs		1	
» Lövgren i Nyborg	1		
» Dahlén	1		
» Samuelsson	1		
» Hedström		1	
» Grapenson			1
Summa	134	68	4

Ang. lag
om upplätelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

2—13 §§; överskriften till 5—13 §§; 14—25 §§.

Godkändes.

26 §.

Kungl. Maj:t hade för 26 § i sitt motsvarande lagförslag föreslagit följande lydelse:

26 §.

Åborätten vare förverkad och kronan förty berättigad att efter uppsägning skilja åbon från åborätten:

1. om åbon i strid mot bestämmelserna i 17 § förenar fastigheten med annan fastighet under ett bruk eller delar densamma och han icke på tillsägelse vidtager rättelse;

2. om han gör sig skyldig till överträdelse av bestämmelserna i 21 §;

3. om han icke håller för jordbruket erforderliga byggnader eller åsidosätter sin skyldighet att hava byggnad brandförsäkrad eller gör sig skyldig till uppenbar vanvård av fastigheten eller där befintliga anläggningar, och han icke på tillsägelse vidtager rättelse; eller

4. om han utan tillstånd bosätter sig annorstädes och icke flyttar till fastigheten inom nittio dagar efter därom erhållet föreläggande.

Finnes i fall, som denna paragraf avser, vad åbon låtit komma sig till last vara av ringa betydighet, må åbon ej skiljas från åborätten.

Sker uppsägning, vare kronan berättigad till skadestånd.

Utskottets förslag skilde sig från Kungl. Maj:ts endast däruti, att det under 3. förekommande uttrycket »erforderliga byggnader» utbyts mot »nödiga byggnader».

Uti sin beträffande denna paragraf avgivna reservation hade herr Lyberg föreslagit, att paragrafen måtte erhålla följande avfattning:

26 §.

Åborätten vare — — — från åborätten (= Kungl. Maj:ts förslag):

1. om åbon i strid — — — rättelse (= Kungl. Maj:ts förslag):

2. om han på det sätt överträtt bestämmelserna i 21 §, att han måste anses hava gjort sig skyldig till uppenbar vanvård av fastigheten, eller om han, genom underlåtenhet att hålla för jordbruket nödiga byggnader eller annorledes, uppenbarligen vanvårdar fastigheten eller där befintliga anläggningar och icke på tillsägelse vidtager rättelse; eller

3. om han utan tillstånd bosätter sig annorstädes och icke flyttar till fastigheten inom nittio dagar efter därom erhållet föreläggande.

Finnes i fall — — — ej skiljas från åborätten (= Kungl. Maj:ts förslag).

Efter föredragning av paragrafen yttrade:

Herr **Löfgren** i Stockholm: Herr talman! Under hänvisning till vad jag förut yttrat anhåller jag, att kammaren måtte antaga ifrågavarande paragraf med den lydelse, som föreslås av herr Lyberg i hans reservation.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Då formuleringen av förevarande paragraf i enlighet med herr Lybergs förslag förefaller mig förmånligare för de blivande åborna, ber jag att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till herr Lybergs reservation.

I detta anförande instämde herrar *Jansson* i Edsbäcken, *Hamrin*, *Björnberg* och *Olsson* i Ramsta.

Herr Leo: Herr talman! Jag skall gärna medge, att det ur saklig synpunkt icke spelar så stor roll antingen man tager utskottets eller herr Lybergs formulering beträffande 26 §. För min del skulle jag icke rest någon invändning mot herr Lybergs motivering, om icke första kammaren redan antagit utskottets formulering även beträffande denna paragraf. Jag kan icke se, huru man skall kunna komma till någon sammanjämkning härvidlag. Det kan icke vara lämpligt att för denna obetydliga saks skull tvingas taga upp frågan på nytt både i utskottet och riksdagen. Jag hemställer med hänsyn därtill, att även andra kammaren bifaller utskottets förslag beträffande ifrågavarande paragraf.

*Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)*

Herr Löfgren i Stockholm: Herr talman! Jag hemställer alltjämt, att kammaren måtte bifalla herr Lybergs reservation. Jag kan icke förstå annat än att det kan vara av värde, att kammaren under alla förhållanden ger uttryck för den mening, som även herr Leo fann rimlig och riktig. Jag förmodar, att det kan finnas möjlighet till sammanjämkning på det sättet, att första kammaren finner sig uti och godkänner andra kammarens beslut i denna del.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels på godkännande av nämnda paragraf i den lydelse, som föreslagits av herr Lyberg i hans vidkommande samma paragraf avgivna reservation; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Hamrin, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner 26 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda paragraf i den lydelse, som föreslagits av herr Lyberg i hans vidkommande samma paragraf avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

27—29 §§; överskriften till 14—29 §§.

Godkändes.

30 §.

Utskottet hade i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse av paragrafen:

30 §.

Avgälden bestämmes för tjugu år i sänder men må, efter ty Konungen förordnar, kunna vid första avgäldssättningen eller med åbons samtycke, då sär-

Ang. lag
om upplåtelse
under åborätt
av viss jord
m. m.
(Forts.)

skilda omständigheter därtill föranleda, bestämmas för annan kortare eller längre tid, dock ej över trettio år.

Då delning av fastigheten äger rum eller från fastigheten avskiljes område till byggnadstomt, upplagsplats, väg eller dylikt eller tillstånd lämnas åbo att av fastigheten använda visst område för annat ändamål än jordbruk, skall, där omständigheterna sådant påkalla, i samband därmed ske jämkning i avgälden för återstoden av löpande avgäldstid. Detsamma gälle därest genom naturhändelse eller genom skiftesförrättning eller dom i ägotvist fastighetens ägor i mera betydande grad minskats eller fastighetens värde för åbon eljest avsevärt föringats. Sådan jämkning verkställs av länsstyrelsen.

Där ej innan den 14 mars andra året före det, då avgäldstiden utgår, från någondera sidan påfordras ändring i då utgående avgäld, vare samna avgäld gällande för ny avgäldstid om tjugo år.

Paragrafen föredrogs. Därvid anförde:

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Enligt 33 § i lagen äger åbo efter första avgäldstidens slut tillösa sig egendomen med full äganderätt, och enligt § 30 är avgäldstiden bestämd till 20 år. Då detta emellertid torde vara en alltför lång tid för åbon att vänta på inlösning, hemställer jag, att den ändringen må företagas i § 30, att avgäldstiden bestämmas till 15 år i stället för 20.

Häruti instämde herrar *Jansson* i Edsbäcken och *Olsson* i Ramsta.

Herr **Leo**: Herr talman! Jag vill bara framhålla, att det måste anses ligga i åbons eget intresse, att avgäldstiden blir jämförelsevis lång. Förkortar man avgäldstiden, ger man därmed kronan möjlighet att oftare höja avgäldssumman, ifall sådana omständigheter föreligga, som motivera detta. Följaktligen måste 20 års avgäldstid vara mera i åbons intresse än 15 år. Jag yrkar därför bifall till paragrafens lydelse enligt utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! För arrendatorer av bolagsjord och enskild jord kan det vara ett intresse att få längre avtalstider. I fråga om åborätt vet ju emellertid åbo, att avtalet under alla omständigheter skall förlängas, såvitt åbon önskar detta, och i så fall torde det vara lika fördelaktigt att en kortare avtalstid tillämpas. Åbon vet ju icke, om avgälden kommer att höjas eller sänkas; det är möjligt att han fått sin åborätt under en högkonjunktur, och det kan då vara fördelaktigt för honom att få till stånd en förkortning av avtalstiden, ifall sedermera den nya avtalstiden börjar vid lågkonjunktur. Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, dels ock på godkännande av nämnda paragraf med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr förste vice talmannen Hamilton; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Hamrin, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner 30 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda paragraf med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr förste vice talmannen Hamilton.

Ang. lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Hamrin, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 92 ja och 75 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

Aterstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i punkten 1) gjorda hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkterna 2) och 3).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

första lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 kap. 13 § giftermålsbalken m.m.;

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående lagbestämmelser rörande handel med utsädesvaror; och

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående framläggande för riksdagen av en plan för sjuksjukvårdens ordnande.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial, nr 87, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bestridande av kostnaderna för stensättning av viss kronan för underhåll tilldelad väg inom Skövde stad;

första lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckt motion om anslag till rektor J. Henrikssons i Dals-Rostock verksamhet för odling och insamling av medicinalväxter;

nr 30, i anledning av väckta motioner om anslag till anordnande av provisoriska lokaler för lantmäterikontoret i Västernorrlands län;

nr 31, i anledning av väckt motion angående anordnande av försöksverksamhet på sötvattensfiskets område;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för lån från norrländska nyodlingsfonden;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stationerande av bevakningsfartyg vid rikets kuster för åstadkommande av ordning och skydd vid fiskets bedrivande;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ytterligare medel för avveckling av bränslekommissionens verksamhet;

nr 35, i anledning av väckt motion om anslag till främjandet av ekonomiska sammanslutningar bland fiskare;

nr 36, i anledning av väckta motioner angående befrämjande av utdikning av för skogsbörd tjänliga försumpade skogsmarker m. m.;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 102, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden av Norra Vedbo häradsallmänning i Jönköpings län;

nr 40, i anledning av väckta motioner om överlåtelse till Kalmar stad av vissa delar av den för högre allmänna läroverket därstädes använda fastigheten;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Södermanlands regementes förutvarande mötesplats Malma hed m. m.;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 131) angående företagande av laga skiften enligt lagen den 30 april 1925 (nr 102) rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län samt i ärendet väckta motioner;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inflyttande av den med avseende å laxfisket i Mörrumsån fastställda fredningslinjen närmare åns utlopp i Mörrumsbukten samt i anledning härav väckt motion; och

nr 44, i anledning av väckt motion angående ordnandet av den högre lantbruksundervisningen; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, nr 307, angående beredande av en tryggare ställning i rättsligt hänseende åt biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsman C. G. Olsson, som lider av akut bronkit med feber, är t. v. oförmögen att delta i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 17 april 1926.

Joh. Sjöberg,
leg. läkare.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under	6	dagar	fr. o. m.	den	19	april,	
»	<i>Lundkvist</i>	»	2	»	»	»	18	»	
»	<i>Lovén</i>	»	4	»	»	»	19	»	
»	<i>Borggren</i>	»	3	»	»	»	19	»	
»	<i>Hedin</i>	»	3	»	»	»	18	»	
»	<i>Olovson i Västerås</i>	»	4	»	»	»	18	»	
»	<i>Herou</i>	»	2	»	»	»	18	»	
»	<i>Schill</i>	»	2	»	»	»	18	»	
»	<i>Laurén</i>	»	3	»	»	»	18	»	och
»	<i>Månsson i Furuvik</i>	»	3	»	»	»	17	»	.

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.5 e. m.

In fidem
Per Cronvall.